

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Rigorózní práce

TOUHA ŽÍT

Autor práce: Mgr. Michal Prívara

Studijní obor: Teologie

2019

Poděkování

Rád bych se poděkoval doc. Michalovi Kaplánekovi za trpělivost, ochotu naslouchat a cenné vedení mé práce a připomínky k ní. Rovněž jsem mu vděčný za kolegiální, odborný a lidský přístup. Chci se také poděkovat všem mladým lidem, o kterých se mluví v kazuistikách, protože jsou to oni, co mi ukázali jiný pohled na to, jak poskytovat pomoc a stát u mladého člověka, aby mu bylo, pokud možno líp. Jak říká můj oblíbený vzor kněz a pedagog Guy Gilbert: „Kdo se chce této skupině populace přiblížit, musí žít ve středu jejich žití.“

Rigorózní práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji rigorózní práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své rigorózní práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Praze, 31. 1. 2019

Michal Prívvara

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 Bolest a utrpení jako problémová skutečnost	10
1.1 Pojem bolest	10
1.1.1 Psychologické aspekty bolesti	11
1.1.2 Několik dimenzí bolesti	12
1.2 Pojem utrpení	14
1.2.1 Když člověk trpí.....	15
1.2.2 Příčiny toho, když mladý člověk trpí.....	18
1.3 Negativní faktory doprovázející bolest a utrpení	20
1.4 Pozitivní faktory doprovázející bolest a utrpení	26
1.5 Touha žít – objevování důležitých pilířů	31
1.5.1 Zdraví.....	31
1.5.2 Láska.....	32
1.5.3 Rodina a přátelé	33
1.5.4 Hledání smyslu života.....	33
1.5.5 Hledání smyslu utrpení	35
1.5.6 Přínos Viktora Emanuela Frankla ke smyslu života a utrpení.....	37
1.6 Možnosti psychologické pomoci mladému člověku	40
1.7 Význam logoterapie v problematice utrpení	46
1.8 Vztah logoterapie a teologie.....	51
2 Teologický a pastorální pohled na faktory limitující touhu žít.....	55
2.1 Bolest a utrpení v biblických perspektivách	57
2.2 Bolest a utrpení v perspektivě Katechismu Katolické církve	60
2.3 Apoštolský list Salvifici Doloris	61
2.3.1 Problematika lidského utrpení	62

2.3.2	Hledání odpovědí na otázku o smyslu utrpení.....	63
2.3.3	Význam soteriologie	65
2.3.4	Člověk může mít účast na Ježíšově utrpení	66
2.3.5	Evangelium jako svědek utrpení.....	68
2.3.6	Význam milosrdného Samaritána.....	70
2.4	Promluvy papeže Františka o životě a utrpení	72
2.5	Trpící člověk a jeho smysl jako obraz Ježíše na kříži.....	75
2.6	Utrpení, které zpochybňuje Boha.....	78
2.7	Pozitivní smysl temných nocí duše	83
2.8	Cesta víry	86
2.9	Naděje a radost jako světlo do tmy	90
2.10	Modlitba a útěcha	93
2.11	Přijmout život i s utrpením.....	96
2.12	Služba mladému člověku, který trpí.....	100
2.12.1	Církev jako společenství lásky	104
2.12.2	Osobní rozměr milosrdného Samaritána a jeho význam	109
2.12.3	Pastorační koncept jako možnost služby mladému člověku.....	112
2.12.4	Pastorační přístupy jako východisko pro službu.....	116
2.12.5	Komunikace s mladým člověkem jako základ vztahu.....	120
2.12.6	Aplikace logoterapie do pastoračních přístupů.....	122
2.12.7	Shrnutí.....	125
3	Když bolest a utrpení ničí touhu žít.....	128
3.1	Kazuistiky jako prostor pro porozumění světu mladých.....	130
3.1.1	Lukáš.....	131
3.1.2	Jana	134
3.1.3	Kristýna.....	136
3.1.4	Marek	137

3.1.5	Martin.....	139
3.1.6	Matěj	140
3.1.7	Shrnutí.....	141
	ZÁVĚR	143
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	145
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	150
	ABSTRAKT	151
	ABSTRACT.....	152

ÚVOD

Člověk v rámci svého bytí neustále touží po naplněném, krásném, radostném, klidném a dynamickém životě. Z toho vychází základní touha po životě, protože k životu byl a je člověk povolán. Ve třetím tisíciletí jsme čím dál víc vystavováni různým modelům a pohledům, jak by měl život vypadat. Jsou nám nabízeny různé trendy, podle kterých se nám bude žít lépe a dnešní společnost tomu někdy hodně nekriticky podléhá. V tomto poměrně velkém tlaku se snaží každý člověk hledat specifický smysl svého života.

Co se nedá upřít tomuto jednadvacátému století je právě pokrok v oblasti medicíny, ekonomiky, techniky a jiných odvětví. Ale problémem je, že navzdory těmto všem pokrokům, dnešní společnost neumí uspokojit touhu člověka po životě jinak než docela často konzumním způsobem života. Současný způsob života lidí a také společnosti vede hledajícího člověka k mnohým lživým pohledům na život a zastírá pravdivé skutečnosti života každého člověka a je jedno jestli je věřící, nebo nevěřící.

Rychle rozvíjející se společnost díky rychle rozvíjejícímu se průmyslu a pokroku vytěsňuje některé přirozené hodnoty mimo člověka, jenž se hledá. Snaží se žít a rozvíjet. Další skutečností je fakt, že některé danosti patří do života člověka a jakkoli se snaží je vytěsnit nebo změnit, tak to nejde. Mezi ně právě patří bolest a utrpení ve všech rovinách. Patří zde například oblast psychická, psychosomatická, sociální, spirituální, fyzická, etická, biologická.

Tím, že dnešní společnost je v krizi, tak v krizi je také vnímání života, jeho touhy po něm a s tím související pohled na bolest a utrpení, které se týká společnosti jako celku, ale tak na nás lidi, každého jednoho z nás.

Nastavení dnešní společnosti nás určitým způsobem formuje k tomu, abychom měli pocit, že každá forma bolesti a utrpení, která limituje naši touhu po životě, je odstranitelná. A tak tedy na psychické utrpení užíváme antidepresiva. Na bolest z dospívání reagujeme útekem do vlastního světa prostřednictvím drog, alkoholu, iluzí. Sociální utrpení řešíme novými úvěry, nebo soudy. Problém bolesti z neúspěšného hledání vlastní identity. Spirituální utrpení z absence Boha v životě člověka a tak bychom ve výčtu různých forem mohli pokračovat dál.

Z toho vychází, že každý z nás touží po hlubokém naplnění, které často hledá nesprávnými způsoby tohoto světa zaměřeného tak velice materialisticky. Je to proto

jenom otázkou času, kdy se v našem nitru objeví otázky týkající se problému bolesti a utrpení v naší vlastní existenci. Z toho pak vyplývá nevyhnutná konfrontace s realitou.

Rozvoj poznání a rychlý progres vědy ovšem přináší jeden zajímavý problém a ten souvisí právě s pomocí trpícímu člověku. Na jedné straně máme spoustu modelů pomoci trpícímu člověku, máme kvalitní prostředky na tišení bolesti. Máme pohotové lékaře, psychology, kteří hned vědí co a proč se to děje v našem těle, nebo psychice. Rovněž máme kněze, kteří někdy hned znají odpověď a mají po ruce slova Bible, ale to vůbec neznamená, že se přiblížili člověku, ale spíše člověk zůstává někdy opuštěný a sám ve své bolesti a utrpení. A proto je zde otázka na straně druhé: Opravdu tohle stačí v rámci pomoci člověku, který trpí svou bolestí, která mu ničí sen nebo touhu po životě? Když život „bolí“? A právě tohle je cíl této práce.

Úkolem této práce je popsat a analyzovat jednotlivé skutečnosti, které se týkají daného tématu a nabídnout pohled na problém a smysl bolesti a utrpení člověka ve snaze touhy žít. Rozsah pohledu je zúžen na mladého člověka ve věku cca 16 – 30 let.

V mnoha ohledech vycházím ze své osobní zkušenosti, člověka, pedagoga, kněze, terapeuta, kde jsem mohl být součástí mnoha životních příběhů. Proto je předmět zkoumání zasazen do souvislostí praktické teologie s využitím poznatků psychologie a teologie. Fakt, že lidé dnešní společnosti hledají řešení otázek o smyslu utrpení a bolesti v rovině psychologické s častým přesahem do duchovna (víry), nám nabízí tyto obory propojit.

Práce se proto snaží hledat odpovědi na otázky, které se týkají touhy po životě, ztráty a neschopnosti žít, útěk mimo realitu, rezignace, ale také boj o život a mít možnost žít. Úsilím je také přiblížit několik kazuistik.

Na základě výše uvedených skutečností je práce rozdělena do tří částí. První část se věnuje mladému člověku, fenoménu život, bolest, utrpení a jejich smyslu. V této části je snaha přiblížit tyto pojmy. Přinést pohled psychologický a také v druhé části teologický. Současně hledat možnosti propojení psychologické části s pastorální, tak, aby nestály samostatně vedle sebe. Využití logoterapeutického přístupu v pastoraci, zejména v práci s lidmi, kteří se musí vyrovnávat s otázkou „smyslu utrpení“. Práce by se neměla soustředit na fyzickou bolest, ale na psychické a duchovní utrpení – nedostatek smyslu či na otázky „proč to Bůh dopustil“ apod. Jde tedy o řešení otázky smyslu utrpení.

Druhá část chce také přiblížit výzvy dnešní doby pro pomoc mladému člověku, který má touhu po životě, ale v životě ho potkávají rány, které ho bolí a on trpí. Chce tedy poukázat na alternativy, které můžou pomoci trpícímu člověku prostřednictvím vztahů a v prostoru lásky a přijetí. K tomu se nabízí výzva pro církve, aby byla schopna přijmout člověka s bolestí a nabídla mu místo přijetí a společenství lásky, což není lehký úkol. Ale právě v tomto prostoru může hledat místo pro pochopení své bolesti a utrpení a být mu pomocí při naplňování a objevování touhy po životě.

Třetí část je výzkumná, chce přiblížit několik kazuistik a tím některé skutečnosti, o kterých se moc nemluví a často tím pádem neřeší, někdy z důvodu neochoty jít za to, co je standard, někdy je to strach na obou stranách – potřebný, pomáhající.

Inspirací pro tuto rigorózní práci jsou hlavně autoři jako V. E. Frankl, H. J. M. Nouwen, J. Křivohlavý, J. Vanier, A. Grün, Benedikt XVI., papež František, Y. Congar, C. V. Pospíšil, G. Gilbert a jiní. Dalším zdrojem pro práci je apoštolský list sv. Jana Pavla II. *Salvifici Doloris* o křesťanském smyslu lidského utrpení, ale také v současné době probíhající Synoda o mládeži. Dále Bible, která nabízí mnoho bolestných pohledů (marnotratný syn) na lidské utrpení a utrpení Ježíše Krista. Také různé jiné publikace a texty, které reflektují poznatky z praxe a přinášejí důležité informace pro tento text.

1 Bolest a utrpení jako problémová skutečnost

Pro lepší uvedení do problematiky je potřeba přiblížit a charakterizovat pojmy, které nejsou postaveny abstraktně, ale vždycky se dotýkají člověka a jeho existence, touhy po životě. Člověk má touhu žít, ale vyvstává otázka jak se postavit bolesti a utrpení, jak mu čelit ve světě. Zvláště pro mladého člověka jsou to otázky zásadní, protože žije ve světě, který je dravý a čím dál tvrdší. Pokud neuspěje jako zdravý jedinec, protože jako zdravý může lépe čelit izolovanosti, tak o to více ho bolest a utrpení mohou do této izolovanosti uvrhnout.

1.1 Pojem bolest

Mluvit o bolesti je možné, pokud se na ní podíváme z několika hledisek. V psychologickém slovníku se pod heslem bolest popisuje jako „algeze; nepříjemný až nesnesitelný smyslový vněm a citový zážitek subjektivní povahy.¹ V podobném stylu bolest hodnotí Světová zdravotnická organizace, když popisuje bolest jako subjektivně nepříjemnou emocionální zkušenost.² Již z úvodní věty této definice je možné vyvozovat, že každý bolest vnímá jinak a to znamená, že taky na ní bude jinak reagovat. Tyto reakce mají různé projevy, mezi které patří pocení, chvění, změny dýchání, zavírání očí, otevírání úst a jiné.³ S tím souvisí také vnímání bolesti, které má mnoho faktorů, jako například vliv kultury, zážitky z minulosti⁴, rodina, prostředí, kde člověk vyrůstal a žije. Toto tvrzení se také objevuje u kanadského psychologa Ronalda Mezlacka, který uvádí, že „postoje k bolesti získané v raných stádiích života se přenášejí také do dospělosti.“⁵ V tomto smyslu se vyjadřuje taky prof. Vymětal, který v rámci subjektivity vnímání bolesti uvádí důležitost „předcházející zkušenosti individua s bolestí.“⁶ Jakkoli se slovo bolest jeví obvykle, tak jeho etiologie je mnohostranná. Mimo jiné se uvádí, že může mít formu varovného signálu a také plnit ochrannou funkci, jak třeba poukazuje lékařská psychologie.⁷ Široký rozměr bolesti nám tedy ukazuje její multidimenzionalitu.⁸ S tím souvisí také práh bolesti, který má každý člověk jiný a to je ovlivněno právě „značnou

¹ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 79.

² Srov. JANÁČKOVÁ, L. *Bolest a její zvládnutí*. Praha: Portál, 2007, 8.

³ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 79.

⁴ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 79.

⁵ MELZACK, R. *Záhada bolesti*. Praha: Avicenum, 1978, 20.

⁶ VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 224.

⁷ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 224.

⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 80.

rozmanitostí vnímání, prožívání, hodnocení a reakci na bolest.“⁹ Bolest je tedy skutečnost, která podstatným způsobem ovlivňuje život člověka, je to tedy něco, co ničí jeho touhu po dobrém a naplněném životě v harmonii.

Bolest člověka se dá charakterizovat jako jistá disharmonie bytí člověka. Je to něco, co narušuje jeho harmonický uspořádaný stav a tím je zdraví. V tomto smyslu také Světová zdravotnická organizace definuje zdraví jako „stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody a ne jenom nepřítomnost nemoci nebo postižení.“¹⁰ Z toho vyplývá, že pokud chceme mluvit o bolesti člověka v celé její hloubce obsáhlosti, tak je vhodné poukázat na zdraví jako výchozí bod a v tomto kontextu je bolest realita, která zdraví člověka narušuje.

Všechny tyto skutečnosti jsou propojené a to jak zdraví a člověk, tak také člověk a bolest a to je možné vidět i v několika publikacích, kde se uvádí, že bolest neexistuje jako samostatný prvek, se kterým se dá setkat, ale vždy se jedná o člověka trpícího bolestí.¹¹ Takhle trpící člověk vnímá bolest ve třech vzájemně propojených oblastech, mezi které patří oblast smyslová (souvisí hlavně s lokalizací bolesti a vyhodnocením její intenzity), emoční a hodnotící, na základě kterých pak koná.¹² Dané skutečnosti poukazují na bolest jako komplexní zážitek. Bolest se může stát prostředkem vzájemné komunikace, ale také izolace, jak se uvádí v některých publikacích.¹³

1.1.1 Psychologické aspekty bolesti

Zážitek bolesti v sobě obsahuje širší citovou a pocitovou vzpomínku. Současně je tento zážitek provázen aktuálními emocemi. A co je zajímavé, tak předchozí zkušenost tohoto zážitku vytváří prostor pro budoucí vnímání bolesti. Bolestivé chování je tedy vystaveno předchozí zkušenosti.¹⁴ S tím také souvisí psychologická rovina, která je určená emoční odezvou na ní. Proto je důležité si uvědomit, že pocitové aspekty není možné oddělovat od myšlenkové analýzy, která ve vztahu k bolesti proběhne. Tyto

⁹ VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 224.

¹⁰ *Světová zdravotnická organizácia* [online]. 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.who.sk>>.

¹¹ Srov. JANÁČKOVÁ, J. *Bolest a její zvládnání*. Praha: Portál, 2007, 9.

¹² Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 224-225.

¹³ Srov. ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 21.

¹⁴ KULICHOVÁ, M. Bolest' – definícia, patofyziológia, terminológia. In *Paliatívna medicína a liečba bolesti* [online]. 2008, č. 3 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=3774>.

faktory, které označujeme jako kognitivní, se významným způsobem podílejí na vyhodnocení konečného zážitku bolesti.¹⁵

Pro tuto práci je důležité vnímat, jak reaguje mladý člověk na prahu dospělosti, jak velice jedná individuálně a docela často používá diametrálně odlišné postupy jako obranu proti tíživé situaci. A tyto psychologické aspekty je nezbytné brát v úvahu.

Obecně platí, že někteří lidé se od bolesti odpoutávají vytvářením vlastních příjemnějších představ, anebo jim pomáhá fyzická aktivita. Ale faktem je, že existují také destruktivní strategie jako sebelítost, autoagresivita a jiné.¹⁶ Co platí zvláště u mladého člověka je to, na co poukazuje MUDr. Kulichová, že „bolestivé chování je všechno, co vznikne v důsledku sensorické a afektivní zkušenosti. Jsou to projevy a formy chování, které nutí pozorovatele posuzovat osobu a její utrpení. Bolest není stimul, ale komplexní percepce, která má hluboké afektivní a kognitivní vlastnosti. (...) Jestli bude nějaký averzivní stimul pocíťovaný jako bolestivý, závisí na situaci, ve které je zaznamenaný, záleží na vzpomínkách, emocích a pod.“¹⁷ Právě při posuzování toho jak se mladý člověk chová, je nezbytné vnímat veškeré psychologické aspekty, ale také jeho individualitu.

Mezi nejdůležitější psychologické aspekty tedy patří míra významu, který člověk přiřkládá bolesti, její hodnocení, věk, sociální status. Prostředí, ve kterém mladý člověk začíná startovat svou dospělost, sebeúcta a snaha vytvářet dojem na své okolí, kde chce něco dokázat a staví se mu do života překážky.

1.1.2 Několik dimenzí bolesti

Nacházíme se v období lidské společnosti, která velice tlačí na konzum a mnohé se člověku nabízí přes reklamy a určitým způsobem je také mladý člověk přes reklamu formován a podprahově na něj působí to, co vidí. V reklamách není možné vidět trpícího mladého člověka a vlastně jakéhokoliv člověka, který měl nějakou bolest. Předkládá se obraz člověka šťastného, uhlazeného, bezproblémového, s dokonalým vnějškem atp. Takový člověk se předkládá jako vzor. Co tam ovšem není, je člověk, který trpí, který musí snášet bolesti. Určitým způsobem je bolest skrývaná, není to něco, s čím se prezentuje.

¹⁵ Srov. JANÁČKOVÁ, J. *Bolest a její zvládnání*. Praha: Portál, 2007, 14-17.

¹⁶ Srov. JANÁČKOVÁ, J. *Bolest a její zvládnání*. Praha: Portál, 2007, 14-17.

¹⁷ KULICHOVÁ, M. Bolest – definícia, patofyziológia, terminológia. In *Paliatívna medicína a liečba bolesti* [online]. 2008, č. 3 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=3774>.

Následkem toho se dá říct, že bolest vzniká jako napětí dvou principů:

- v těle mezi fyziologickým stavem a patologií,
- v psychické sféře z omezení ducha hmotou,
- v osobní sféře mezi ideálem a nedokonalostí jeho realizace.¹⁸ Mladý člověk vidí možnosti, ale také své omezení v různých oblastech, mezi které patří bio-psycho-sociální a spirituální dimenze.

Mezi biologickou dimenzi bolesti se řadí aspekty, když bolí tělo přímo anebo nepřímo. Jsou to formy tělesného postižení, nečekaný vstup nemoci do života, fyzický vzhled a jiné. V tomto podobném duchu píše francouzský vychovatel mladých lidí, když se ptá, že co může být v našem lidství horšího, když jsme zasaženi přímo v našem těle, kde najednou cítíme, že to, co fungovalo, už najednou nefunguje, jako nemoci, které přijdou ze dne na den typu zlomenina, roztroušená skleróza, handicap, rakovina, nehoda atp.¹⁹

Další dimenzí, která doléhá na člověka je psychická. Psychická bolest například pramení z deprese, která se řadí mezi nemoci 21. století, dále zde patří nechuť žít, samota, opuštěnost, neschopnost odpuštění, přijetí vlastního těla, chybějící otec nebo matka, nenávisť, vyhrocené dospívání atp.

Sociální dimenze v sobě zahrnuje bolest ze sociálního statusu mladého člověka, problémová rodina, (ne)schopnost se zařadit do kolektivu, těžkosti během hledání svého místa ve společnosti, taky otázka své budoucnosti atp.

A poslední dimenzí je spirituální (osobní) bolest. Zde patří temnota duše, pochybnosti, ztráta důvěry, vyprahlost, dlouhá doba pouště, chybějící víra nebo její ztráta.²⁰

Pro všechny dimenze bolesti je společné, že je může signalizovat přehnaná potřeba pozornosti, respektu, lásky a zase jindy je možné vnímat pocity zrady, nespravedlnosti, pronásledování. Člověku přicházejí na mysl úvahy o vlastním selhání a neschopnosti obstát, rezignace. Je ovšem nutné dodat, že tyto aspekty projevů se netýkají jenom spirituální (osobní) bolesti, ale všech, jak se třeba uvádí v některých publikacích.²¹

¹⁸ Srov. BOHUŠ, O. a kol. *Anesteziologie, resuscitologie a intenzivna starostlivost*. Martin: Osveta, 1992, 279.

¹⁹ Srov. GILBERT, G. *Tváří v tvář utrpení*. Praha: Portál, 2014, 10.

²⁰ Srov. GILBERT, G. *Tváří v tvář utrpení*. Praha: Portál, 2014, 67.

²¹ Srov. SVATOŠOVÁ, M. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada Publishing, 2012, 55.

Z vnějších projevů je možné pozorovat chvění, slzy, strach, vyhocené emoce, změny hlasu, což je ovšem důležité, aby člověk tyto emoce projevil a nezadržoval je v sobě.

Speciální oblastí, která se v současné době dostává do popředí, je oblast psychosomatických projevů. V knize o psychosomaticce se uvádí, že „čtvrtinu všech pacientů nedokážeme – ani s veškerou nejmodernější technologií – nalézt organickou příčinu jejich potíží, nebo není nalezená organická příčina dostatečná.“²² Z tohoto tvrzení se dá předpokládat, že bolest člověka postihuje komplexně a někdy jsou projevy propojené, což se například projevuje psychosomatickostí člověka, kterého něco bolí.

1.2 Pojem utrpení

Pro tuto práci je také důležité přiblížit pojem utrpení, který má souvislost s bolestí což je také vidět v psychologickém slovníku, kde pod heslem utrpení je odkaz na definici, která je pod heslem bolest psychická. Z toho se dá vyvozovat, že utrpení je psychická forma bolesti. Podle tohoto slovníku se projevuje prostřednictvím „prožívání životních útrap, úzkosti; vzniká často ze ztráty a zmaření snů; je provázená pocity viny, výčitkami svědomí, bezradnosti co dělat; může být silná, neústupná, dokonce intenzivnější než bolest fyzická, může vést k úplné dezorganizaci postiženého; nemocní často mluví o své depresi jako o psychické bolesti.“²³ Tuto definici také podporuje tvrzení algezioložky MUDr. Marty Kulichové, která vnímá utrpení jako: „globální narušení kvality života vyvolané kombinací bolestí, omezením funkčnosti a početnými psycho-sociálními faktory.“²⁴ Proto tedy je důležité poznání, že utrpení se dá vnímat jako soubor všech dimenzí bolesti, které člověka postihují ve všech oblastech, tj. bio-psycho-socio-spirituální.

Pro definici utrpení je také důležité vnímat ho jako realitu, těžké skutečnosti vlastního života člověka ne jenom trpícího, ale také lidí kolem něj. Na toto tvrzení také poukazuje známý český psycholog Jaro Křivohlavý.²⁵ On sám popisuje utrpení jako emocionální reakci, která je odpovědí na zjištění, že došlo k něčemu, co má negativní

²² SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 8.

²³ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 80.

²⁴ KULICHOVÁ, M. Bolest' – definícia, patofyziológia, terminológia. In *Paliatívna medicína a liečba bolesti* [online]. 2008, č. 3 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=3774>.

²⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000, 73.

dopad na jeho zdravotní stav. Když si člověk vytvoří představu, o co vlastně jde, ovlivňuje to míru jeho utrpení.²⁶

1.2.1 Když člověk trpí

Každé utrpení je osobní a adresné na konkrétní osobu. Člověk, který prožívá utrpení, si vyžaduje, aby byl k němu aplikovaný citlivý přístup, úcta a vážnost, protože se to týká tajemství jeho bytí.²⁷ Když člověk trpí, tak netrpí jenom sám, ale je důležité poukázat také na mezilidský a společenský rozměr utrpení.²⁸ Pro naši dnešní společnost je důležité si uvědomit, že když trpí mladý člověk, tak to má důsledek taky na ní. V zásadě mladý člověk buď potřebuje mluvit o svých bolestech, které mu způsobují utrpení, anebo pokud má k tomu důvody, tak se uzavírá. Pokud nebudeme na blízku mladému člověku, abychom mu pomohli v utrpení, určitým způsobem ochuzujeme naši dospělou společnost, protože počet mladých lidí, kteří mají různé problémy, se zvyšuje. A jejich utrpení jakoby společnost nechtěla přijmout za své. Ale myslíme si, že je důležité vnímat a ptát se po tom, proč člověk trpí a hledat cesty k němu.

Základním pocitem trpícího člověka je často bezmocnost, která pro něj znamená subjektivní ztrátu nad ním samotným, bezprostředním okolím, ale také ztráta schopnosti konfrontovat se s problémy.²⁹ Toto tvrzení také platí pro mladého člověka. Vnímá se ve svém nitru, že utrpení nechce přijmout za své. A také se dostávají pocity, že ho okolí nechce, nebo nemůže pochopit. Také platí zvláště pro mladého jedince obecný poznatek, že jeho duše a tělo se mu stávají cizím, a někdy až nepřátelským objektem, který ho obtěžuje.³⁰ Z toho pak pramení, že si ve svém nitru vytváří vnitřní obraz zla, které ho ohrožuje. Aktivuje své obranné síly a mechanismy a také očekává pomoc svého okolí³¹, rodiny, ale také společnosti. Problém nastává, když rodina, okolí a společnost selžou.

Z toho, pak vychází umocnění bolesti, které se uvádí jako bolest ze ztráty blízkosti lidí ze svého okolí a následná osamělost. K tomu se může přidružit například ztráta smyslu života. Tím, se můžou objevit v jeho životě otázky typu: Proč právě já? Co bude

²⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 83.

²⁷ Srov. ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 21-24.

²⁸ Srov. ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 21-24.

²⁹ Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 63-64.

³⁰ Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 63-67.

³¹ Srov. MRÁZ, M. *Problém utrpenia a jeho riešenia v medicínskej etike*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 111.

se mnou dál? Jaký bude můj život?³² Tyto otázky jsou ovšem zásadní. Ovšem člověk může k utrpení zaujmout různé postoje. Hledá smysl toho, co ho právě zastihlo. Následkem toho žije v emočně konfliktních podmínkách, kde na jedné straně může být jeho bytí proniknuté nadějí, ale také na straně druhé se konfrontuje se svým vlastním životem, který je bolestně poznačen. To vytváří napětí buď pozitivní, nebo negativní.

Existují ovšem také hraniční projevy člověka v utrpení v podobě falešných přístupů:

- hyperreflexe (nadměrné trápení se utrpením) – jde o příliš dlouhotrvající a k ničemu nadějnému vedoucí myšlenkový proces o tom, co člověka trápí. Člověk přeceňuje nepodstatné detaily, které v myšlenkách příliš intenzivně rozebírá delší časový úsek. To se pak projevuje jeho celkovým negativním postojem, ale také jeho zdravotním stavem. Takový člověk se příliš pozoruje, myslí negativně a může přepadnout do stavu strachu a úzkosti.³³ Tyto negativní postoje mají pak důsledek ve zhoršení psychosomatického stavu trpícího a tím jeho zdravotní stav trpí ještě více. Mladý člověk má ještě větší tendence se uzavírat.
- sebelítost – je to hlubší vžití se do vlastního utrpení. Pokud je člověk litován okolím, tak pak tohle litování transformuje na sebelítost, která negativně ovlivňuje jeho postoj. Může nastat stav, kdy člověk nachází uspokojení v trpitelském stavu a pociťuje hněv na lidi, kteří jej z tohoto stavu a beznadějného postoje chtějí dostat.³⁴ U mladých lidí je to hlavně z rodiny, když už jako děti byli hodně litováni, tak pak také v dospělosti si vynucují pozornost, ale nechtějí se nechat vytáhnout ze svého stavu, který jim neprospívá.
- masochismus – existují případy, kdy si své utrpení navozuje sám z vlastní vůle a trápí sám sebe. Chybí mu dobrý úmysl konání, způsobuje si bolest a neustále ji dráždí, aby se rychle nezhojila. Ve falešném přesvědčení považuje neštěstí za štěstí.³⁵
- přehlušování utrpení – ve chvílích, kdy bolest přesahuje všechny hranice (např. bolest v terminálních stadiích rakoviny) je nezbytné a na místě farmakologické tišení. Ovšem v ostatních případech je důležité ventilovat vnitřní napětí a negativní emoce, které dávají možnost dojít k novému pohledu například přes

³² Srov. PERA, H.; WEINBERT, B. *Nemocným nablízku*. Praha: Vyšehrad, 1996, 84.

³³ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 113.

³⁴ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 113-114.

³⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 114-115.

pláč nebo křik.³⁶ V případě psychické a sociální bolesti je v některých případech vhodné a nezbytné užívání léků na spaní, depresi, ale tento problém zůstane jenom dočasně odstraněn z přímého vědomí, ale člověk od problému neuteče. Je to jenom oddalování jeho řešení a zastírání skutečnosti.

- panika/fatalismus – existují situace, kdy utrpení trvá příliš dlouho a míra únosnosti člověka přesahuje, tak se může dostat do stavu zoufalosti a paniky. Anebo propadá představě, že nemá cenu se o cokoliv pokoušet, protože všechno je osud a propadá depresi.³⁷

Komplexnost a propojenost výše uvedených aspektů poukazuje na to, že není možné vytvořit nějaké všeobecně platné schéma, jak popsat právě prožívané utrpení, ale také není ani možné podat jednoznačné řešení na jeho překonání. Což se uvádí například v medicínské etice.³⁸

S tím souvisí uvědomit si při setkání s trpícím člověkem, že je možné vstupovat do jeho utrpení během jeho průběhu, proto je důležitý rozdílný přístup a brát v úvahu, že každý mladý člověk je v odlišné situaci, ve které se nachází. Emoční labilita, depresivita, zmatenost, pocity ohrožení a nedůvěra od nás, kteří pomáháme, vyžaduje velkou empatii a útěchu. V mnoha případech, když člověk trpí, tak spíše pomáhají gesta než slova. Mladý člověk často vnímá utrpení jako porážku a zmaření jeho plánů. A je velice citlivý na to komu a jak otevře své srdce. Když ho bolí utrpení, tak se vyhýbá přátelům, známým, odmítá jakoukoliv pomoc.

Proto je obecně důležité, aby člověk, který chce pomoci, uměl být mlčenlivý, uměl naslouchat nářky, výčitky, pláč, protože to je výkřik ztrápeného člověka, který potřebuje naději a pocit solidarity.³⁹ Potřebuje podporu a pomoc, protože cítí rozdíl a disharmonii mezi omezenými možnostmi vlastního života a velikost svých tužeb, plánů a nadějí⁴⁰ a to často člověka hodně bolí, když nemůže dojít k naplnění.

³⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 113-115.

³⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 114-115.

³⁸ Srov. MRÁZ, M. *Problém utrpenia a jeho riešenia v medicínskej etike*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 112.

³⁹ Srov. MRÁZ, M. *Problém utrpenia a jeho riešenia v medicínskej etike*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 115.

⁴⁰ Srov. ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 32.

1.2.2 Příčiny toho, když mladý člověk trpí

Jak je zřejmé z předcházejících kapitol, tak bolest a utrpení je něco, co člověku omezuje touhu po životě. A každá forma bolesti má svoji konkrétní podobu a tvář. To samé platí pro mladého člověka, který se staví na vlastní nohy a chce žít. Nejde o to podat výčet všech podob, ale nastínit, kde může vznikat disharmonie, která plodí bolest a z ní pak vzniká utrpení, díky kterému mladý člověk potřebuje pomoc. Příčiny utrpení je možné hledat právě v životním stylu, ve zdraví jedince, v psychickém vývoji během dětství a dospívání, v rodině, ve škole, s náhlým příchodem nemoci.

Mezi tyto příčiny patří:

- frustrace, nedostatek pocitu smyslu života, pocit neakceptovatelnosti, pocit křivdy, atp.⁴¹ Mladý člověk dnešní doby se často ocitá v závalu nabídek a informací, co může dělat a co se nabízí, ale často díky tlaku konzumní společnosti ztrácí pocit smyslu života. Ve škole, v rodině se cítí nepochopen, není akceptován, co ve svém nitru cítí, po čem touží. Taky se objevují pocity křivdy, které se pořád vynořují jako otevřené rány. V 21. století se taky objevuje frustrace a pocit ničemnosti, nebo nicotnosti něco změnit. To se pak podepisuje na utrpení, které způsobuje psychická a sociální bolest.
- láska, vášnivá láska, rozchod, samota, neschopnost navazovat vztahy.⁴² Pokud mladý člověk nevidí doma zdravě fungující vztah svých rodičů, tak podobně funguje ve vztazích, které navazuje. Jsou chvilkové, někdy hluboce emotivní, někdy zase založené na sexuální stránce života, a když dochází k rozchodu, tak jsou to často bolestné způsoby, které mají často psychické důsledky a v některých případech ve vyhrocených situacích dochází k pokusům o sebevraždu. Někdy vlivem různých faktorů se u mladých lidí objevuje neschopnost navazovat vztahy a v případě problémů útek do samoty. Také v této oblasti se objevují formy psychické a sociální bolesti.
- chybující rodiče, chybějící otcové a matky. Jde o zajímavý fenomén, který je možné pozorovat na mnoha mladých lidech, kde jejich rodiče na nich zanechali bolestné psychosociální rány, ze kterých se v některých případech nedostanou

⁴¹ Srov. AUGUSTYN, J. *Otcovstvo*. Trnava: Dobrá kniha, 2005, 40.

⁴² Srov. GILBERT, G. *Tváří v tvář utrpení*. Praha: Portál, 2014, 42-47.

nikdy. V této souvislosti bylo napsáno velice zajímavé dílo pod názvem *Chybějící otec, chybující syn*.⁴³

- Homosexualita, i když se v současné době objevují různé texty o homosexualitě a prezentují formy coming outu⁴⁴, tak se často zastírá a zapomíná na skutečnost, která se objevuje zejména v dnešní době, kde jsou často vyhrocené vztahy mezi otcem a synem. Homosexuálně cítící se mladí muži měli ve svém dětství často strach ze svého otce a necítili od něj lásku a citlivost. Často se tito lidé uchylují k homosexuálním sexuálním praktikám z důvodu touhy po blízkosti a citlivosti otce, a protože tato jejich touha není naplněná, tak se ji snaží uspokojit v homosexuálních vztazích.⁴⁵ Z toho ovšem často pramení velká uzavřenost a izolovanost, protože mladý člověk se bojí odmítnutí, nebo reakce okolí. Taky s tím často souvisí neschopnost udržet dlouhodobější vztah a velká promiskuita u homosexuálních jedinců. S tím souvisí vystavení se velkému riziku nákazy nemocí např. AIDS, které můžou trvale ovlivnit život člověka. Také v této oblasti je možné vidět oblasti utrpení, které mají základ v bio - psycho - sociální bolesti.
- Konsumismus, neakceptace autority, kult osobnosti, egoismus se podílejí na tom, že člověk „jede“ jenom na sebe jakoby nepotřeboval nikoho. Svět je zde pro něj a všichni se musí přizpůsobit. Mladý člověk nechce akceptovat nějaké usměrnění, přijmout nějakou radu. Přepíná své limity, nechce přijmout omezení svého bytí a chce od života vytěžit víc než je přirozené.⁴⁶ Když se ovšem člověku vyčerpá energie, v rámci egoismu ztratí přátele, tak se u něj objevuje utrpení, které může mít projev psychické, fyzické nebo sociální bolesti.
- Nemoci (vrozené), náhlý příchod nemoci, handicap, limitace člověka jsou zvláštní a těžké skutečnosti, které podstatným způsobem mění kvalitu života člověka. O to zvláště to platí v případě mladých lidí, kteří jsou na prahu dospělého života, chtějí se postavit na vlastní nohy, studovat, zažít první vztahy, založit rodinu⁴⁷, tak přichází z ničeho nic těžká nemoc. Dle mnoha statistik, právě v 21. století je velký nárůst civilizačních nemocí právě ve věku 16 – 30 let typu

⁴³ Srov. CORNEAU, G. *Chybějící otec, chybující syn*. Praha: Portál, 2012.

⁴⁴ Srov. Coming out [online]. 2018 [cit. 2018-08-03]. Dostupné na WWW: <https://www.nakluky.cz/magazin/tag/185-coming-out/>

⁴⁵ Srov. AUGUSTYN, J. *Otcovstvo*. Trnava: Dobrá kniha, 2005, 46.

⁴⁶ Srov. AUGUSTYN, J. *Otcovstvo*. Trnava: Dobrá kniha, 2005, 20-21.

⁴⁷ Srov. GILBERT, G. *Tváří v tvář utrpení*. Praha: Portál, 2014, 10-22.

jako rakovina, těžké střevní nemoci, roztroušená skleróza⁴⁸. Současně s tím jsou na vzestupu u mladých lidí psychické nemoci, které je můžou na delší dobu vyřadit ze života.⁴⁹

- Existenciální prázdnota, zklamání z Boha, pochybnosti, ztráta víry jsou všechno oblasti, které se dotýkají spirituální nebo osobní bolesti. Člověk vkládá své prosby do modlitby a pak necítí vůbec nic. Má pochybnosti, jestli nějaký Bůh vůbec je když všechno to zlo vidí a nezasáhne. Často se objevuje duchovní poušť a prázdnota, kterou popisuje hodně autorů podle příkladu např. sv. Matky Terezy.⁵⁰

1.3 Negativní faktory doprovázející bolest a utrpení

Souvisejícími fenomény, které doprovázejí bolest a utrpení jsou strach a úzkost, které nastávají v čase konfrontace se změnou dosavadního života a trpící člověk má pocit, že nemá pevnou půdu pod nohama. Pojmy úzkost a strach není možné přesně oddělit vzhledem k tomu, že mezi nimi není přesná hranice. Proto není možné uvažovat o bolesti a utrpení v kontextu touhy po životě bez toho, aby se uvedly širší souvislosti.

Pro základní definování slouží pro tuto práci psychologický slovník, kde je strach popisován jako: „negativní emoce, nepříjemný zážitek s neurovegetativním doprovodem, zejména zblednutím, chvěním, zrychleným dýcháním, bušením srdce, zvýšením krevního tlaku a pohotovostí k obraně, nebo útoku, na rozdíl od úzkosti jde o normální reakci na skutečné ohrožení; hluboké chemické změny doprovázejí každý strach, i když není známkou patologie; (...); strach se vyvíjí s věkem, od jednoduchých reakcí leknutí se kojence k reakcím na složitější situace, které představuje neznámé prostředí, nečekané smyslové podněty; postupně je strach spojován s prožitými skutečnostmi a víc vázán na představivost; (...); náklonnost ke strachu souvisí s konstitutivními vlastnostmi člověka a s emocionální stabilitou, nebo labilitou a s dosavadními zážitky.“⁵¹ Z uvedené definice vyplývá to, co se uvádělo například u sociální bolesti, že některé projevy má mladý člověk naučené, získané z prostředí, kde vyrůstal a žil, zejména z rodiny, pěstounské

⁴⁸ Srov. Roztroušená skleróza [online]. 2012 [cit. 2018-08-10]. Dostupné na WWW: http://www.csmn.eu/ceska-slovenska-neurologie-clanek/epidemie-roztrousene-sklerozy-ve-svete-38950?confirm_rules=1

⁴⁹ Srov. Vzestup psychických nemocí [online]. 2010 [cit. 2018-08-10]. Dostupné na WWW: <https://www.psychiatrie.cz/images/stories/sborniky/2010-sjezd-cps-sbornik-prispevku.pdf>

⁵⁰ Srov. GILBERT, G. *Tváří v tvář utrpení*. Praha: Portál, 2014, 67-69.

⁵¹ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 567.

péče, nebo dětského domova. Intenzita a míra strachu bude také tímto určitým způsobem ovlivněná.

Se strachem je úzce provázaná úzkost, kterou psychologický slovník přibližuje jako „strach bez předmětu; jedinec má strach a neví z čeho, má pocit, že by s ním měl něco dělat, ale neví co.“⁵² Uvádí se, že prvním, kdo tenhle termín vnesl do psychologie, byl Sigmund Freud a později poukázal na úzkost jako signál na nebezpečí a začal rozlišovat mezi objektivní úzkostí a strachem, který má vnější nebo vnitřní původ na základě potlačených impulzů.⁵³ Dále se uvádí, že „H. S. Sullivan (1953) popisuje úzkost jako stav napětí z nesouhlasu meziosobních vztahů; z behaviorálního pohledu je úzkost spouštěná spíš specifickými vnějšími okolnostmi než vnitřnímu konflikty, podle J. Wolpa (1952) je úzkost autonomní odpovědí, která je charakteristická pro konkrétní organismus jedince při působení škodlivého podnětu, přičemž tato odpověď je velice rozdílná od jedince k jedinci, ale velmi konzistentní u toho samého jedince; úzkost tedy může být vyvolána také ambivalentní podnětovou situací; úzkost je nepříjemný emoční stav provázen obdobnými psychickými a somatickými znaky jako strach, ovšem příčina není známa, jde o strach z ničeho, (...); úzkost má různou intenzitu a délku trvání; hranice mezi strachem a úzkostí je vágní, nejasná v případech „tušeného nebezpečí“; k rozlišení mezi strachem a úzkostí se někdy používá časová dimenze, přičemž strach je považován za záležitost epizodickou, zatímco úzkost za chronickou.“⁵⁴ Můžeme tedy vyvozovat, že podněty, které způsobují multidimenzionalitu bolesti, přicházejí zvenčí, ale také zevnitř člověka a reakce jsou také v případě úzkosti jedinečné každému mladému člověku včetně intenzity a časového průběhu. Vliv těchto faktorů můžeme vnímat volným okem při setkání s mladým člověkem, protože některé projevy se nedají ukrýt anebo potlačit.

Mezi tyto projevy se řadí „růst srdečního tepu, zvýšení krevního tlaku, zrychlené dýchání, potivost dlaní, rozšíření zorniček, sucho v ústech, žaludeční nevolnost, průjem, zvracení, časté močení, dále růst všeobecné dráždivosti, svalového napětí, zhoršená pohybová koordinace, snížená psychická koncentrace, zrychlený tok asociací, snížené uchovávání vněmů, celkově dochází ke snížení pracovního výkonu, společenského

⁵² HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 659-660.

⁵³ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 659-660.

⁵⁴ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 659-660.

fungování, nefunkčnímu sexuálnímu chování jako je impotence u mužů, frigidita u žen.“⁵⁵

Z uvedených projevů se dá vyvozovat propojenost v rámci organismu a z toho vycházející psychosomatickosti mladého člověka. Není zase možné ovšem vše vysvětlovat psychosomatikou, ale své místo zde taky rozhodně má.

Pro přiblížení a ilustraci je zde vhodné uvést několik příkladů:

- bušení srdce je psychologický faktor, který vyvolává změny srdečního rytmu, k tomu patří právě úzkost a vztek. Týká se to právě konfliktu v meziosobním dialogu, nebo soužití.⁵⁶ V případě mladého člověka jsou to situace, kdy dochází k vyhrcovaným situacím v rodině, snaha o přijetí a akceptaci ze strany rodičů, nespokojenost se svým statutem v rodině a také snaha o nezávislost a touha po prostoru, kde může mladý člověk rozvíjet svou intimitu. Také zde můžeme zařadit vztahové problémy, první lásky a rozchody. A také zde patří přehnané pozorování těla, kdy mladý člověk například po předchozí těžké nemoci přehnaně pozoruje své tělo.⁵⁷
- „přechodný vzestup krevního tlaku nezpůsobený tělesnou činností a je projevem toho, že jedinec je silně emocionálně rozrušený a odpovídajícím způsobem se aktivuje jeho nervový systém. Silné pocity jako zuřivost, vztek nebo panická úzkost vyvolávají náhlé zvýšení tlaku, které nějakou dobu trvá.“⁵⁸ Pro mladého člověka jsou to situace, kde dochází k velkým hádkám, velkému leknutí a také situace, které jsou popisovány v souvislosti s bušením srdce.
- problémy s dýcháním „se dostávají především při intenzivních emocích. Při úzkosti, vzrušení, zlosti, potlačovaném vzteku, pocitech viny, stresu nebo bolesti (...).“⁵⁹ Zde právě v případě mladých lidí se objevují důležité psychosociální faktory, jako jsou rodinné konflikty, problémy mezi rodiči a dospívajícím člověkem, rozchod, nebo rozvod, což je pro mladého člověka velká bolest a rána. K tomu zde patří sociální nejistota, deprese, alkoholismus atp.⁶⁰

⁵⁵ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 659-660.

⁵⁶ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 36.

⁵⁷ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 36.

⁵⁸ SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 45.

⁵⁹ SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 55.

⁶⁰ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 56.

- žaludeční nevolnost – u mnoha pacientů se popisuje, že úzkost a deprese byly hlavním problémem, než se začaly objevovat žaludeční problémy.⁶¹ U mladých lidí je to často problém s nezpracovanými emocemi, kde v sobě potlačují zuřivost anebo strach. Dále strach ze školy, rodičů. Touha obstát a ukázat svou cenu. Také zde ale patří sexuální traumata.
- problémy s močením – uvádí se, že „dráždivý měchýř je obvykle důsledkem chronického stresu, všeobecného vegetativního podráždění, silných úzkostí nebo vnitřního napětí spojeného se zlostí.“⁶² Také zde má svou roli u mladého člověka stres, silné emoce, které nejsou vždy dobře zpracované.
- svědění a škrábání kůže – svědění, pokud není vyvoláno organicky, tak souvisí s psychickým vnitřním emočním napětím člověka. Poukazuje to na nějakou těžkou a napjatou sociální situaci, zlost, přebytek energie, mentální napětí. Jako emoce se zde uvádějí zlost, zuřivost, rozčilení, labilita.⁶³ U mladých lidí se tyto projevy objevují zejména také v souvislosti se studem. Stydí se za svůj vzhled, tělo. Stydí se verbálně projevit. Také zde patří různé sociální deficity, které jim způsobují bolest a tím související strach.
- svírání hrdla – má často souvislost s psychickými konflikty a zátěží z rodiny, ze školy, ze zaměstnání. S tím také souvisí sociální nejistota, úzkost, deprese, vztahové konflikty.⁶⁴ Tyto skutečnosti je možné vnímat u mladých poměrně hodně často, když svou psychickou a sociální bolest neumí vstřebat a mají strach, nebo úzkost.
- kousání do rtů – je projevem stresu ze školy, vytváření vztahů, sociálních problémů, nevyjádřených emocí v podobě trvalé zlosti, úzkosti a depresí, které je důsledkem napětí v celé oblasti obličeje.⁶⁵ Také v tomto projevu je možné pozorovat úzkostný stav mladého člověka, který má původ ve všech oblastech bolesti, kterou může pociťovat.
- křečovitě záchvaty – co je důležité pro tuhle práci v kontextu mladého člověka, tak je potřeba uvést, že křeče se objevují zejména u těch, kteří v dětství prožili tělesné násilí, nebo zneužití, které pak neuměli zpracovat. Dále se uvádějí

⁶¹ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 68-69.

⁶² SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 93.

⁶³ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 103.

⁶⁴ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 128.

⁶⁵ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 140.

závratě, zvláště u lidí, kteří se ocitají v určitých společenských situacích, kde propadají strachu, že upadnou nebo budou někde sami.⁶⁶ Mladý člověk najednou znehybní, má strach něco říct před skupinou lidí a i když má potenciál, tak rezignuje.

- soužení bolestí – oblast bolesti, která může postihnout člověka je hodně obšrná, ale pro tuhle práci je důležité přiblížit, že různé neorganické bolesti vycházejí převážně z dětství, kde mladý člověk jako dítě zažíval mezi rodiči násilnické napětí, disharmonie rodiny, nízký sociální a ekonomický status rodiny, ztráta jednoho z rodičů⁶⁷, které se projevují během dospívání v podobě těžko popsatelných bolestí. Zvláštní kategorie je bolest, kterou mladý člověk pocítuje vlivem těžké nemoci typu rakovina, roztroušená skleróza, kde takhle sužovaný člověk často propadá do deprese, strachu a úzkosti, protože nemá jistotu lepšího zítřka. Stav v bolesti někdy způsobuje, že se člověk uzavírá do sebe.⁶⁸

Fenomény typu strach a úzkost ovšem vyžadují ještě další upřesnění. Proto, pokud je „úzkost jenom v mírné intenzitě a jen občasná, není považovaná za projev patologie.“⁶⁹ Co je ovšem důležité poznamenat je, že úzkost může mít také pozitivní význam a ne jenom negativní, jak bylo popsáno výše. V kladném významu může člověka motivovat, aby něco změnil ve svém životě, nebo přístup a chování k různým situacím. V určitých případech je možné vnímat pozitivně tlumení projevů nepřátelství a snahy, kdy se člověk snaží hodně prosazovat.⁷⁰

Hovořit o strachu a úzkosti často provází negativní pocit, ale dalším popisováním, jde o to naznačit důležitost tohoto fenoménu, který je s tématem práce provázán.

Strach tedy může být reálný, který je také v očích druhých lidí pochopitelný a přirozený⁷¹ a také mladý člověk může zažít pochopení. Ovšem existuje forma strachu, který není reálný, který je pro okolí nepochopitelný, nepřiměřený a často iracionální.⁷² U této formy mladý člověk může zažít nepochopení, nebo výsměch – odmítnutí.

Faktory, které vyvolávají strach, jsou často vzájemně propojené, protože lidská představivost, zkušenosti, ale také schopnost předvídat způsobují, že subjektivní

⁶⁶ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 148.

⁶⁷ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 172.

⁶⁸ Srov. SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 171.

⁶⁹ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 659-660.

⁷⁰ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 660.

⁷¹ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 235.

⁷² Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 235.

a objektivní světy můžou splývat. V případě úzkosti si jedinec neuvědomuje bezprostřední příčinu, která ji vyvolává. Je reakcí na neznámé nebezpečí a bývá nepříjemnější než strach. Zkušenost očekávání něčeho nepříjemného a často neznámého je horší než zkušenost, která je jasně známá. Strach běžně přechází v úzkost. Navzájem se podmiňují a jsou propojené. Současně úzkost a strach jsou dobrým příkladem propojení tělesných a duševních procesů, výrazem psychosomatické jednoty člověka. Tyto fenomény provázejí celý život člověka a mají různý obsah a podobu.⁷³

Co je ovšem důležité také pro mladé lidi ve vztahu nejhodnější prevence proti strachu a úzkosti, tak je zakotvenost mladého člověka v kvalitních meziosobních vztazích. Právě pevně zakotvený člověk, který má kvalitní vztahy a také se v nich snaží žít, tak pak může lépe chápat tento svět ve vztahu k vlastnímu životu jako smysluplnému celku. Pokud tyto skutečnosti člověku scházejí, tak se může dostávat do stavu úzkostnosti, která se projevuje individuální tendencí k úzkostnému prožívání. Od toho je zjevná emoční labilita anebo emoční stabilita.⁷⁴

Úzkostnost je nezávislý faktor osobnosti, který souvisí s primárními faktory, které nasycuje emoční labilita, sklon k pocitům viny, zvýšená úroveň vnitřního napětí a dráždivosti, nedůvěra v sebe samého, přehnaná podezíravost, váhavost a zvýšená vnímavost na nebezpečí. Rovněž poukazuje na nejistotu a nedostatečnou vnitřní psychickou integraci. Situace, které vyvolávají úzkost, se projevují jako součást reality, jako snižování a ztráta prestiže, nemoc a fyzické ohrožení, školní práce a zkoušky, problémy a konflikty v rodinných situacích a vztazích, finanční těžkosti a abstraktní problémy.⁷⁵ Tyto všechny faktory se podepisují pod fungování člověka v bolesti a na základě zjednodušení je možné uvažovat o vzniku úzkosti a strachu v následujících oblastech:

- vnější a vnitřní podněty – patří zde sociální stimuly, fyzikální stimuly a psychické stimuly (vzpomínková představa, určitá myšlenka).⁷⁶ To znamená, jaký byl vývoj člověka během dětství až do doby dospívání, otázka míry zdravého fungování rodiny, role otce a matky, vnímání bolesti, fungování těla, psychiky, reakce na podněty z minulosti na aktuálně probíhající podněty.

⁷³ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 236-240.

⁷⁴ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 240-244.

⁷⁵ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000, 243-244.

⁷⁶ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 239-240.

- osobnost člověka – aktuální nastavení (zdravotní a psychofyzický stav organismu), biologické dispozice (genetická výbava, kvalita centrální nervové soustavy), psychosociální dispozice (zkušenosti z období dětství, psychické obranné mechanismy, sebevnímání), vývojové období. Zde je možné uvažovat o tom, jaká je celkově schopnost mladého člověka reagovat na základě všech dispozicí a zkušeností z minulosti teď v přítomnosti.⁷⁷
- situace prostředí – známé nebo neznámé prostředí⁷⁸, ve kterém člověk reaguje na podněty a od toho se taky odvíjí míra působení strachu a úzkosti.

Tento proces často probíhá automaticky a na úrovni, kterou si člověk neuvědomuje. Velký význam zde sehrává předcházející zkušenost člověka ve smyslu podobných situací a podnětů. Velice záleží na celkové osobnostní výbavě. A také je nutno vzít v potaz, že vnímá a hodnotí celou osobností.⁷⁹

1.4 Pozitivní faktory doprovázející bolest a utrpení

Součástí každého jevu, který se dotýká člověka, je jeho negativní, ale také pozitivní stránka. A to samé platí také v případě bolesti a utrpení, kde negativní faktory jsou strach a úzkost, ale spolu s nimi se objevují faktory, které na člověka působí pozitivně a tím je předně naděje a radost.

Naděje je podle psychologického slovníku „emoční postoj charakterizován očekáváním něčeho příznivého.“⁸⁰ Je to také emoce, která vede k představě, že všechno, co je žádoucí, je možné a že také negativní události se mohou obrátit k lepšímu. Naděje je fenomén, který je možné objevovat v odborných slovnících, odborných pracích psychologů a filozofů, ale také v beletrii a poezii. Jako emoční postoj, který má pozitivní význam, má také významné místo v psychologii věnující se lidem, kteří jsou postiženi bolestí a utrpením a také současně propadají strachu a úzkosti. Proto je potřeba sáhnout po naději a radosti, které nejsou jenom povrchním fenoménem, ale mají v sobě hloubku. Mladý člověk ve své podstatě je člověkem plným naděje, který má touhu žít a tuto touhu chce s radostí naplňovat. Také proto, aby v životě dosahoval posun vpřed, ho žene naděje z toho, co bude a radostné očekávání zítřků, které by mohl naplňovat.

⁷⁷ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 239-240.

⁷⁸ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 240.

⁷⁹ Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 240.

⁸⁰ HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 338.

Psycholožka Alena Slezáčková poukazuje na amerického klinického psychologa, představitele pozitivní psychologie Charlese Richarda Snydera a na jeho pojetí psychologie naděje, kde je proces naděje chápán jako na cíl zaměřená aktivita. To znamená, že lidská činnost, aktivita, konání má přitom určitý cíl. Výrazem účel se tedy rozumí, že na tom, co se děje, má podíl nejenom to, co člověka „tlačí“, ale také to, co ho „tahá“. Člověk žije v naději, že dosáhne to, po čem touží, co očekává, když se pro daný cíl rozhodne. Na to ovšem, aby člověk došel k cíli, je potřeba existence cíle, ale také energie.⁸¹

Jádrem tohoto pojetí naděje jsou tři základní komponenty lidského konání:

- osobní cíl – zaměření konkrétní osoby na určitý předmět, který chce dosáhnout anebo zaměření na úplně konkrétní činnost, kterou chce tato osoba vykonat, anebo cíl, který chce dosáhnout.⁸² Mladý člověk by si měl stanovit ve své bolesti cíl, který by chtěl dosáhnout anebo se konkrétně zaměřit na činnost, která by ho postupně vytrhla ze strachu a úzkosti na cestě žít.
- cesta – je velice důležité, aby člověk přemýšlel o cestě nebo cestách, které vedou k cíli.⁸³ A pokud v tomto procesu jedna cesta nebude fungovat, vždy se ještě nabízejí jiné, ale je potřeba být vnímavý. Zvláště u mladého člověka je žádoucí ho hodně povzbuzovat.
- snaha – je to hnací síla, která podněcuje člověka k tomu, aby se o dosažení vytyčeného cíle snažil, a aby vykročil na cestu k dosažení cíle a v tomto pohybu na cestě pokračoval navzdory všem úskalím v podobě těžkostí, bolestí a utrpení, pokud tento cíl nebude jím dosažen.⁸⁴

S tím také souvisí fakt, že člověk se na cestě k cíli setkává s těžkostmi, které se projevují na síle jeho naděje. A bolest ve svých dimenzích také ovlivňuje sílu intenzity naděje. Určitou část příčin tvoří negativní emoce, které vedou člověka ke zklamání a dostaví se celá řada emocí jako doprovázejících jevů.

Z těchto všech tvrzení vyplývá, že naděje člověka nezávisí jenom na tom, v jaké životní situaci se právě nachází, jaká míra bolesti a utrpení jej právě potkala, ale je také důležitý jeho postoj, se kterým přistupuje k těžkým životním situacím a jakým způsobem

⁸¹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 74-75.

⁸² Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 75.

⁸³ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 75.

⁸⁴ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 75.

pracuje se svou minulostí.⁸⁵ Zde je tedy vidět, že mladý člověk svou nadějí musí hledat nejenom ve svém nitru, ale že postoj a míra naděje závisí také na jeho předchozích zkušenostech z minulosti, jak vnímá pozitivní a negativní aspekty svého života. Od těchto aspektů se pak odvíjí míra, jak je schopen zvládat své utrpení.

Z toho vyplývá, že cesta k vytyčenému cíli je někdy dost namáhavá a to si vyžaduje mít dostatek síly a také během tohoto procesu tyto síly pořád doplňovat. Tuto energii je možné čerpat ve formě povzbuzení a naděje také ze vzpomínek na to, co v minulosti člověk dokázal vykonat. Vlastní zážitky s nadějným vyústěním mají velkou cenu při povzbuzování intenzity naděje.⁸⁶ V tomto smyslu nahlízejí psychologové na naději jako na prostředek, který může člověka ochránit před hrozícím nebezpečenstvím strachu a úzkosti. Podle Charlese Richarda Snydera může naděje chránit před falešným vnímáním jeho zranitelnosti a nejasné budoucnosti. Pomáhá člověku se vyvarovat myšlenkovým proudům, které jsou plné strachu a někdy člověku zastírají cíl. Dalším významným faktorem je míra sebevnímání a sebeocení, která je propojená s nadějí. Díky tomu se člověk nemusí tak lehce poddat a je schopen řešit problémy.⁸⁷ Zde je tedy možné vymezit naději na základě toho, jak se vnímá člověk, který je zasažen bolestí a utrpením, jaké je jeho vlastní sebepojetí. Protože naděje je propojená s vědomým vztahem k sobě, když tohle mladému člověku chybí, tak současně mu chybí možnost, kde může hledat zdroje pro svou naději. Naděje je tedy výrazně dobrý pozitivní fenomén, kterým se dá mladému člověku pomoci ve stavu, kdy trpí, ale je hodně závislý na vnitřním i vnějším sebevnímání.

Hovořit o naději ovšem vyžaduje zmínit se o radosti, která je s ní úzce provázaná. Ve všeobecnosti je radost velice příjemný pocit, který je spojen s celkovým oživením a také často s doprovázející motorickou aktivitou. Již filozof René Descartes poukázal na fakt, že radost vzniká z přítomnosti nějakého dobra, které se jeví jakoby člověku vlastní. Člověk může mít také radost, když získá něco žádoucího anebo když se vyhne ztrátě něčeho potřebného. Slabší forma radosti je spokojenost a nejsilnějším vyjádřením radosti je pocit štěstí. Veselost je spíš nálada vyvolaná podněty, které podporují vitální pocity v nejširším slova smyslu. Radost má člověk tehdy, když něco vytvoří anebo něčeho dosáhne. Tvrdá práce anebo tvořivost ještě negarantují radost. Radost může mít člověk

⁸⁵ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 79.

⁸⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 40-41.

⁸⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 42-48.

ze zábavy, hry, žertu, ale není to totožné s prožíváním radosti. Zvláštním druhem radosti je smyslová radost anebo smyslové potěšení, které má psychohygienický význam v podobě každodenních smyslových požitků (tj. drobných smyslových radostí z jídla, pití, poslouchání hudby atp.). Nedostatek těchto každodenních smyslových požitků (radostí) vede k depresím a k soustředění na zátěžové zážitky. Tyhle smyslové zážitky učí člověka vnímat krásu dne, objevovat kouzlo večerního západu slunce, vůni květů atp. Taky zde patří pohybové příjemnosti ve formě různých sportů, procházek nebo tance. Výraz radosti je univerzální a lehce rozpoznatelný. Zjevná je charakteristická křivka úst, zářící oči, smích. Doprovodnými tělesnými projevy radosti jsou hlavně dilatace krevních vlásečnic, zrychlování srdeční činnosti a dýchání, zvyšování tělesné teploty. V případě pasivní radosti se uvádí jistý druh klidného tichého přijímání a určitý druh dojetí, při kterém můžou člověku téct slzy z očí. Aktivní radost se projevuje pohybovým neklidem a tendencí se dělit o radost s ostatními. Mluvit o ní a ukazovat ji jiným.⁸⁸

Dále má radost dvě významné funkce:

- biologická – projevuje se významnými účinky ve fungování člověka, ulehčuje a posiluje především jeho sociální otevřenost, ale také komunikativnost (smutný člověk se světu uzavírá, ale člověk prožívající radost je pro svět otevřený); také nabízí úlevu od nepříjemných zážitků. Snaží se život dělat snesitelnějším a ulehčit starosti každodenního života.
- sociální – spočívá ve vyvolání radosti u kojence a staršího dítěte, která zajistí, že radost se v životě dítěte vyvine a že v jeho životě budou v dostačující kvalitě přítomné radostné zážitky. Dítě bude schopné prostřednictvím sociálního učení nacházet radost ve větším spektru lidí, aktivit a předmětů. Smích je také sociální podnět (smích novorozence přináší matce radost, která zesiluje sílu vztahu dítě – matka; úsměv má tendenci vyvolávat úsměv na tváři druhého člověka).⁸⁹

Díky těmto definicím se nám více ukazuje, co je to radost a jakou roli může sehrávat společně s nadějí. Prvotní užitek je právě v tom, že mladý člověk může čerpat ze své přirozenosti, která je otevřená pro radost a to tím, že může velice pozitivně proměňovat jeho život a pozitivním nastavováním mu ukazovat, jak překonávat bolest a utrpení. Takový člověk může a nemusí být již z dětství nastaven k tomu, aby díky radostným projevům, uměl lépe zvládat tíživé situace. Druhotný užitek se projevuje právě v tom, že

⁸⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000, 247-248.

⁸⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000, 249.

umí být také multidimenzionální podobně jako bolest. A tedy také radost může pozitivně zasáhnout různé oblasti života mladého člověka, které se budou dotýkat právě bio-psycho- socio- spirituální oblasti. Radost, kterou bude mladý člověk prociťovat, může podstatným způsobem proměnit jeho bolest ve snaze žít a nepoddat se.

Existuje zde ještě jedna oblast a to je právě radostná nálada, na kterou dnes psychologové nahlízejí z hlediska psychologie pozitivní afektivity (radostných nálad) z hlediska její adaptační funkce – jak pomáhá člověku v životě. Radostná nálada je ve smyslu tohoto vnímání součástí konání, které člověka přibližuje k tomu, co by mu mohlo pomoci. Mnohé výzkumy také přinesly zajímavý poznatek, kde se uvádí, že lidé pozitivních nálad zůstávají relativně pořád v dobré náladě navzdory různým převratům a kritickým životním událostem. Ukazuje se, že tato pozitivní nálada je pozorovatelná mezi mladými, starými, chudými, bohatými, ale také mezi muži a ženami. Člověk ji může mít nejenom v určitý okamžik, ale relativně pořád, i když při kritické životní situaci se může dočasně překrýt tím špatným. Tedy představuje určitý osobnostní rys, který významně vzdoruje změnám.⁹⁰

V tomto smyslu existují tři základní směry, které ovlivňují pozitivní (radostnou) náladu:

- raději konej, než uvažuj. Zjistilo se, že afekt má užší vztah k činnosti než k myšlení. To znamená, konkrétní angažování v určité činnosti může pozitivně ovlivnit náladu člověka.⁹¹ Ve vztahu k mladým lidem to má za následek vytvářet jim vhodné stimuly pro činnost, aby se podporovala jejich tvůrčí schopnost, což je může pozitivně ovlivnit.
- cesta je v první řadě důležitá, ale je potřeba počítat s tím, že se člověk možná k cíli nedostane. Ovšem snaha postupovat dál k cíli je z hlediska pozitivních emocí (nadšení, radost, štěstí) velice důležitá. Pokračování v nadějně činnosti, schopnost jít dál za smysluplným cílem má vlastní hodnotu a je zdrojem kladných emocí, i kdyžby se cíl nepodařilo dosáhnout. Je potřeba prožívat každý krok na cestě k cíli, i když může být tento krok náročný (těžký). Vnitřní vědomí o smysluplnosti této cesty je zdrojem radosti.⁹² Pro mladého člověka je nesmírně

⁹⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 79-81.

⁹¹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 82-83.

⁹² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 82-83.

důležité vědět, že každý krok se cení a má význam. Je potřeba společného sdílení radosti a tyto pozitivní emoce s ním prožívat.

- hlubší prožívání emocí a jejich význam pro vztahy v životě člověka. Pokud je to možné, člověk by si měl uvědomovat jakou má dynamiku nálad, afektů a emocí. S tím souvisí střídání kladných a záporných fází jeho nálad a měl by je respektovat. Neměl by jenom podléhat pocitům neuspokojení, když všechno nejde tak, jak by si přál, ale měl by tuto fázi přemostit s vědomím, že pak přijde kladná fáze nálady.⁹³ Tato definice vypovídá, jak je důležité nechávat prostor u mladého člověka, aby sám, ale současně se svým okolím uměl prožívat své emoce, aby viděl jejich dočasnost a střídání.

1.5 Touha žít – objevování důležitých pilířů

Po reflexi základní souvislosti mezi bolestí a utrpením ve vztahu k mladému člověku, který má velkou touhu žít je na místě věnovat pozornost důležitým pilířům, které mají přímý účinek na tom, aby mladý člověk svou touhu po životě mohl umocňovat. Zůstat jen u konstatování negativních jevů, problémů a následků, které bolest a utrpení způsobují, by poukazovalo pouze na jednostranný pohled, ovšem neukazovalo by to to základní, tedy to k čemu je člověk v životě povolán, a to je žít. Mládí je obdobím člověka, kde může rozvíjet svou touhu žít a dávat svému životu naplnění. Dnešní doba přináší různé nové pohledy na to, jak tuto touhu naplnit a dojít k hledanému štěstí. Často však tyto pohledy při setkání s tíživou realitou života mladého člověka neobstojí. Proto je důležité poukazovat na pilíře, které můžou tomuto člověku pomoci jeho touhu žít také uskutečnit.

1.5.1 Zdraví

K tomu abychom pochopili, co znamená zdraví, je možné si pomoci zajímavým citátem německého osvíceneckého vědce Georga Christoha Lichtenberga: „O zdraví máme představu jen díky nemoci.“⁹⁴ Jsou to často právě mladí lidé, kteří si neuvědomují hodnotu daru, kterým je zdraví. Pokud se v životě mladého člověka objevuje bolest a utrpení, poznává náhle rozdíl mezi tím, co bylo a co je nyní. Tato změna jej nutí k zamyšlení, na čem v životě skutečně záleží, a jak se postavit ke zdraví, jež je důležitým

⁹³ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 82-83.

⁹⁴ SATOR, S.; MORSCHITZKY H. *Když duše mluví řečí těla*. Praha: Portál, 2015, 17.

pilířem pro život. Jak bylo již výše uvedeno, Světová zdravotnická organizace vnímá zdraví nejenom jako nepřítomnost nemoci, ale jako úplný stav ve kterém člověk zažívá fyzickou, psychickou a sociální pohodu.⁹⁵ Ke zdraví dnešního člověka se doporučuje dostatek pohybu, prostor na odpočinek, přiměřenou zátěž, vhodnou práci, pravidelnou životosprávu, zdravé životní prostředí a vhodnou stravu. Zapomíná se, že bez ohledu na dodržování uvedených faktorů, může do života člověka vstoupit nečekaně bolest a utrpení. Vlivem toho má mladý člověk touhu si své zdraví zabezpečit určitým životním standardem. Tento standart úzce souvisí s kvalitou života.⁹⁶ Mladý člověk je dnešní dobou formován tak, že se často neumí postavit těžkostem, na které v průběhu svého života narazí. Snaží si užívat svůj život plnými doušky ve smyslu „Všechno je dovoleno“. To, že jeho tělo je limitováno a že žije v čase a prostoru si neuvědomuje včetně toho, že zdraví není statická, nýbrž dynamicky proměnná skutečnost. V tomto smyslu je třeba mladým lidem ukazovat velikost a důležitost zdraví, jako pilíře, který zásadním způsobem může ovlivňovat kvalitu jejich života. Přesto všechno, že bolest a utrpení omezí zdraví a poškodí některou oblast z bio-psycho-sociální pohody člověka, může dát naplnění svému životu a můžeme spolu s ním hledat nový způsob naplnění základní touhy po životě.

1.5.2 Láska

Láska je důležitým pilířem v životě člověka. Doslovně lze říci, že láska je to, co dělá člověka člověkem. Láska nabývá mnoha forem, přes které nás učí vytvářet vztahy. Pro mladého člověka je důležité, aby se naučil lásku hluboce zakotvit do svého života. Aby dokázal vytvářet vztahy s rodiči, sourozenci, přáteli, partnery, učiteli atd. Láska je také pilířem, který je důležitým zdrojem emocí, uspokojení a přináší do života pocit bezpečí a štěstí.⁹⁷ Láska učí mladého člověka umění milovat, s čímž souvisí i jeho vlastní touha být milován. V tomto smyslu je zajímavé vyjádření humanistického psychologa Ericha Fromma, který upozorňuje: „Člověk by se neměl soustředit pouze na to, zda a jak touží být milován, ale zejména na to jak může povzbudit svou vlastní schopnost milovat. (...). Vyzdvihuje zejména aktivní charakter lásky, který se spíše projevuje v dávání a nikoliv

⁹⁵ Srov. World Health Organization [online]. [cit. 2018-02-17]. <http://www.who.int/suggestions/faq/en/>. (anglicky)

⁹⁶ Srov. FOŠUM, J. L., *Zdraví*. In Mezinárodní katolické revue: *Communio*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2/2014, 68.

⁹⁷ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 105.

jen v pasivním přijímání lásky.“⁹⁸ Pro mladé lidi v dnešní době plyne výzva k překonání vlastního narcismu a zaměření na sebe, a aby se dokázali rozvíjet ve vztahu k druhým lidem právě prostřednictvím dávání se, a nikoliv pasivity. Jelikož vztahy, které vytvoří na základě dávání se, a zdravé mnohdimenzionální lásky, jim mohou být v časech bolesti a utrpení oporou. V tomto smyslu hovoří i spisovatel Thornton Wilder: „Láska je jediný most, po kterém se k sobě lidé mohou dostat.“⁹⁹

1.5.3 Rodina a přátelé

Poměrně často jsme v dnešní době svědky nesprávných postojů, které mladým lidem ukazují, že oni jsou ve středu dění, ti okolo kterých se točí svět a na něž se budou všichni ohlížet. Tento podprahový vliv na ně jim zastírá pohled, že právě proto, aby zvládli různá úskalí života, potřebují mít okolo sebe lidi tj. rodinu a přátele. Každý jeden člověk má svého fyzického otce i matku, i když je ne vždy musí znát. Rodina je místem primární socializace, kde se mladý člověk připravuje na život. Žijeme však v době, kdy mnoho rodin je nefunkčních, především schází otec a matka musí suplovat roli otce pro své děti.¹⁰⁰ Z toho plyne, že spousta dětí a mladých dospívajících má problém se svou identitou a zažívají různé psychosociální bolesti, které si nesou dále do života. Přitom rodina by měla být místem, kde člověk nalezne oporu. V případě, že rodina nedokáže plnit svou roli pevného pilíře, je důležité naučit mladé lidi přátelství. Přátelství učí mladé lidi opravdovosti, dělá život méně chmurným, a ukazuje, že přes důvěru v sebe, ale také ostatní lze snáze překlenout nejednu propast života.¹⁰¹ Stojíme před důležitým úkolem, abychom připomínali význam a důležitost rodiny a přátel dnešním mladým lidem a předávali tento zásadní pilíř budoucí generaci, která v něm nalezne oporu, když se potká s bolestí a utrpením.

1.5.4 Hledání smyslu života

Hledání smyslu člověka je důležitým pilířem a motivací jeho života. Tento smysl je jedinečný v tom, že ho může naplnit jenom konkrétní člověk. Jen tehdy se tento smysl stane dostatečně důležitým, aby uspokojil vlastní touhu člověka po smyslu jeho života.¹⁰²

⁹⁸ SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 107.

⁹⁹ SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 105.

¹⁰⁰ Srov. BAKALÁŘ, E., *Průvodce otcovstvím, aneb bez otce se nadá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002, 140.

¹⁰¹ Srov. GILBERT., G., *Čas žít*. Praha: Portál, 2017, 81-82.

¹⁰² Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 85.

A také hledání smyslu života je základní lidskou potřebou.¹⁰³ Z uvedeného je zřejmé, že mladý člověk musí být na cestě objevování svého smyslu života, protože jinak je jakoby jeho existence zavěšená ve vzduchoprázdnu. A je také důležité zkoumat jeho touhu po životě. Bez tohoto smyslu se mladý člověk často ocitá bez pevné půdy pod nohama a neví, kam má v životě směřovat.

S tím úzce souvisí smysluplnost, která je charakterizována stabilitou navzdory změnám. Smysluplnost vystihuje právě to, co se nemění, i když všechno ostatní se mění. Smysluplnost života je možné pozorovat na různých úrovních a existují čtyři druhy potřeb smyslu:¹⁰⁴

- potřeba smysluplných životních cílů¹⁰⁵ - touto potřebou by měl mladý člověk nacházet uspokojivé odpovědi na otázky, které se týkají zásadních skutečností života. Měl by vědět, proč žije, kam směřuje. Pokud má zřejmý cíl už nalezený, tak na tom závisí míra jeho uspokojení. Zvláště se to týká rodiny, partnera, studia, směřování. Dnešní mladý člověk často neví, jaký je jeho životní cíl.
- potřeba nosných hodnot¹⁰⁶ - před mladým člověkem stojí úkol rozhodování, ale předně by měl mít vytyčený cíl a také by mu měl být zjevný způsob, jak se k cíli dostane. Ovšem pro rozhodování a vytyčení cíle je důležité mít vystavěny v životě nějaké hodnoty. Tyto hodnoty musí obsahovat stabilitu, ve které mladý člověk najde oporu během životních těžkostí.
- potřeba vědomí účinnosti¹⁰⁷ - mladý člověk potřebuje mít jistotu, že má v tomto světě význam a okolí vnímá to, co koná. Potřebuje se projevat a prezentovat své schopnosti a možnosti. Uspokojení může nastat právě hodnocením toho, co vykonal. Když zůstává bez povšimnutí, tak se lehce může dostat do deprese.
- potřeba kladného sebehodnocení¹⁰⁸ - velice důležitým aspektem je to, jakým způsobem mladý člověk vnímá sám sebe, jak se hodnotí. Na této potřebě a postoji k ní závisí to, jestli se bude podceňovat, nebo vyvyšovat, anebo bude mít zdravý racionální náhled na sebe a také pak lépe zvládá těžkosti.

¹⁰³ Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 71.

¹⁰⁴ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 84.

¹⁰⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 86.

¹⁰⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 87.

¹⁰⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 88.

¹⁰⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, 88.

S naplňováním těchto potřeb mladý člověk vidí důvody proč žít a pro koho žít a objevuje smysl života. Ale v lidském životě je možné pozorovat smysluprázdnost jako neuspokojenou lidskou potřebu, kterou uvádí psycholog Jaroslav Křivohlavý a můžeme ji aplikovat také na životní situace mladého člověka a nastává právě tehdy:

- když má mladý člověk dojem, že ho nikdo nepotřebuje a je k ničemu
- když má dojem, že je přítěží (např. vlivem handicapu, problémů s učením atp.)
- když ho opouštějí přátelé a on zůstává sám
- když mu odejde někdo, koho měl nadevše rád
- když člověku o nikoho nejde a už nikoho nemá rád
- když se člověku blahobyt stal cílem a poznal, že zavalen dnešním konsumismem a užíváním si, je jeho srdce prázdné
- když z různých důvodů ztratil zájem o cokoliv
- když od života nic nečeká
- když určité provizorní řešení, ve kterém žije, trvá příliš dlouho
- když mu někdo komplikuje a problematizuje to, co měl rád, v co doufal a věřil
- když se už dlouho neobjevilo nic, co by posílilo jeho naději
- když se topí v nudě a v nezájmu o cokoliv
- když se pasivně nechá unášet proudem a nechce být hybatelem svého života
- když se vyhýbá jakékoliv námaze, práci a riziku
- když propadne lenosti a nicnedělání
- když má pocit, že je pro něj nedostatek přitažlivých cílů a vyčerpaly ho drobné starosti
- když nemusí dělat nic a druhí za něj vykonají všechno potřebné
- když má pocit celkové zabezpečení a nic mu nechybí.¹⁰⁹

1.5.5 Hledání smyslu utrpení

S hledáním smyslu utrpení úzce souvisí hledání smyslu života, protože se dotýká přímo člověka. Tato práce vychází z toho, že realita každodenního života ukazuje lidem, aby bolest a utrpení vzali na vědomí a akceptovali skutečnost, že tyto fenomény patří přirozeně k životu. Je zajímavé, že lidé zvláště o nich umí mluvit v situacích, ve kterých se jich přímo nedotýkají. Jak už bylo řečeno, současná společnost dává do popředí jednoznačně zdraví, mladý a dokonalý vzhled, poukazuje na bezstarostnost, úspěch

¹⁰⁹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 106-108.

a výkon. Ale z toho vyvstává otázka, jak má na to zareagovat mladý člověk, který se hledá? Protože dnešní kvalita života se posuzuje podle těchto hodnot a bolest a utrpení, které se týkají jednotlivce, nejsou součástí kvality života a ani toho, o čem se otevřeně mluví.

V tomto myšlenkovém postupu ovšem radost a bolest, štěstí a utrpení, včetně dalších aspektů života patří přirozeně k plnosti bytí každého člověka, nejenom mladého. Každý lidský život je provázený většími anebo menšími krizemi, ve kterých člověk může hledat svůj smysl života a utrpení.¹¹⁰ Podobně pro mladého člověka jsou důležité krize a jejich dynamismus, protože díky nim může poznávat smysl toho, co se s ním děje a hledat naplnění.

Ale také se uvádí obecné tvrzení, které je možné aplikovat také na mladého člověka a to, že každá krize, včetně bolesti a utrpení má svůj velký význam a představuje nezaměnitelný, i když často velice bolestný přínos pro kvalitu lidského života. Tyto překonávané krize pomáhají člověku růst, formovat jeho hodnotový systém a učit ho lépe rozlišovat podstatné od nepodstatného.¹¹¹ Jakkoliv se na tuto formulaci podíváme, můžeme v ní vidět úplně mladého člověka, který právě díky zažitým krizím, kterým se snaží vyhnout, hledá lepší život, jeho naplnění a utrpení v životě nechce. Ale když to všechno překoná, může ve svém životě objevit hlubší hodnoty a smysl jeho života se může posunout do jiné roviny.

Také je nutno zmínit, že určitou částí hledání smyslu je, že se utrpení spojuje se zážitkem viny a hledáním viníka. Pocit viny se objevuje téměř u každého intenzivnějšího utrpení, i když se to stává nevědomě. V každém člověku (a tedy i mladém) se někdy objevuje projektivní vztah ke světu jako k velkému rodiči v podobném smyslu jako to prožívají děti. Analogicky z toho vyplývá, že dobré chování je odměňované a zlé chování je trestané. Proto si lidé myslí, že když trpí, tak museli vykonat něco zlého.¹¹² Ale pokud se viník nenalezne, tak je vhodné člověka posunout dál, aby nehledal vinu, ale aby hledal vlastní schopnost odpovědět na výzvy svého života.¹¹³ Toto tvrzení je také možné navíc podpořit tímto zkonstatováním, ve kterém se uvádí: „Odmítání reality utrpení v životě

¹¹⁰ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 126-127.

¹¹¹ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 127-128.

¹¹² Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 71-72.

¹¹³ Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 72-73.

současného člověka vede nakonec ke slepotě vůči skutečnosti, ve které lidský život a vztahy ztrácejí svou charakteristickou hloubku.“¹¹⁴

S tím ještě souvisí jedna skutečnost, že hledání smyslu utrpení není možné zaměňovat s hledáním konkrétní příčiny utrpení. Podmínkou skutečného zdraví života je ptát se po smyslu. Hodně lidí popírá smysl lidského života a je pro ně komplikované, a někdy až přímo bolestné dávat si otázky tohoto typu. Smysl znamená, že určitá událost utrpení je zasazená do kontextu, který tuto událost samotně přesahuje a jenom tak je možné hodnotu a význam této události vnímat. Smyslem je také domov, kam člověk patří, který je přirozeným centrem, které dokáže porozumět jeho světu a který sdílí se svými nejbližšími. Hledání smyslu není jenom způsob, jakým lidé přemýšlejí, ale pro mnohé je důležité pro pocit smysluplnosti raději konat a prožívat, než jenom filosoficky uvažovat. Je důležitá aktivita, porozumění a možnost mít prostor odpovědět na výzvy, které mu klade život. Utrpení může být pro člověka potencionálním místem dozrávání do jeho plnosti a výzvou k jeho autentické odpovědi na nové okolnosti.¹¹⁵

1.5.6 Přínos Viktora Emanuela Frankla ke smyslu života a utrpení

Známy rakouský neurolog a psychiatr Viktor Emanuel Frankl, který sám prožil utrpení v několika koncentračních táborech, uvádí, že „všechno lidské je podmíněné. Skutečně lidským je však jenom natolik, nakolik a do jaké míry se pozvedá nad vlastní podmíněnost, nakolik ji převyšuje, nakolik ji transcenduje. Člověk je tedy člověkem jenom do té míry, nakolik je – jako duchovní bytost – něco výš než jeho tělesné a psychické bytí.“¹¹⁶ Už v tomto úvodním tvrzení je možné vidět jeden důležitý fakt a to je postoj člověka. Bez správného postoje se člověk těžko pozvedne nad svou podmíněnost. Ale očekávat od mladého člověka, aby měl správný postoj, je velice obtížné a proto je potřeba ho vést.

S tím také souvisí tvrzení Frankla, že život člověk může naplnit nejenom ve stavu radosti a zdraví, ale také v utrpení.¹¹⁷ Dle tohoto vyjádření k tomu náleží hodnotové kategorie, díky kterým člověk ve tvoření uskutečňuje tvořivé hodnoty, v prožívání jsou

¹¹⁴ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 129.

¹¹⁵ Srov. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012, 82-97.

¹¹⁶ FRANKL, V. *Trpíaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 53.

¹¹⁷ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 107.

to zážitkové hodnoty a v utrpení hodnoty postojové.¹¹⁸ Jak dále Frankl uvádí, utrpení má ještě jeden smysl a to imanentní. Člověk trpí tím, že nechce nechat působit platit to, co ho přesahuje a nemůže to ovlivnit.¹¹⁹ Utrpení tedy vytváří plodné napětí tím, že člověku dává vůbec pocítit to, co jako také nemá být.¹²⁰ Když v tomto kontextu nahlížíme na mladého člověka, tak také on může svůj život naplnit nejenom ve stavu tvůrčí pohody, ale také právě díky utrpení se v něm můžou systematizovat postojové hodnoty, které v životě potřebuje, a i když tyto skutečnosti může vnímat negativně, a nechce je nechat působit, tak můžou v jeho nitru aktivovat vnitřní sílu, která jeho životu může dát nový impulz. Mladý člověk je dynamický a svým životem potřebuje vytvářet hodnoty.

Když bude mladý člověk v utrpení správně doprovázen, tak může ve svém životě objevit cenné zkušenosti, které uvádí také Frankl jako všeobecně platné. Mezi ně patří zármutek a lítost, které mají pro vnitřní historii smysl.¹²¹ Dále, že v utrpení člověk může růst, dozrává. Utrpení ho činí bohatším a mocnějším.¹²² Tyto skutečnosti můžou mladému člověku pomoci, aby byl odolnější a připravenější a současně mu ukázat, co všechno patří do života, i když to není příjemné.

V tomto smyslu Frankl dále uvádí, že k životu patří utrpení, osud a smrt a tyto skutečnosti se nedají od života oddělit, protože tím pádem by byl porušen jeho smysl. Odloučit strast, smrt, osud a utrpení znamená vzít životu tvar a formu. Podstata hodnoty postoje spočívá v tom, jak se člověk přizpůsobuje nezměnitelnému. Lidské utrpení k životu podstatně patří se svým smyslem. Příležitost k něčemu, co znamená život, nesmí být promarněná ani v případě skutečného utrpení, tedy realizace postojových hodnot.¹²³ V tomto pohledu mladý člověk dnešní doby vidí jenom život a úspěch, ale nechce vidět život v úplnosti a to znamená, vidět život s utrpením, strádáním, smrtí. Vyloučením těchto činitelů, ale jeho život nemá úplnou formu a tvar a tedy život vnímá zkresleně. Hodnota také pro mladého člověka spočívá v tom, že i když některé skutečnosti ve svém životě nezmění, tak může žít a dát svému životu formu a hodnotu.

S otázkou smyslu utrpení úzce souvisí objasnění, co to vlastně smysl je. Frankl říká, objasnění smyslu není to samé, co je dávání smyslu. A dodává, že každý člověk, který se snaží dát smysl bytí, nesnaží se najít v něm jakýkoliv smysl, ale jistý určitý smysl. Na

¹¹⁸ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 107.

¹¹⁹ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 108.

¹²⁰ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 108.

¹²¹ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 109.

¹²² Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 109.

¹²³ Srov. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006, 111-112.

otázku smyslu lidské existence je možné odpovědět, že smyslem lidského života je život sám. Pod pojmem život se rozumí v první řadě faktický život (lidské bytí člověku dané) a v druhé řadě fakultativní život (lidské bytí člověku uložené). Fakultativní je smyslem toho, co je faktické. Úkolem člověka je přibližovat lidské bytí podstatě. Přitom je důležité si uvědomovat, že jde o jeho vlastní podstatu. Jde o realizaci hodnot určených pro každého člověka. Nejde o to jenom být člověkem, ale o to, aby se stal člověk sám sebou. V tomto kontextu smysl života spočívá v tom, že člověk uskutečňuje svou vlastní podstatu a tento smysl může být jenom konkrétní.¹²⁴ A také vyzdvihuje fakt, že není pravdou, že úkolem lidského života je přijmout nesmyslnost tohoto světa a že smyslem lidské existence je zaujmout postoj k absurdnosti bytí.¹²⁵

Lidské bytí naplňuje svou existenci smyslem vždycky, když uskutečňuje hodnoty. Existují tři způsoby:

- vytváření hodnot, kterými lidé působí na tento svět a tvoří ho.
- vytváření hodnot prožíváním a vztahováním světa ve vztahu k sobě, prisvojení si krásy a pravdy bytí.
- vytváření hodnot tím, že lidé trpí, snášejí bytí a osud.¹²⁶

U mladých lidí je možné se setkávat s tím, že vidí absurditu tohoto světa, ale také vlastního bytí. Nechtějí vidět a objevovat svoji podstatu a ani připustit, že o to v životě jde a také svoji vlastní existenci můžou naplňovat právě díky uskutečňování hodnot. Jsou hodnoty, kterými sám mladý člověk může přetvářet tento svět, může objevovat a milovat krásu stvoření, ale také mít svědomí, že svým utrpením přináší nové hodnoty pro sebe, ale pro okolí, svět, ve kterém žije. A svou ztracenost a absurditu nebo nesmyslnost bytí může proměnit v konkrétní realitu svého života, který žije včetně utrpení, které má.

V tomto smyslu dále Frankl poukazuje na fakt, že člověk, který chce tvořit hodnoty spojené z postojů, potřebuje kromě ostatních schopností také schopnost trpět. Tuto schopnost člověk nemá, a tedy ji musí získat. Musí se tedy naučit trpět.¹²⁷ A dodává, že pokud si člověk přinášel schopnost trpět již s narozením, tak by to byla charakterová vlastnost, a tím pádem by nebyla získaná, ale vrozená.¹²⁸ V tomto smyslu se dá chápat také další Franklovo tvrzení, když uvádí, že utrpení je výkon a růst, ale současně také

¹²⁴ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 77-79.

¹²⁵ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 81-82.

¹²⁶ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 84-85.

¹²⁷ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 85-90.

¹²⁸ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 91.

dozrívání, protože člověk, který vyrůstá nad sebe, tak také dozrívá sám sobě. Proces dozrívání je nejdůležitější věc, která se odehrává v člověku pod vlivem utrpení. Tohle dozrívání spočívá v tom, že člověk získává vnitřní svobodu navzdory vnější závislosti. Vnitřní svoboda také člověku umožňuje získat vnitřní zralost. Člověk může být závislý na vnějších potřebách a okolích, ale vnitřně může být svobodný.¹²⁹ Na to navazuje otázka délky a kvality života, která se dotýká zejména mladého člověka, protože má touhu žít a zde Frankl dodává, že pro existenci člověka není rozhodující a určující délka života, ale plnost jeho smyslu.¹³⁰ To znamená, že krátký život může být plný smyslu, zatímco dlouhý život může být bez smyslu. Na základě tohoto stavu poznání Frankl hovoří, že „ne v tom, že trpíme, ale v tom jak trpíme, spočívá smysl utrpení.“¹³¹

1.6 Možnosti psychologické pomoci mladému člověku

Na základě výše uvedených poznatků vyvstává otázka jak pomoci mladému člověku, aby mohl svou touhu žít objevit a správně pochopit to, co se děje v jeho životě špatně. Pro mladého člověka je velice důležité, aby mohl povídat, rozmlouvat a tímto způsobem překonávat překážky a také hledat podporu do života. Jako jeden z přístupů jak pomoci mladému člověku se tedy jeví psychoterapie.

Psychoterapie je pomoc člověku psychologickými prostředky prostřednictvím rozhovoru, dialogu, čili komunikace jako terapie.¹³² Psychoterapie je také interdisciplinární a aplikovaný vědní obor a současně je nástrojem, který může podstatným způsobem zkvalitnit celkovou léčbu mnohých psychických, psychosomatických a somatických onemocnění.¹³³ A v knize *Současná psychoterapie* je možné nalézt snad nejlepší definici psychoterapie, kde se píše, že psychoterapie je „léčebná činnost, při které psychoterapeut využívá svou osobnost a své poznatky k tomu, aby u klienta došlo k žádoucí změně směrem k uspokojivějšímu prožívání, chování se ve vztazích a sociálnímu začlenění.“¹³⁴ Už z těchto definic je zřejmé, že se tam objevují důležité aspekty ve vztahu k mladému člověku. Mezi ně je možné začlenit interdisciplinaritu, osobnost psychoterapeuta, jeho rozhled a erudovanost, snaha o změnu

¹²⁹ Srov. FRANKL, V. *Trpíaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 92-100.

¹³⁰ Srov. FRANKL, V. *Trpíaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 101-107.

¹³¹ FRANKL, V. *Vůľa k zmyslu*. Bratislava: Lúč, 2010, 70.

¹³² Srov. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 229.

¹³³ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 64.

¹³⁴ VYBÍRAL Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 30.

prožívání, vztahy a sociální začlenění. Jsou to více – méně oblasti, se kterými se člověk ve svém mládí a dospívání konfrontuje, které potřebuje řešit. Zvláštní důležitost má pro mladého člověka dialog – komunikace. Často má potřebu mluvit, vypovídat se.

A v tomto smyslu se psychoterapie vnímá jako specifická forma lidského setkávání mezi psychoterapeutem, který pomoc nabízí a druhým člověkem, který o pomoc žádá.¹³⁵

Dále je nutno zdůraznit, že každé psychoterapii musí předcházet důsledná hloubková diagnostika, na základě které se zvolí vhodný postup pomoci.

K tomu se ovšem vyžaduje osobnost psychoterapeuta, protože je rozhodujícím faktorem, který má vliv na úspěch psychoterapie. Psychoterapeut by měl být vnitřně stabilní osobností, která je schopná integrovat životní zkušenosti a zvládat psychickou zátěž. Vyžaduje se, aby byl osobnostně zralý a měl pozitivní postoj k sobě samému.¹³⁶ K tomuto tvrzení je důležité dodat, že mladí lidé rádi hledají vzory a určitým způsobem psychoterapeut může být pro ně vzor, a tedy se od něj očekává, že bude dobrou vnitřní osobností.

Pro mladého člověka je také důležité místo, kde se bude cítit v bezpečí a neohroženě a kdy bude mít prostor pro důvěrný rozhovor. Také je potřeba brát v úvahu, že mladý člověk by neměl být zklamán, protože se může uzavřít, proto se tedy vyžaduje vytvářet takové podmínky, kde se bude cítit dobře. K tomu je důležitý vztah mezi terapeutem a mladým člověkem. Vztah je pro mladého člověka velice důležitá skutečnost, která ho formuje a také zkušenost, se kterou se otvírá druhým lidem a sám buduje další vztahy a přátelství.

V tomto kontextu také mluví psychoterapeut a psycholog Zbyněk Vybíral, když poukazuje na to, že psychoterapie může mít efekt za předpokladu, že člověk bude připravený se měnit a terapeut bude schopný umět navázat s člověkem kvalitní terapeutický vztah. Vzájemné propojení mezi terapeutem a příjemcem pomoci ovlivňuje stav závažnosti utrpení, krize a vyčerpání klienta. Předvídatelnost úspěchu psychoterapie je pozorovatelná na základě úspěšnosti první fáze terapie. Podstatná většina výsledných změn se připisuje změnám, které nastanou v úvodní části terapie. Terapeutický vztah se také považuje za techniku v psychoterapii. Proto léčba vztahem se

¹³⁵ Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 30.

¹³⁶ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 65.

ve všech druzích psychoterapie považuje za terapeutický nástroj. Tímto terapeutickým vztahem je významnou mírou podporováno udržování důvěry ve vztahu.¹³⁷

Kromě vztahu jako terapeutické metody mohou psychoterapeuti při pomáhaní mladým lidem využívat různé psychoterapeutické metody: racionální, sugestivní, hypnotické, abreaktivní, relaxační, nácvikové, psychoanalytické a interpersonální.¹³⁸

Tyto různorodé psychoterapeutické metody mají společné jádro, které tvoří soubor nespecifických faktorů, které jsou v jednotlivých terapeutických metodách přítomné:

- vztah bezpečí, jistoty a důvěry – spočívá ve snaze psychoterapeuta vybudovat mezi sebou a příjemcem pomoci specifické léčebné prostředí. V tomto specifickém vztahu musí být psychoterapeut kongruentní (vzdělanější, zdravější, soudržnější, společenský, uznávaný), autentický (zralý, upřímný, originální), musí člověka bezpodmínečně akceptovat a být empatický. Tyto činitele vytvářejí pocit jistoty, bezpečí a důvěry.¹³⁹ Na tyto faktory mladý člověk hodně spoléhá, pokud má navázat vztah, který mu má pomoci. Psychoterapeut nemůže na něj přenášet své problémy, ale ukázat mu, že je zde pro něj jako opora.
- členství ve skupině a prožívání skupiny jako rodiny – je to promyšlené úsilí psychoterapeuta o hlubší sociální začlenění člověka do vhodné terapeutické skupiny. Zážitky, které celkově zmírňují utrpení, ale také vedou k psychoterapeutické změně, která je trvalejší, jsou např. pozitivní přijetí skupinou, bezpečí a jistota, spolupatříčnost, pocit být plnohodnotným členem.¹⁴⁰ Rovněž tyto faktory je vhodné aplikovat ve snaze pomoci mladému člověku, protože se opětovně dotýkají toho, co je pro jeho život v rámci socializace na začátku dospělosti důležité. Potřebuje cítit, že je přijímán, že není ve svých problémech sám, že patří do nějaké skupiny a je rovnocenný člen.
- emoční podpora, akceptace, pozitivní očekávání, dodávání naděje a koheze - tento typ chování by měl mít psychoterapeut vůči člověku ve snaze mu porozumět a současně by mu měl poskytovat empatii, zájem, toleranci a akceptaci bez ohledu na jeho osobní vlastnosti. Akceptace je základním bezpodmínečným přijetím člověka. Psychoterapeut poskytuje člověku emoční podporu, a pokud se pracuje v terapeutické skupině, tak také ostatní lidi vybízí

¹³⁷ Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 35-37.

¹³⁸ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 66.

¹³⁹ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 66.

¹⁴⁰ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 66.

k vzájemné podpoře kdykoliv je to vhodné a účinné. Čím více člověk od psychoterapeuta očekává, tak tím může být jeho pomoc účinnější.¹⁴¹ V tomto bodě je vhodné, aby mladý člověk cítil bezpodmínečné přijetí a otevřenost, aby nebyl odsouzen na základě své kultury, rasy, náboženství, orientace nebo inteligence. Musí cítit emoční podporu a pochopení. Je rovněž vhodné, když mladý člověk má nároky na psychoterapeuta, protože se může do terapeutického vztahu vnést dynamika.

- pomáhání jiným (altruismus) – psychoterapeut vhodnými způsoby vybízí člověka, aby sám aktivně pomáhal druhým. Člověk, který se chová altruisticky, eliminuje své egocentricky zaměřené chování a spontánně se v něm vyvolávají potřebné pocity sebeúcty a solidarity s jinými.¹⁴² Dle svědectví francouzského vychovatele a kněze Guy Gilberta je důležité dnešní mladé lidi naučit solidaritě a altruismu. Ze své zkušenosti popisuje, že když k němu přijde nějaký mladý muž, tak často je zahleděný jenom do sebe a nevnímá okolí. Proto se snaží na místní farmě, která se jmenuje Bergerie de Faucon (Orlí hnízdo), právě přes přístup ke zvířatům, naučit je naslouchat sobě a jiným a tím pádem pomoci druhým a vlastně tím pomůžou také sobě.¹⁴³
- sebeexplorace a sebeprojevení se – psychoterapeut citlivě stimuluje hlubší zkoumání člověka a snaží se o projevení skrytých myšlenek, pocitů a problémů, které si člověk nechává sám pro sebe. Současně musí respektovat hranici osobní intimity v případech, které se týkají traumatizujících psychických obsahů, které můžou vyvolávat úzkost a strach.¹⁴⁴ V tomto ohledu je potřeba mít k mladému člověku velkou citlivost, protože často, kvůli tomu, že se stydí, nebo je uzavřený anebo se bojí zrady a zklamání, tak skutečné důvody proč ho něco bolí a proč tedy trpí, jsou ukryty hluboce v srdci. S tím je důležité respektovat intimitu a postupné otevírání mladého člověka, protože má tendenci testovat důvěru terapeuta.
- odreagování, katarze, prožívání silných emocí – snaha psychoterapeuta o silnější projevení potlačovaných afektů, které mají původ v pocitech zklamání, frustrace atp., a rovněž desenzibilizace, u které je snaha psychoterapeuta o postupné

¹⁴¹ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 66.

¹⁴² Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 67.

¹⁴³ Srov. GILBERT, G. *Čas žít*. Praha: Portál, 2017, 65-68.

¹⁴⁴ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 67.

systematické přiblížení k objektům strachu. Tyto snahy by měly vést k úlevě.¹⁴⁵ U mladých lidí se projevuje jejich zvýšená emočnost a proto je důležité, aby potlačované emoce vyplavaly ven a došlo ke kýženému uvolnění toho, co je trápí. Ovšem v některých citlivých oblastech, kde je bolest obrovská jako v případech zneužívání, týrání, sexuality, šikany je nutná velká opatrnost během procesu přiblížení k těmto těžkým zkušenostem jejich života.

- zpětná vazba, interakce, konfrontace – těmito způsoby psychoterapeut podporuje člověka, aby projevovat zpětnou vazbu k němu, ale také vůči sobě navzájem. Také podporuje náhled, zvyšování vědomí, kognitivní učení.¹⁴⁶ Pomoc mladému člověku nemůže spočívat v informovanosti, co je pozitivní a co negativní, ale cesta pomoci v konkrétnosti, hledání řešení, objevování cest, konfrontaci s realitou atp.
- emoční korektivní zkušenost – snaha psychoterapeuta, při které člověk postupně zjišťuje, že jeho chování je z hlediska jeho stavu, ve kterém se nachází nevhodné a snaží se ho změnit.¹⁴⁷
- nácvik nového způsobu chování a reakce na utrpení, imitační chování, interpersonální učení – jsou to aktivity psychoterapeuta, prostřednictvím kterých dosahuje vhodné změny v chování a prožívání člověka.¹⁴⁸ Na tyto aktivity rovněž poukazuje Guy Gilbert, který pro pomoc mladým lidem vyzdvihuje rozvíjení pěti smyslů v podobě zraku, sluchu, čichu, chuti a doteku jako nového způsobu chování, aby objevili věci, které mají v sobě, ale nepoužívají je dle svého potenciálu. Také je důležité podporování pozitivního vztahu k sobě, druhým, objevování daru práce, studia.¹⁴⁹

V rámci psychoterapie je také možné využívat menší částkové úseky. Tyto úseky jsou kroky, které pomáhají zvládnout utrpení. Jsou to tzv. taktiky zvládání životních těžkostí:

- relaxace (uvolnění) – uvolněné napětí, které se rozšiřuje z uvolňovaných svalů na celé tělo, vede také k uklidnění psychiky. V klinické praxi se zvláště používá tzv. Schulzův autogenní trénink a tzv. Jacobsonova progresivní relaxace.

¹⁴⁵ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 67.

¹⁴⁶ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 67.

¹⁴⁷ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 68.

¹⁴⁸ Srov. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004, 68.

¹⁴⁹ Srov. GILBERT, G. *Čas žít*. Praha: Portál, 2017, 69-81.

- dýchací cvičení – mají podobný význam jako svalové cvičení. Kladný vliv těchto dýchacích cvičení je na psychice často prokazatelný.
- imaginace – je to forma psychického soustředění, při které důležitou úlohu sehrává určitý předmět nebo situace, která se vyznačuje klidnou atmosférou a barvou.
- meditace – má význam ve smyslu hlubšího zamyšlení nad určitou myšlenkou, biblí, nebo citátem významné osobnosti.
- hudba – má uklidňující vliv na člověka, může to být jakýkoliv druh, který má člověk rád.
- beletrie a biblioterapie – při práci s textem a při jeho čtení se může člověk prostřednictvím vyjádření s daným textem ztotožnit anebo ho odmítnout, což může vést k nalézání určitých odpovědí na problémy.
- humor – má nezanedbatelný vliv na psychiku člověka, hlavně pokud jde o humor, který je člověku blízký.
- poskytování sociální opory – je to poskytování pomoci prostřednictvím uskutečnění maličkostí ve formě úsměvu, vlídného slova, základní pomoci, vytvoření radosti atp.¹⁵⁰

Tyto taktiky mají své místo v životě člověka a to také platí pro mladého člověka. Můžou jeho psychiku stimulovat a právě přes malé momenty můžou vnášet světlo a uklidnění jeho nitra. Zvláště mladý člověk dnešní doby má potřebu se vyjadřovat přes hudbu, umění, humor, vypsání se v podobě poezie, má rád barvy. To všechno jsou podpůrné stimuly, se kterými může psychoterapie pracovat v rámci pomoci mladému člověku.

Dle zkonstatování Vybírala můžeme souhlasně říct, že psychoterapie má svou opodstatněnost a smysluplnost. Jako vědecký obor nabízí příležitosti, při kterých dochází k vlastnímu osobnostnímu růstu psychoterapeuta prostřednictvím setkávání se s lidmi, kteří potřebují pomoc (v případě mladých lidí mu můžou např. ukazovat stav společnosti, altruismus, touhu po lásce, věrnost, důvěru, ale také hodnoty, na kterých ještě záleží) a současně nabízí možnost přesahu do jiných oborů týkajících se umění, duchovního rozvoje, filosofie a klasické medicíny.¹⁵¹

¹⁵⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002, 104-105.

¹⁵¹ Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 44.

1.7 Význam logoterapie v problematice utrpení

V této práci se jeví jako vhodné pro psychoterapii využití logoterapeutického přístupu, zejména v práci s mladými lidmi, kteří se musí vyrovnávat s otázkou „smyslu utrpení“, protože mají velkou touhu žít.

Toto tvrzení je možné podepřít také tím, co uvádí psychoterapeut a psycholog Vybíral, že logoterapie doplňuje tradiční psychoterapie Freuda a Adlera o specificky lidskou dimenzi duchovna, která je pramenem uvědomění si vlastní odpovědnosti a schopnosti nacházet a uskutečňovat to, co je smysluplné. Autorem této antropologické teorie je Viktor Emanuel Frankl. Tato teorie byla podkladem pro vytvoření logoterapie jako terapeutické metody, která se věnuje problematice smyslu. Existenciální analýza a logoterapie vnímají člověka jako bytost, která může svůj život sama utvářet. Ke klíčovému pojmu smysl patří pojmy jako osoba, existence, hodnoty, svoboda rozhodování a odpovědnost.¹⁵²

Frankl také rozlišuje mezi logoterapií a existenciální analýzou. Poukazuje na to, že logoterapie vyžaduje přinést smysl do psychoterapie a existenciální analýza má za úkol zohlednit existenci psychoterapie. Psychoterapeutické zpřítomnění existence znamená zpřítomnění si svobody a odpovědnosti, což znamená zpřítomnit si bytí jako možnost.¹⁵³ Z těchto úvah tedy vyplývá, že člověk není přirozeně svobodný od svých tělesných a psychických podmíněností, ale jde o svobodu k něčemu. Jde o možnost člověka svobodně si zvolit odpověď na svůj osud. Je to opěrný bod, který člověku může dát pomoc v utrpení, i když by bylo jakkoliv nezměnitelné.

Frankl dále vyjadřuje přesvědčení, že člověk není za žádných okolností vydaný svému osudu napospas. Osudovým vnímá to, co se vymyká svobodě člověka, což není ani v jeho moci a ani nese za to odpovědnost.¹⁵⁴

Aby se dal lépe pochopit význam logoterapie, tak sám Frankl říká, že jejím úkolem „je jasné oddělení osudových faktorů na jedné straně, a svobodného postoje a jednání na straně druhé; obojí pak vstupuje do logoterapeutické taktiky a argumentace.“¹⁵⁵ V rámci tohoto postupu se tak nabízí v kontextu pomoci mladému člověku možnost jak obrátit jeho pohled na to, kde může ještě vidět prostor na to, aby se vyrovnal se svým osudem

¹⁵² Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 322-323.

¹⁵³ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007, 24.

¹⁵⁴ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 11.

¹⁵⁵ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 12.

a přestal být zacyklený v myšlenkách, které se nedají změnit a to ani jejich příčiny a ani následky. Na tento postup poukazuje rovněž rakouská psychoterapeutka a klinická psycholožka Elizabeth Lukasová, která se osobně znala s Viktorem Emanuelem Franklem.¹⁵⁶ Ona sama poukazuje na fakt, že „nejde jen o to, aby logoterapeut přeinterpretoval stávající situaci, ale především o to, aby motivoval trpícího člověka, aby sám něčím pozitivním ke své situaci přispěl. Tato motivace předpokládá, že se člověk k tomuto přispění cítí svobodný a že vzhledem ke svému osudu nepodléhá žádnému fatalismu.“¹⁵⁷ Z toho vyplývá také pro tuto práci, že práce s motivací může být u mladého člověka významná, neboť v jeho věku se motivace jeví jako silný motor, aby něco udělal, nebo něco změnil. Kladný účinek motivace je vidět ve školách, v různých organizacích a ve společnosti, kde je možné vidět jejich motivaci a touhu něco změnit. Z tohoto důvodu se dá předpokládat, že také v logoterapeutickém přístupu k mladému člověku je možné využít sílu jeho motivace, aby ke své situaci, kde trpí, která mu limituje touhu žít, přispěl nějak pozitivně.

Existují ovšem tak těžké situace utrpení, ve kterých je velice obtížné najít smysl, kde ještě hledat východisko. Také zde ještě ovšem existují možnosti volby postoje, které by mohl člověk zaujmout, ale je to velice náročné.¹⁵⁸ Takový jeden případ bude uveden v kazuistikách.

Logoterapie se tedy také označuje jako učení o smyslu proti prázdnotě a zdůrazňuje usilování o smysl jako nejhlubší motivaci člověka. Logoterapie vnímá smysl jako nejhodnotnější možnost v dané situaci člověka. Člověk má možnost nacházet smysl uskutečňováním hodnot za každých podmínek, ale závisí na hodnotě postoje. Rozlišuje tři základní směřování, které směřují ke smyslu prostřednictvím:

- tvořivých hodnot ve smyslu, že člověk něco koná anebo tvoří,
- zážitkových hodnot ve smyslu, že něco člověk prožívá a miluje,
- postojových hodnot ve smyslu, jak se člověk vyrovnává s utrpením a jak se staví ke svému osudu.¹⁵⁹

V tomto smyslu na základě uvedených směřování je pro objevení smyslu života a utrpení nejdůležitější třetí směřování ve smyslu, že také člověk v beznadějně situaci,

¹⁵⁶ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 12.

¹⁵⁷ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 13.

¹⁵⁸ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 17.

¹⁵⁹ Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 323.

kteřé čelí a kteřou nemůže změnit, tak se nad sebe může povznést a změnit. To znamená proměnit osobní tragédii na triumf.¹⁶⁰

Z uvedeného lze tedy aplikovat ve směru k mladému člověku, aby svůj pohled nasměřoval k triumfu. V tomto smyslu jsou jistě důležité postořové hodnoty, ale máme za to, že pro mladého člověka jsou neméně důležité také hodnoty zážitkové a tvořivé. Protože, když se díváme na jeho ranou dospělost, tak fáze věku, ve které se nachází, ho vybízí k tomu, aby svou touhu žít umocňoval a rozvíjel a v tomto smyslu je pro něj důležité tvořit, zanechávat stopu ve světě, milovat, odpouštět, prostě objevovat smysl svého života. Tedy z tohoto hlediska se zdá, že tyto tři hodnoty jsou provázány a mají k sobě blízko a nelze je u mladého člověka odloučit od sebe.

Proto se logoterapeut musí v první řadě zabývat potenciálním smyslem, který je obsažen v každé situaci, které člověk musí čelit.¹⁶¹ Od logoterapeuta se taky očekává, že při hledání smyslu se bude snažit člověku přiblížit důležitost potřeby určitého odstupu od sebe samého, na základě kterého se může člověk lépe otevřít hodnotám kolem sebe, tedy sebezpřesahování.¹⁶²

Dále se poukazuje na fakt, že logoterapie má za úkol pomoci člověku, aby našel smysl svého života, a současně mu odhaluje skřyté významy jeho existence. Snaží se mu přiblížit povědomí o smyslu jeho života, hledí na jeho existenční oblast, na naplnění potenciálního smyslu jeho existence. Logoterapie považuje člověka za bytost, která má za hlavní zájem naplnit svůj smysl a jejím záměrem není uspokojování svých pudů a instinktů.¹⁶³

Proto hledání smyslu může v člověku vyvolávat spíš vnitřní napětí než pocit harmonie. Tento typ napětí je nevyhnutelným předpokladem duševního zdraví. Proto je důležité, aby měl vědomí, že jeho život má smysl i v těch nejhorších podmínkách. Duševní zdraví člověka se zakládá na určité míře napětí mezi tím, co již dosáhnul a tím, co by chtěl dosáhnout. Případně mezi tím, co člověk je a čím by chtěl být. Toto napětí je neodmyslitelnou součástí každého člověka. Proto je důležité vybízet člověka, aby naplnil svůj potenciální smysl. Je nutná aktivace touhy člověka po smyslu. Stav bez napětí je pro

¹⁶⁰ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 124.

¹⁶¹ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 122.

¹⁶² Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 323.

¹⁶³ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 86-89.

člověka nebezpečným nepochopením mentální hygieny. V případě, že chce logoterapeut zvýšit duševní zdraví pacienta, je důležité vytvořit přiměřenou míru napětí.¹⁶⁴

Z těchto formulací vyplývá také důležitý poznatek pro pomoc mladému člověku, že když bude veden a ochoten objevovat svůj smysl života, tak může objevit dosud nepoznané stránky svého života, které může kladně použít pro svůj život a okolí. Může to zvýšit jeho sebevímání a sebevědomí. Také je důležité poznání, že smysl života a touha žít nespočívá v pudovosti. V rámci jeho psychického zdraví a aktivace sil je nezbytné v něm udržovat napětí, které mu pomůže zvládat boj s utrpením.

S tím ovšem souvisí také zajímavý fenomén, který se zvláště v dnešní době dotýká mladého člověka a to je problém nesmyslnosti života, který nabírá na intenzitě a je pozorovatelný mezi mladými lidmi čím dál víc. Proto je potřeba se o něm zmínit.

Tento fenomén označuje Lukášová jako tzv. existenciální vakuum. Člověk současnosti netrpí jenom na chudobu, nemoc nebo opuštěnost. Často žije ve velice dobrých životních podmínkách, přitom však trpí pochybnostmi o svém vlastním životě s pocitem bezsmyslnosti.¹⁶⁵ Uvedené tvrzení se hodně často objevuje u mladého člověka zejména velkoměsta. Má docela všechno, jeho potřeby jsou uspokojovány nad rámec a žije v jistotě svých rodičů. Taky se projevuje u něj vysoká míra konsumismu.

Na to reaguje Lukášová tvrzením, že toto všechno nestačí k zdravému a šťastnému životu. Vybízí k tomu, aby se v hledání objektivitu, nepodléhalo klamu, který přináší moderní doba a tedy, že se snaží zastírat to, že je na vzestupu užívání drog, masové neurózy, pokusy o sebevraždy, zvýšená kriminalita, nezvládnutá a zvrácená sexualita.¹⁶⁶ A zároveň dodává, s čímž se dá v této práci souhlasit, když se to vztáhne na mladého člověka, který má touhu žít, když říká, že „homeostáza sama nestačí ke zdravému a šťastnému životu, kdyby tomu tak bylo, měli bychom dnes více zdravých než nemocných, ale opak je pravdou: čím víc se pokoušíme pomocí vnějších vlivů nastolit v člověku vnitřní rovnováhu, tím více z něj děláme pouze „reagující“ či „odreagující se“ automat, stroj na ukájení potřeb, bez smyslu a bez ducha, skutečně nic jiného než konzumenta.“¹⁶⁷

¹⁶⁴ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 89-90.

¹⁶⁵ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 15.

¹⁶⁶ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 15.

¹⁶⁷ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 15.

K tomu také poukazují různé studie o mladých lidech, které toto tvrzení Lukasové potvrzují jednak v psychických obtížích¹⁶⁸, tak v užívání drog¹⁶⁹, ale také velká míra sebevražd¹⁷⁰ a rovněž zde je toho důkaz, který to potvrzuje.¹⁷¹

S tím ovšem vyvstává otázka, která se týká pomoci mladému člověku. Je cesta pomoci přes konzumní uspokojování jeho potřeb? Dle různých statistik si ani společnost nechce jiné varianty pomoci připustit a pak zde něco jakoby pod pokličkou doutnalo, ale není vůle něco změnit, protože to by musela být vůle změnit optiku myšlení.

S tím ovšem souvisí důležité zkonstatování, že rozhodnutí o tom jak se člověk zachová, patří jenom do jeho rukou.

V tomto kontextu zajímavým způsobem vyznívá poznatek Frankla, který doslovně píše: „Člověk by neměl hledat abstraktní smysl života. Každý člověk má v životě své konkrétní povolání a úlohu, kterou by měl vykonat a která si žádá naplnění. Proto jeho život nemůže vykonat nikdo jiný a jeho život nemůže nikdo zopakovat. Z tohoto důvodu je úloha každého člověka tak ojedinelá, jaká je jeho specifická příležitost ji vyplnit. Proto logoterapie považuje za podstatu lidské existence odpovědnost za svůj život.¹⁷² Člověk se musí sám rozhodnout, jak bude vnímat svoji životní úlohu, jestli ji bude vnímat jako odpovědnost vůči společnosti anebo jako odpovědnost vůči vlastnímu svědomí.¹⁷³ Život zůstává vždy potenciálně smysluplný, tak jako hodnota člověka. Tato hodnota člověka není podmíněná tím, jestli je ve své konkrétní situaci užitečný, anebo ne.¹⁷⁴

Ústředním motivem logoterapie je: „kdo má k životu Proč, unese téměř každé Jako.“¹⁷⁵ Z těchto úvah je tedy zjevné, že mladý člověk, když bude mít pro co žít, když bude mít důvody proč, tak může mít potenciál zvládnout různé překážky. Ale každý životní příběh je specifický a nedá se generalizovat.

¹⁶⁸ Srov. *Psychické obtíže* [online]. 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné na WWW: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/zdravi/deprese-mladi-lide-studium-smrt_1802260626_pj

¹⁶⁹ Srov. *Užívání drog* [online]. 2016 [cit. 2018-09-05]. Dostupné na WWW: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32732/786/VZ_2016_drogova_situace_v_CR.pdf

¹⁷⁰ Srov. *Nárůst pokusů o sebevraždu* [online]. 2017 [cit. 2018-09-06]. Dostupné na WWW: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/493111/cesi-vedou-v-poctu-sebevrazd-na-zivot-si-sahaji-dokonce-i-deti-proc.html>

¹⁷¹ Srov. *Nárůst pokusů o sebevraždu* [online]. 2017 [cit. 2018-09-06]. Dostupné na WWW: <https://www.novinky.cz/domaci/448744-sebevrazednost-v-cr-je-nad-prumerem-zemrou-ctyri-cesi-denne.html>

¹⁷² FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 93.

¹⁷³ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 94-99.

¹⁷⁴ Srov. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011, 128-129.

¹⁷⁵ VYBÍRAL Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 323.

Z reflexe těchto všech poznatků je možné zkonstatovat, že logoterapie nalézá konkrétní uplatnění v různých oborech, které se věnují člověku, a to v psychologii, psychohygieně, sociální práci, prevenci závislosti, pedagogice a doprovázení.¹⁷⁶

1.8 Vztah logoterapie a teologie

Jak již bylo zmíněno, tak logoterapie má praktické konkrétní využití v různých vědních oborech a je vidět její přesah.

Dá se tedy říct, že logoterapie je terapeutický směr, který je orientován na duchovno, protože vychází z toho, co je duchovní. Logoterapie předpokládá existenci toho, co je duchovní a existenci objektivního světla smyslu a hodnot a začleňuje je do terapeutického procesu.¹⁷⁷ Je důležité vědět, že psychoterapii není možné nahradit logoterapií, ale je současně velice důležité ji doplnit logoterapií.¹⁷⁸ To znamená, že logoterapie se vnímá jako podpůrný prostředek, který má přesahující poslání.

Zásadní pro logoterapii je to, že při pomoci celému člověku musí přerůst také do jiných hraničních oborů. Pro každou vědu existují určité otázky, na které věda nemůže dát odpověď a to jsou hranice lidského chápání. Tam také patří nezměnitelný osud, utrpení, trápení, smrt, ke kterým se dokáže mnoho vědních oborů přiblížit, ale ani jednomu nemůžou být objasněné. Významným jádrem logoterapeutické intervence je, že se snaží zaujmout postoj k nezměnitelným skutečnostem člověka. Snaží se hledat souvislosti mezi mocí a bezmocí člověka. Rovněž bere do úvahy možnost, že utrpení se nebude dát změnit. Úlohou logoterapie je poskytnout člověku útěchu a jejím cílem je poskytnout člověku nejlepší možnou radu v lásce, která mu dává znamení, že jeho utrpení není beze smyslu.¹⁷⁹

Logoterapie se může věnovat nábožensky založenému člověku, ale nemá zůstat jenom u pozorování samotného náboženství, ale má jít dál za horizont. Z dlouhodobého hlediska nemůže žádný psychologický model přehlížet duchovní hledání člověka.¹⁸⁰

V tomto kontextu Frankl podotýká: „pokud existuji, existuji duchovně a morálně; když existuji duchovně a morálně, existuji s cílem dosáhnout smysl a hodnotu; když existuji s takovým cílem, směřuji k dosáhnutí něčeho, co mě hodnotou nevyhnutelně

¹⁷⁶ Srov. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010, 323.

¹⁷⁷ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 24-25.

¹⁷⁸ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 26.

¹⁷⁹ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 63.

¹⁸⁰ Srov. FRANKL, V.; Lapide, P. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta, 2011, 29-30.

přesahuje, co má zásadně větší význam, než moje vlastní bytí – jinými slovy: existuji s cílem, který už nemůže být něco, ale musí být kdosi, osoba která mě převyšuje, která převyšuje všechno. Jedním slovem, pokud existuji, existuji vždy s cílem dosáhnout Boha.“¹⁸¹ Frankl dával důraz a záleželo mu na tom, aby člověk nebyl vnímaný jenom v psychologickém slova smyslu, ale aby se nezapomínalo také na duchovnost člověka.¹⁸²

Lukasová uvádí pohled, který má taky přesahující význam, který se dnes ve společnosti přehlíží a to ve smyslu, že současný moderní člověk žije mylně v iluzích, když si myslí, že dokáže ve svém životě všechno korigovat a zároveň je schopný za každou cenu bouřit se proti osudu. Na vzpouru je potřeba odvaha, ale na akceptaci osudu je potřeba pokora. Kromě toho mívá dnešní moderní člověk pomýlenou iluzi o tom, že si všechno může koupit. Současná doba hodně přeceňuje význam materiálního a znehodnocuje význam nemateriálního, toho, co se nedá koupit. Lidé, kteří se odnaučili, respektive, nenaučili přijmout svůj osud, zjistí, že za peníze si nemohou koupit změnitelnost nezměnitelného utrpení. Dostávají se do velké vnitřní krize. Přitom v krizi, která vzniká nezměnitelným utrpením, přicházejí v úvahu jenom tři možnosti pomoci, které jsou jediné jistoty při konfrontaci s osudem:

- víra a důvěra v Boha (jistota, že Bůh člověku pomůže),
- soucit a pochopení rodiny a nejbližšího okolí (jistota, že člověku pomůže rodina anebo nejbližší okolí),
- vlastní stabilní naplnění smyslu (jistota, že člověk nalezne oporu ve svém vlastním smyslovém a hodnotovém systému).¹⁸³

S tím také souvisí religiozita člověka, ale ta je autentická jenom tehdy, pokud člověk do ní není nějakým způsobem tlačěn, ale pokud se pro ni rozhodne sám a svobodně. Taky je důležitý faktor spontánnosti a není možné člověka nutit. Náboženství může poskytnout efekt a být psychoterapeuticky účinné, ale jeho primární cíl je zásadně nepsychoterapeutický. Účinky náboženství mohou být velice příznivé pro zdraví a duševní rovnováhu, ale jeho cíl není léčení duše, ale její spása. Náboženství neposkytuje a ani neslouží k zabezpečení cílů z oblasti psychické hygieny, ale poskytuje člověku víc než psychoterapie, ale rovněž taky víc od člověka vyžaduje.¹⁸⁴

¹⁸¹ FRANKL, V. *Trpiaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 136.

¹⁸² Srov. FRANKL, V.; Lapide, P. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta, 2011, 28.

¹⁸³ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 63-65.

¹⁸⁴ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*. Bratislava: Lúč., 2005, 62-65.

Zde je další Franklovo tvrzení, které podporuje vztah logoterapie a teologie, když vyzdvihuje, že pro člověka je skutečným bytím jeho existence a posledním smyslem života transcendence. Poslední smysl utrpení je možné odhalit pouze tehdy, pokud se bude vycházet z transcendence. Logoterapie se v rámci psychotherapeutické praxe setkává s náboženskou problematikou.¹⁸⁵ A dodává, že člověk může nalézat cestu k Bohu tehdy, když vychází od sebe jako od člověka. Pokud se má člověku ukázat cesta k Bohu, tak není možné vycházet z racionality, ale musí se vycházet z emocionality. V základech každé lidské existence je neuhastitelná touha, pro kterou nemůže být objektem nikdo jiný než Bůh. Člověka ke skutečnosti Boha přibližuje vědomí existence plynoucí z touhy.¹⁸⁶ Přelom do vyšší dimenze se neuskutečňuje poznáním, ale vírou.¹⁸⁷

Lukasová k víře a jejímu významu dodává, že v každém aktu víry je možnost, kde člověk může věřit, že bytí má poslední smysl (nadsmysl), kterým je Bůh. K víře není možné člověka donutit. Všeobecně víra začíná tam, kde si člověk může svobodně zvolit a rozhodovat se.¹⁸⁸ Důvěra v Boha je u současného člověka silně kolísající a to samé platí ještě ve větším měřítku o mezilidské soudržnosti. Proto osobní naplnění smyslu je rozhodujícím a současně posledním kritériem toho, jestli může být vnitřní krize z utrpení zvládnutá, anebo ne.¹⁸⁹ Psychoterapie se musí pohybovat na straně zjevené víry. Člověk, který uznává Zjevení jako takové, se už rozhodl pro víru. I když je náboženství pro logoterapii předmětem, má pro ni velký význam, protože lidské bytí vždy překračuje samo sebe a poukazuje na určitý smysl. Člověku jde spíš o naplnění smyslu a ne o seberealizaci, příjemnost a moc.¹⁹⁰

Bůh je v konečném důsledku nepochopitelný lidským myšlením a je nevyslovitelný. Člověk v něj může jenom věřit a jenom ho milovat. Bůh byl, je a zůstane absolutně neporovnatelným se vším tím dočasným, pozemským, lidským a časovým. Člověk je obrazem Boha. O obrazu Boha je možné mluvit pouze tehdy, když si člověk uvědomuje nadobraznost Boha a jeho transcendenci překračující všechnu symboliku. Pro člověka je důležitá vlastní potřeba symbolů, která je hluboce zakotvená a zakořeněná v jeho životě. Pokud se náboženská zanícenost usiluje obejít bez symbolu, tak se dostává do konfliktu s konfesionální tradicí. Náboženská zanícenost má sklon k nejasnosti, bezhraničnosti

¹⁸⁵ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007, 137-138.

¹⁸⁶ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007, 137-138.

¹⁸⁷ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*. Bratislava: Lúč, 2005, 68.

¹⁸⁸ Srov. FRANKL, V. *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007, 139.

¹⁸⁹ Srov. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006, 65.

¹⁹⁰ Srov. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*. Bratislava: Lúč, 2005, 69-71.

a proto vyžaduje pevnou formu, která by ji ohraničila, a to je symbolická forma rituálu a ceremoniálu. Také si vyžaduje institucionální formu a tou je konfesionální tradice. Konfese je ovšem forma a cesta. Pokud člověku záleží víc na cíli, tím méně se hádá o cestě. V cestě vidí jenom jednu z cest vedoucí k jednomu cíli a to se nazývá tolerance. Víra má být pevná, ne strnulá, protože pevná víra vede k toleranci. Člověk, který nemá pevnou víru, se rukama drží strnulých dogmat, ale právě člověk, který má pevnou víru, tak má ruce volné a podává je druhým. Je fakt, že člověk může jenom věřit, že všechno má smysl a tedy také vyšší smysl. Každé pokusy o objasnění smyslu utrpení, končí otevřenou otázkou. Kdo věří ve vyšší smysl a ptá se na smysl utrpení, musí přijmout skutečnost, že utrpení samo je otázkou.¹⁹¹

Tendence překračování hranic mezi logoterapií a teologií spočívá v hledání smyslu života, utrpení a jak naplňovat touhu žít a v tom všem hledat smysl. Těmito okruhy se dotýká témat, která jsou také vlastní teologii a katolické víře.

V tomto kontextu Frankl dodává hlubokou myšlenku: „Odpověď, jakou trpící člověk dává svým utrpením na otázku, proč trpí, je vždy odpovědí beze slov, ale a znovu – kdo věří v nadmysl, pro toho je to jediná smysluplná odpověď.“¹⁹² Podobnost odpovědi beze slov na utrpení je zjevná také v utrpení Ježíše Krista na kříži.

¹⁹¹ Srov. FRANKL, V. *Trpíaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 140-150.

¹⁹² FRANKL, V. *Trpíaci člověk*. Bratislava: Lúč, 2007, 154.

2 Teologický a pastorální pohled na faktory limitující touhu žít

Snaha pochopit smysluplnost bolesti a utrpení provází lidství od nepaměti. Tyto dvě skutečnosti jsou neoddělitelnou součástí každého člověka a to také mladého. Nejenom psychologie hledá odpovědi a řešení na problém bolesti, utrpení a jejich smyslu a s tím související hledání způsobů jak podpořit touhu žít mladého člověka, ale i teologie a křesťanská víra. Tímto fenoménem jsou prosáklé nejenom celé dějiny spásy, ale také samotná touha člověka, který se snaží hledat východiska z tohoto stavu. Utrpení není Bohem chtěný stav. Také samotný Bůh prostřednictvím svého Syna Ježíše Krista jako bohočlověka zakouší ve svém pozemském životě bolest, utrpení a smrt a také jako mladý a dospívající Ježíš má velkou touhu žít a dát svému životu naplnění. Tím vším se připodobňuje člověku a také v tomto smyslu mladému člověku.

Ján Ďačok, který je slovenským lékařem a knězem dodává, že „utrpení je spojené s velkým tajemstvím, které ve své podstatě zůstává nevyřešené, ovšem na svůj transcendentální charakter se stává víc transparentním. Ve skutečnosti je možné říci, že otázka o významu bolesti a utrpení není ničím jiným než otázkou o významu života.“¹⁹³ V utrpení může člověk nalézat lidskost, pokoru a životní moudrost. Víra vnímá utrpení jako prostředek pro spojení člověka s Kristem. Bolest a utrpení způsobují, že se člověk může stát mnohem více vnímavější vůči Bohu a současně získávat jistotu, která ho v konečném důsledku zakotvuje do smyslu. Utrpení formuje a umožňuje člověku osobní dozrávání.¹⁹⁴ Rovněž se utrpení jeví jako těžká a tvrdá zkouška křesťanské zralosti člověka, protože ničí zdánlivé jistoty. Zpochybňuje postoje ideálního stavu a vybízí člověka, aby nanovo přehodnotil svůj pohled na život, způsob jeho vnímání a přijímání Boha.¹⁹⁵ Neméně zajímavý pohled uvádí také italský kardinál Carlo Maria Martini, když popisuje, že zkouška, pokoušení anebo soužení je běžná životní situace člověka, který žije na zemi a to zvláště člověka spravedlivého. Spravedlivým člověkem se rozumí jedinec, který chce být věrný Bohu a snaží se kráčet po jeho cestách.¹⁹⁶

V tomto smyslu se člověk při hledání smyslu bolesti a utrpení dostává až za hranice poznání a setkává se s tím, co ho překračuje, tedy transcenduje. Ve spojení osobního dozrávání člověka s transcendentem je důležité poukázat na spirituální zrání člověka.

¹⁹³ ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000, 39.

¹⁹⁴ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 128-129.

¹⁹⁵ Srov. DAVANZO, G. Trpící – nemocný. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1031-1032.

¹⁹⁶ Srov. MARTINI, C. M. *La forza della debolezza*. Milano: Edizioni Piemme, 2012, 8.

Tímto typem zrání se chápe nikdy nekončící proces, který slouží neustálému prohlubování duchovního života. Je snahou proniknout k samému jádru vlastního bytí a snahou o dosažení skutečné spravedlnosti a přesahujícího, transcendentálního cíle.¹⁹⁷

V tomto smyslu existují tyto nejvýraznější spirituální oblasti:

- být čestný,
- být milosrdný k druhým lidem,
- nalézat vyšší úroveň smyslu života,
- žít v harmonii se světem,
- pomáhat druhým lidem,
- žít tak, aby se to líbilo tomu (Bohu), kterého člověk považuje za nejvyšší hodnotu,
- angažovat se v oblasti náboženského života,
- zachovávat náboženskou víru a žít podle toho, v co člověk věří,
- respektovat konání člověka v jeho svědomí,
- mít pevnou strukturu a hierarchii nosných hodnot.¹⁹⁸

Všechny tyto tematické oblasti může mladý člověk nalézat v osobě Ježíše Krista, který slouží jako vzor pro něj v každém jeho konání. Spirituální zrání mladého člověka může nastávat také během doby, když se člověk nachází ve stavu bolesti a utrpení. V tomto pojetí může dát vyšší smysl svému konání a životu, objevovat nadsmysl a hledat cestu k Bohu.

V těchto spirituálních oblastech je možné vnímat mladého člověka jako osobnost, která má touhu se rozvíjet a naplňovat touhu žít také z tohoto úhlu pohledu. Protože právě tyto oblasti mohou ovlivňovat rozvoj jeho osobnosti, jeho ducha, podporovat duševní rozvoj, sociální citění, ale také duchovno, pro které je stvořen, ale tato oblast často zůstává neobjevená anebo překrytá něčím jiným. V neposlední řadě mu vytváří podmínky, které mu mohou pomoci zvládnout utrpení, které ho v jeho životě může potkat, a tedy jsou to oblasti, na kterých může stavět a z nich čerpat.

¹⁹⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, 158-162.

¹⁹⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, 158-166.

2.1 Bolest a utrpení v biblických perspektivách

Úlohou této kapitoly není hloubková exegeze, která by analyzovala problém utrpení a bolesti. Také není snahou přinést sumární přehled, který je možné nalézt v Bibli. Smyslem této části je nastínit některé pohledy, prostřednictvím kterých je možné osvětlit bolest a utrpení, které se vztahuje na člověka.

V tomto smyslu slovník spirituality píše o člověku z biblického pohledu, který snáší rány a utrpení, a kterému Bůh dává nabídku, kterou je smlouva spásy. Tato smlouva má dát člověku smysl jeho existenci v jakékoliv situaci a současně mu pomáhá k vykoupení. Biblická odpověď na otázku utrpení nemá lehké vysvětlení a zdůrazňuje, že existuje vztah mezi hříchem, utrpením a smrtí. Přitom ovšem není možné vyvozovat závěr, že hřích je jediná příčina utrpení a smrti.¹⁹⁹

Ve starém zákoně o otázce utrpení pojednávají hlavně knihy Job, Kazatel, Kniha nářků, tzv. písně o trpícím služebníkovi v knize proroka Izaiáše a skupina žalmů, které se nazývají žalozpěvy, zejména je vhodný žalm 22. Příchod utrpení do světa Bible přibližuje prostřednictvím Adama a jeho hříchu. Svět byl původně plánovaný jako místo, kde nemělo být trápení. Ovšem současně od začátku existovala možnost zla v podobě spáchání hříchu. Hřích je ten mezník, který způsobil změnu tohoto stavu. Zlo s utrpením, které je jeho důsledkem, vstupuje do světa prostřednictvím hříchu prvních lidí. Tento hřích, který způsobuje zlo a tedy také utrpení, spočívá v nedůvěře ve slovo, které adresoval Bůh člověku. Ve Starém zákoně je možné vidět, jako se formuje Izrael jako národ. Na poušti dostává svůj zákon – Smlouvu, kterým se má řídit na cestě dějinami, aby tímto způsobem dokázal předejít odklonění od Boha, jako se to stalo v příběhu o prvních lidech. Součástí jsou kletby a požehnání. Nerespektování této smlouvy Izraelem přináší kletby, které s sebou nesou utrpení a jeho formy jsou přesně vyjmenované. Požehnání poskytují usměrnění o tom, co se stane, pokud Izrael bude respektovat tuto smlouvu, což znamená, že bude důvěřovat Hospodinu, který ji dal Izraeli. Období blaha, pokoje a prosperity se vnímají jako důsledek věrnosti Hospodinu a pohromy v rozličných formách se vnímají jako důsledek odpadnutí od Hospodina a jeho Smlouvy. Princip odplaty za hřích se nevztahoval jenom na jednotlivce, který spáchal nepravost, ale odpovědnost se přenášela na celý kolektiv, tedy na budoucí generace.

¹⁹⁹ Srov. DAVANZO, G. Trpící – nemocný. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1030.

Osobitý pohled na otázku o utrpení prezentují knihy Job a Kazatel. V těchto knihách se poukazuje na to, že utrpení nezapříčinilo nerespektování božího zákona, ale zdůrazňuje se, že trpí nevinný člověk. Pozoruhodné je, že kniha Job se nestaví do úlohy a ani není řešením otázky utrpení, ale předkládá odlišnou vizi jako teologie Deuteronomia a knihy Přísloví. Knihy Job a Kazatel předkládají přesný opak toho, poukazují na odlišné vnímání a paradoxy. V knize Deuteronomium se poukazuje na linii ve smyslu, že Hospodin odměňuje ty, kteří konají dobro, a trestá ty, kteří konají nepravost. Naproti tomu knihy Job a Kazatel předkládají přesný opak ve smyslu, že spravedlivý umírá a trpí navzdory své spravedlnosti a hříšník žije navzdory své hříšnosti.²⁰⁰ Zde je vidět ten velký rozpor, který nemá přesnou odpověď doposud, a dovoluujeme si tvrdit, že se ani nedá všechno přesně teologicky popsat, protože některé skutečnosti jsou živé a jedinečné, když se týkají člověka, že je není možné jen tak uchopit pomocí formulí a definicí.

Dále kniha Job zobrazuje Joba jako věrného a spravedlivého muže, který nikdy neustoupil od své věrnosti navzdory velkým zkouškám a bolesti nebo pocitům opuštění. Utrpení je zde možné vnímat jako zkoušku jeho svatosti a věrnosti, ale současně ho otevírá k možnosti pro větší dokonalost, aby byl schopný vnímat pravou Boží podstatu – nepochopitelnou transcendenci (Job 1,6-12; 2,1-10; 39,31-35; 42,1-6; Nář 3,26).²⁰¹ I když Job nedokáže porozumět principu fungování otázky utrpení, předkládá možnost v podobě radosti ze života, kde zdůrazňuje, že člověk se může ze svého údělu také těšit. Radost je vázaná na svobodné obdarování od Hospodina, které je zahalené tajemstvím. Takovou radost dostal člověk jako dar. Spočívá v užívání toho, co člověk dostává a přitom má mít na paměti, že to pochází od Boha.²⁰²

Také jiné části ve Starém zákoně poukazují na to, že v případě utrpení se nejedná vždy o nezměnitelný jednoznačný vztah. Ukazuje se, že spojitost ve smyslu „hříšná neposlušnost“, která přivádí člověka vždy a všude k utrpení, nemá vždy platnost ve všech případech a za každých okolností. Je zjevné, že rovněž do takových skutečností proniká milosrdenství Hospodina, který je nejenom spravedlivý, ale také milosrdný. V Žalmech se utrpení jeví jako výchovný prostředek z vyššího hlediska.²⁰³ Žalmy jsou v otázce

²⁰⁰ Srov. TIŇO, J. *Biblický pohľad na utrpenie*. [online]. 2007 [cit. 2013-03-06]. Dostupné na WWW: <http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2007/ran-2007-2-01.pdf>.

²⁰¹ Srov. BROŽ, J. Kříž v biblické spiritualitě. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 52.

²⁰² Srov. TIŇO, J. *Biblický pohľad na utrpenie*. [online]. 2007 [cit. 2013-03-06]. Dostupné na WWW: <http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2007/ran-2007-2-01.pdf>.

²⁰³ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Křesťanská péče o nemocné*. Praha: Advent, 1991, 61.

utrpení jednoznačné. Nabízejí pohled, že není důležité, proč člověk trpí, ale naděje, že pokud volá k Hospodinu, tak Hospodin ho vyslyší a vysvobodí. Také Ježíš Kristus se o Velikonocích modlil na kříži první větu Žalmu 22, kde se píše: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“²⁰⁴ V tomto žalmu má utrpení mimořádnou hodnotu a je zjevná jeho radikalizace, která je vyjádřená slovním spojením „opuštěný Bohem“. Tento rozměr utrpení se odkrývá jenom prosebníku, který stav své vlastní bezútěšnosti dává před Boha. Trpět před Hospodinem je trpění kvůli sobě samému, protože člověk ve vlastní bolesti je jako oběť zraněná Bohem. Zároveň je v tomto žalmu pozorovatelná paradoxnost. Na jedné straně narůstá nesnesitelnost utrpení, ale na druhé straně se ukazuje možnost důvěry, která se zakládá na daleké minulosti. V této minulosti důvěra v Hospodina nebyla zraněná. Tato paradoxnost poukazuje na vzájemnou provázanost mezi nářkem a chválou. Tyto dva stavy jsou projevem pocitů, mezi kterými je silná dynamika. Pocit odevzdání se Bohu, odráží pohyb srdce, který je odlišný od spekulativního rozumu. To poukazuje na nutnost překonání rozkolu mezi srdcem a rozumem. Rozličné formy utrpení se stávají otázkou, kterou trpící člověk dává Hospodinu, protože je tak vážná, že musí brát do hry přímo Hospodina. Je to otázka nevyhnutelně teologická, protože je otázkou smyslu a důvodu.²⁰⁵

V Novém zákoně má utrpení mnohem hlubší smysl než ve Starém zákoně. Je to vidět na několika místech jako například v Janově evangeliu (Jan 9,1-40), kde se Ježíše v příběhu o uzdravení nevidomého jeho učedníci ptají: „Rabbi, kdo zhřešil – on, anebo jeho rodiče –, že se narodil slepý?“ A Ježíš jim na to odpovídá: „Nezhřešil ani on, ani jeho rodiče, ale mají se na něm zjevit Boží skutky.“ V tomto smyslu je potřeba chápat také utrpení Ježíše Krista, který rovněž nezhřešil a přece trpěl (Iz 53,1-12).²⁰⁶ Na lidské otázky o utrpení a jeho smyslu odpověděl Hospodin vtělením, což znamená, že chtěl sdílet lidské soužení. Ježíš, na základě toho, že chtěl člověka vykoupit, se zřekl svého božství (Flp 2,7) a podílel se na lidských zklamáních, těžkostech, stal se obětí nepochopení, nenávisi, násilí. V této přetrpěné existenci ukázal lidem pravý důkaz své věrnosti Bohu a své vykupitelské lásky ke všem lidem, až k mučednictví na kříži. Prostřednictvím utrpení dal lidem důkaz své lásky a svou smrtí dovršil své vítězství. Ježíš dává

²⁰⁴ Srov. TIŇO, J. *Biblický pohľad na utrpenie*. [online]. 2007 [cit. 2013-03-06]. Dostupné na WWW: <http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2007/ran-2007-2-01.pdf>.

²⁰⁵ Srov. CHIODI, M. *L' Enigma della sofferenza e la testimonianza della cura*. Milano: Edizioni Glossa, 2003, 284-289.

²⁰⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Křesťanská péče o nemocné*. Praha: Advent, 1991, 61.

spásonosnou cenu každému lidskému utrpení, uvědomovanému, ale také neuvědomovanému. V Ježíšově životě zjevným způsobem vynikají speciální vztahy plné lásky k trpícím lidem bez ohledu na míru jejich utrpení (např. srov. Jan 8,1-11; 4,1-40; Lk 19,1-10). Ježíš rovněž nabízí vizi, že v druhém životě, kde bude všechna plnost, bude úplné vítězství nad jakoukoliv formou utrpení. Doslova píše: „Setře jim každou slzu z očí. A smrti již nebude, ani žalu ani nářku ani bolesti už nebude – neboť co bylo, pominulo“ (Jan 21,4).²⁰⁷

Ze všech těchto textů a tvrzení se dá zkonstatovat, že Hospodinu není člověk ve svém utrpení lhostejný a je zjevné, že pro biblického člověka je to téma zásadní a ne okrajové. Důležitost a vážnost tohoto tématu můžeme vidět ještě víc právě v osobě Ježíše, protože to je právě moment, kde se utrpení začalo Boha dotýkat osobně. Protože i když se mluví o utrpení a rozličnosti bolesti, která ho způsobuje, tak pod tím vším je možné vnímat touhu žít jak biblického člověka, tak i Ježíše. Tady Bůh sám vstupuje do utrpení, protože on je původce touhy žít.

2.2 Bolest a utrpení v perspektivě Katechismu Katolické církve

Docela překvapivé je, že KKC se nevěnuje obsírně tématu utrpení člověka, což značí o neúplnosti, která je této problematice věnována. Je zjevná jiná zaměřenost a cíl této publikace. Z vědomí toho, že katechismus představuje jádro toho, co se týká člověka ve vztahu k Hospodinu, tak tato podstatná část je na okraji zájmu.

V první kapitole se zdůrazňuje, že člověk nemusel ani trpět ani zemřít, kdyby setrval v důvěrném společenství s Bohem, protože člověk byl stvořený jako dobrý a tato prvotní svatost byla účastí člověka v ráji na Božím životě.²⁰⁸ Toto přátelství s Hospodinem a soulad prvotní spravedlnosti byly narušené hříchem prvních rodičů. V tomto smyslu žádný člověk neunikne utrpení a zlu, které souvisí zejména s problémem morálního zla.²⁰⁹ Proto Hospodin posílá na tuto zemi svého Syna, aby se stal člověkem a připodobnil se člověku ve všem, kromě hříchu. Celý život Ježíše je zjevením Otce a současně tajemstvím vykoupění. Každý člověk dostává vykoupění skrze krev vylitou na kříži.²¹⁰ Celý Ježíšův

²⁰⁷ Srov. DAVANZO, G. Trpící – nemocný. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1031.

²⁰⁸ Srov. *Katechismus Katolické církve*. Trnava: SSV, 1999, čl. 374-376.

²⁰⁹ Srov. *Katechismus Katolické církve*. Trnava: SSV, 1999, čl. 385.

²¹⁰ Srov. *Katechismus Katolické církve*. Trnava: SSV, 1999, čl. 516-517.

život je tajemstvím obnovení a sjednocení toho, co bylo ztracené v ráji.²¹¹ Následování Ježíše spočívá v tom, že člověk ho má následovat a vzít svůj každodenní kříž v podobě přijímání utrpení.²¹² Utrpení spolu s nemocí patří vždy k nejzávažnějším skutečnostem a problémům, které podrobují život člověka namáhavé zkoušce. Utrpení v podobě bolesti a nemoci, ale také v jiných formách může člověka vést k úzkosti, zoufalství, uzavření se do sebe, ale také ke vzpouře vůči Bohu. Na druhé straně ovšem tyto formy utrpení mohou člověka podnítit k tomu, aby hledal v životě to, co je podstatné a zároveň ho to vybízí k tomu, aby hledal cestu k Hospodinu. Ježíš má velký soucit s trpícími lidmi a jeho soucit souvisí se všemi, co trpí, a to do takové míry, že se s trpícími lidmi ztotožňuje. Zaměřuje svou pozornost na všechny, kteří trpí na těle anebo na duši. Rovněž slouží jako vzor pro všechny křesťany, aby konali podobně jako on.²¹³ Ježíš prostřednictvím svého utrpení na kříži dává utrpení, které je následkem dědičného hříchu nový smysl, který spočívá v tom, že utrpení člověka může spojit s jeho vykupitelským utrpením.²¹⁴

Na základě těchto vyjádření KKC neřeší hloubkově otázku smyslu utrpení a jeho významu pro člověka a to ani člověka mladého. Nevšímá si ani toho, že pod tím vším se skrývá touha žít. Zároveň ovšem ani nenabízí nějaké konkrétní řešení nebo východisko. O nemoci, bolesti, utrpení a zlu rozpravuje v kontextu víry a poukazuje na dějinně-spásný problém odloučení člověka od Hospodina a na utrpení, které je následkem dědičného hříchu. Současně vyzdvihuje vykupitelskou úlohu Ježíše, který bere každou formu utrpení na sebe v podobě kříže, který přináší člověku spásu. Rovněž je nabídkou člověku spolupodílet se na vykupitelském utrpení Ježíše. Ovšem chybí zde pohled, který vnímá člověka, který stojí na prahu dospělosti a chce rozvinout dar života a nemůže nebo nechce z mnoha příčin a je často determinován. V tomto smyslu je tento přínos KKC nedostačující.

2.3 Apoštolský list Salvifici Doloris

Významným mezníkem při porozumění a uvažování o smyslu lidské bolesti a utrpení je apoštolský list sv. Jana Pavla II. z 11. února 1984 o křesťanském smyslu lidského utrpení na základě křesťansko-katolické tradice.

²¹¹ Srov. *Katechismus Katolické církvi*. Trnava: SSV, 1999, čl. 518.

²¹² Srov. *Katechismus Katolické církvi*. Trnava: SSV, 1999, čl. 1435.

²¹³ Srov. *Katechismus Katolické církvi*. Trnava: SSV, 1999, čl. 1500-1505

²¹⁴ Srov. *Katechismus Katolické církvi*. Trnava: SSV, 1999, čl. 1521.

Tento papež v úvodu listu poukazuje na otázku lidského utrpení, kterou charakterizuje jako velice široké téma, které se týká každého člověka na této zemi. Bolest vnímá jako činitel, kterým člověk převyšuje stvořené věci a prostřednictvím které má překonat sebe samého. Utrpení se vnímá jako neodmyslitelná složka života každého člověka a během svého života chtě-nechtě musí kráčet cestou utrpení. Úkol církve spočívá v tom, aby byla člověku nápomocná v jeho bolesti a šla mu vstříc. A dodává, že v utrpení se skrývá velikost osobitého tajemství a člověk ve svém utrpení zůstává nedotknutelným tajemstvím.²¹⁵ Když to vztáhneme k předmětu naší práce, kterým je mladý člověk, tak zde se objevuje důrazný apel na církev, aby byla člověku blízko. Mladý člověk potřebuje, aby si ho někdo všimnul a šel mu vstříc a ukázal mu blízkost, ne jenom profesní odstup. A také v každém mladém člověku vždy stojí před námi tajemství, které ne vždycky pochopíme úplně. Ale to není ani úkolem.

2.3.1 Problematika lidského utrpení

Tento dokument vnímá utrpení jako objektivní skutečnost, která je vnímána v konkrétním a neopakovatelném vnitřním světě člověka a je jeho osobní záležitostí. Vyzdvihuje prostor lidského utrpení, který je velice rozsáhlý a rozmanitý. Poukazuje na to, že lékařská věda může léčit utrpení na základě toho, co všeobecně zná a co dokáže léčit terapeutickými možnostmi. Současně podotýká, že je to jenom jedna stránka jak pomoci člověku, který trpí. Na druhé straně člověk trpí také takovými způsoby, do kterých ještě lékařská věda nevnikla. Utrpení má mnohem větší rozměr než nemoc. Má složitější povahu a zasahuje člověka v lidské přirozenosti. Jan Pavel II. také poukazuje na rozdíl mezi tělesným a duchovním utrpením, kde fyzické utrpení představuje to, co člověka bolí v těle a duchovní utrpení představuje to, co člověka bolí v duchu. Duchovní bolest se charakterizuje jako rozdílná od psychické, protože psychická bolest provází rovněž duchovní, ale také tělesné utrpení. Duchovní utrpení zasahuje celý lidský organizmus, a proto je komplikovanější ho léčit.²¹⁶ Bible se chápe a předkládá jako velká kniha o utrpení, kde je možné nalézt rozsáhlý seznam rozličných lidských trápení. Na základě tohoto listu se utrpení vnímá jako stav, kdy člověk prožívá nějaké zlo. Starý zákon utrpení a zlo ztotožňuje vzhledem k tomu, že v tehdejší terminologii neexistovalo zvláštní slovo, které by vyjadřovalo utrpení. Zlem se rozumí všechno, co člověku

²¹⁵ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 1-4.

²¹⁶ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 5.

způsobovalo utrpení a čím trpěl. Naproti tomu Nový zákon už dokáže rozlišit subjektivní zkušenost – utrpení od objektivního smyslu bolesti – zla. Objektivním zlem se vyjadřuje stav, ve kterém člověk utrpení snáší. Utrpení má současně dvojaký charakter a to pasivní a aktivní. Každý člověk subjektivně rozdílně snáší zážitek bolesti, smutku, zklamání, zoufalství a svou roli sehrává také tělesná stránka a osobitá citlivost člověka, který trpí. Jakákoliv forma utrpení představuje vždy nepříjemný zážitek zla, pro které člověk trpí a to vede k otázce, co je vlastně zlo. Křesťanské náboženství vnímá existenci člověka jako podstatné dobro a v tomto smyslu se chápe, že člověk trpí právě pro zlo, které je jistým nedostatkem nebo omezením dobra.²¹⁷ Utrpení člověka spočívá v neúčasti na dobru, které se mu nedostává a v křesťanském chápání se utrpení vysvětluje prostřednictvím zla, které je nějakým způsobem spjaté s dobrem. Lidské utrpení představuje osobitý svět, který zasahuje množství lidí, kde se každý člověk svým specifickým utrpením stává součástí tohoto světa. Současně je tento svět pro každého člověka neopakovatelný. Všichni lidé, kteří trpí, jsou si navzájem podobní v tom, že snášejí bolest, ale také touží po porozumění a péči a pořád si kladou otázku o smyslu utrpení. Významným faktorem je touha po společenství a solidaritě.²¹⁸

Vztáhneme-li tyto myšlenky na mladého člověka, tak si myslíme, že důležité je, aby svou bolest prožíval ve společenství, aby cítil zájem v tom, co se s ním děje. Důležitým faktorem je citlivost prožívání mladého člověka, když jeho touha žít je omezená, protože má určité vědomí, že tento svět je také pro něj jedinečný a neopakovatelný.

2.3.2 Hledání odpovědí na otázku o smyslu utrpení

Každý člověk si klade otázku o smyslu svého utrpení. Tento list zdůrazňuje, že jenom trpící člověk ví, že trpí a hledá uspokojivou odpověď. Otázka o smyslu utrpení má podobnost otázky, která se týká zla. Tyto otázky klade člověk člověku, ale také člověk Hospodinu. Člověk trpí na základě toho, že si to umí uvědomit. Když hledá odpověď na otázku o smyslu utrpení, tak může docházet ke konfrontaci s Bohem, ale také jeho popírání.²¹⁹ Při hledání odpovědí na otázku utrpení tento apoštolský list předkládá knihu Job, kde tato otázka vyvstává zjevně do popředí. Spravedlivý muž Job je nevinný a zakouší mnoho různých forem utrpení. Tato utrpení spočívají v podobě ztráty majetku,

²¹⁷ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 6-7.

²¹⁸ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 5-8.

²¹⁹ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 9.

dětí a zakoušení těžké nemoci. Ve smyslu vnímání utrpení jako trestu za nějaký hřích, který Hospodin sesílá spravedlivě, se snaží přátelé Joba usvědčit z nějakého těžkého hříchu, když ho zastihly tak velké formy utrpení. Snaží se o mravní ospravedlnění zla před sebou samými, ale také před ním. Vnímají bolest jako trest za hřích a chápou Boží spravedlnost, která odměňuje dobro dobrem a zlo zlem.²²⁰ Významným faktem je, že Job se neztotožňuje s tím, že utrpení je trest za hřích, což popírá vlastní zkušeností, prostřednictvím které říká, že ve svém životě konal dobro. Sám Hospodin dosvědčuje, že Job je nevinný. Jeho utrpení je potřebné přijímat jako tajemství, které člověk nedokáže pochopit a ani obsáhnout jeho hloubku, ve které spočívá utrpení nevinného. Zdůrazňuje se, že kniha Job neruší zásady mravního řádu, které jsou obsáhnuté ve zjevení Starého a Nového zákona, ale poukazuje na fakt, že tyto zásady není možné používat výlučně a povrchně. To znamená, že ne každé utrpení je důsledek viny a má povahu trestu. Toto tvrzení je specifickým způsobem zvýrazněné na postavě spravedlivého Joba. V tomto smyslu má utrpení povahu zkoušky nevinného člověka, kterou se má dokázat jeho spravedlnost. Na základě toho kniha Job v jistém smyslu předpokládá Kristovo utrpení. Poukazuje na to, že utrpení stíhá také nevinného, ale problém neřeší.²²¹ Starý zákon se snaží vnímat utrpení nejenom jako trest za hřích, ale objevuje výchovnou hodnotu utrpení – trestu. Trest nemá smysl toho, aby se objektivní zlo přestupku nahradilo jiným zlem, ale význam spočívá v tom, aby bylo možné obnovit dobro v člověku, který trpí. Utrpení má vybízet člověka k obrácení a k poznání Hospodina.²²² Láska má rovněž za úkol napomáhat odhalit tajemství smyslu utrpení. Odpověď Boha člověku spočívá v kříži Ježíše.²²³

Pokud vztáhneme tyto myšlenky listu *Salvifici Doloris* na mladého člověka, tak z toho plyne vědomí, že mladý člověk se ptá a bude ptát po smyslu života, proč se mu upírá touha žít a proč je zde utrpení. Pro uspokojení jeho otázek a přemýšlení mu není možné odpovědět laciným, povrchním způsobem, ale je potřeba mít citlivý přístup. Vést dialog, ve kterém může cítit blízkost a společnou touhu hledat proč to tak je, a připustit před ním, že také nevíme. Velkou roli zde může sehrát láska, která může překrýt a léčit mnoho špatného a nepřímo může poukázat na Boha.

²²⁰ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 10.

²²¹ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 11.

²²² Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 12.

²²³ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 13.

2.3.3 Význam soteriologie

Podle tohoto listu spása znamená osvobození od zla a je zde zvýrazněná propojenost s problematikou utrpení. Osvobození člověka od zla má uskutečnit Ježíš Kristus svým vlastním utrpením. V tomto aktu se projevuje spasitelná láska, láska k člověku. Opak spásy neznamena jenom dočasné utrpení, ale skutečné a nezměnitelné utrpení, kterým je ztráta věčného života, zatracení. Ježíš na tento svět přišel hlavně proto, aby člověka ochránil před definitivním utrpením. To znamená, že posláním Ježíše spočívá v přemožení hříchu a smrti. Smrt se určitým způsobem skrývá za každým utrpením. Člověk vnímá smrt jako zlo, které má povahu konečné, vše pronikající skutečnosti. Ježíš vítězstvím nad hříchem odstraňuje také vládu smrti a to prostřednictvím svého zmrtvýchvstání, které je jednou z podmínek věčného života, který utrpení úplně vylučuje. Zdůrazňuje se, že Ježíš prostřednictvím oběti svého kříže a zmrtvýchvstání neodstraňuje ze života člověka utrpení, kterým musí čelit na tomto světě, ale poukazuje na nový význam utrpení ve světle spásy.²²⁴ Kristus se během svého veřejného účinkování na této zemi neustále setkával s lidským utrpením. Jeho činnost se týkala poskytování pomoci a útěchy trpícím lidem a těm, kteří jsou odkázáni na pomoc. Výrazná je jeho citlivost k lidskému utrpení v jakékoliv formě. Ježíš se přiblížil lidskému utrpení tím, že na sebe toto utrpení vzal a sám jej zakoušel v rozličných podobách. Právě prostřednictvím své cesty vstříc jeho utrpení a smrti naplňuje podstatu jeho poslání. Je si vědom své vlastní spásonosné síly. Svým utrpením musel pro člověka dosáhnout věčný život. Jeho kříž musí zasáhnout kořen zla, který je v dějinách člověka a také lidských duší. Kříž má výkupný charakter a prostřednictvím něj se musí dokonat dílo spásy. Příčinou utrpení Ježíše je jakýkoliv hřích člověka. V tomto smyslu Ježíš trpí dobrovolně a nevinně a prostřednictvím svého utrpení dává ještě radikálnější odpověď na otázku o utrpení a o významu utrpení nejenom na základě svého učení, ale také svým vlastním utrpením.²²⁵ Jednoduchostí svých slov potvrzuje lidskou pravdu o utrpení, že trpět znamená podstupovat zlo, kterého se člověk bojí. V tomto pojetí lidské utrpení dosahuje svůj vrchol v Ježíšově utrpení. Ježíš poukazuje na lásku, která dokáže vyléčit dobro také ze zla a to prostřednictvím utrpení

²²⁴ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 14-15.

²²⁵ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 16.

a vykoupení, které přišlo z kříže Ježíše a neustále přichází. Jenom kříže je možné se ptát a dávat otázku o smyslu utrpení a také v něm do důsledku hledat na ni odpověď.²²⁶

2.3.4 Člověk může mít účast na Ježíšově utrpení

Jan Pavel II. v této části říká, že každé lidské utrpení se spolu s Ježíšovým utrpením dostává do nové perspektivy. Jeho vykoupením na kříži bylo vykoupené také lidské utrpení. Ježíš trpěl pro člověka, a proto každý člověk má svým způsobem účast na vykoupení. Současně je ovšem každý člověk povolán k účasti na utrpení. Následně se zdůrazňuje, že tím, že Ježíš vykoupení lidství uskutečnil svým utrpením, tak také lidskou bolest dal do roviny vykoupení. Z toho vyplývá, že každý člověk může svým utrpením mít podíl na Ježíšově vykupitelském utrpení. Tuto myšlenkovou linii je vidět např. ve Druhém listě Korintským, kde apoštol Pavel píše: „Na všech stranách jsme tísněni, ale nejsme zahrnutí do úzkých; jsme bezradní, ale nejsme v koncích; jsme pronásledováni, ale nejsme opuštěni; jsme sráženi k zemi, ale nejsme poraženi. Stále nosíme na sobě znamení Ježíšovy smrti, aby i život Ježíšův byl na nás zjeven. Vždyť my, pokud žijeme, jsme pro Ježíše stále vydáváni na smrt, aby byl na našem smrtelném těle zjeven i Ježíšův život. (...) Vždyť víme, že ten, kdo vzkřísil Pána Ježíše, také nás s Ježíšem vzkřísí a postaví před svou tvář spolu s vámi“ (2 Kor 4,8-11.14). V této části apoštol Pavel zdůrazňuje různé formy utrpení, které mají podíl na Ježíšově utrpení. Ve vzkříšení člověk nachází úplně nové světlo, které mu pomáhá nalézt cestu v temnotách, pochybnostech a stavech beznaděje. V těchto těžkých stavech, které člověk prožívá, přichází Ježíšova útěcha, o které mluví apoštol Pavel ve Druhém listě Korintským: „Jako na nás v hojnosti přicházejí utrpení Kristova, tak na nás skrze Krista přichází v hojnosti i útěcha“ (2 Kor 1,5). Člověk má podíl na Ježíšových utrpeních tím, že on otevřel své utrpení lidem. Ježíš ve svém spásonosném utrpení měl podíl na všech lidských utrpeních. Když prostřednictvím víry člověk odhaluje Ježíšovo vykupitelské utrpení, objevuje v něm své utrpení a jeho víra dává tomuto jeho utrpení nový význam a obsah.²²⁷ Kříž Ježíše dává spásonosné světlo životu člověka a jeho utrpení. Každý člověk účastný utrpení Ježíše je současně svědkem jeho zmrtvýchvstání. Účast na Ježíšově utrpení je také účastí na utrpení pro Boží království, které je pro člověka konečnou perspektivou jeho pozemské existence a má pro něj také naději slávy, která má původ v Ježíšově kříži. Každý člověk,

²²⁶ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 17-18.

²²⁷ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 19-20.

který je svým utrpením účastný na Ježíšově utrpení, je povolán do společenství jeho slávy. Utrpení je pro člověka povzbuzením, ale také výzvou, aby projevil morální velikost a duchovní zralost. V utrpení každého člověka, věřícího nebo nevěřícího, se specifickým způsobem potvrzuje velká důstojnost člověka.²²⁸ Utrpení je pro člověka vždycky zkouška, která se může projevat velkou obtížností. V slabosti každého lidského utrpení může člověka pronikat určitá Boží moc, která se zjevila v kříži Ježíše. V tomto smyslu mluví apoštol Pavel v listě Římanům o slabosti a také o duchovní obnově člověka ve zkouškách a trápeních, prostřednictvím kterých mají povolání ti, co mají účast na Ježíšových utrpeních: „Chlubíme se i utrpením, vždyť víme, že z utrpení roste vytrvalost, z vytrvalosti osvědčenost a z osvědčenosti naděje. A naděje neklame, neboť Boží láska je vylita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který nám byl dán“ (Řím 5,3-5). Takto konající člověk objevuje naději, která mu dává přesvědčení a jistotu, že utrpení ho nezničí a nikdy ho nemůže zbavit lidské důstojnosti, a které je spojené s poznáním smyslu života.²²⁹ V závěru této části se dodává, že míra podílu účasti člověka na Ježíšově utrpení závisí na tom, nakolik doplňuje svým způsobem Ježíšovo utrpení, které podstoupil pro vykoupění světa. Tento podíl člověka se může odehrávat kdekoliv na světě a v jakémkoliv čase. To ovšem neznamená, že Ježíšovo utrpení není úplně dokonalé. Vyjadřuje to poznání, že vykoupění je ustavičně otevřené pro každou lásku, která se projevuje v lidském utrpení. Vykoupění v rozměru lásky se v jistém smyslu pořád uskutečňuje, a to navzdory tomu, že Ježíš dokonal vykoupění až do konce, ale zároveň ho neuzavřel. Ježíš se neustále otevírá každému lidskému utrpení a nadále si přivlastňuje každé utrpení člověka, ale svět vykoupil svým vlastním utrpením. Jenom v rozměru církve jako Ježíšova těla je možné mluvit o tom, co chybí Ježíšově utrpení. V tomto smyslu se bolest vnímá jako dobro, před kterým se církev sklání s úctou v celé vroucnosti své víry ve vykoupění.²³⁰

Ve vztahu k našemu tématu, tyto myšlenky Jana Pavla II. nás mají vybízet k tomu, abychom do prostoru utrpení mladého člověka vždy přistupovali s láskou. Utrpení mladého člověka se dá vnímat jako zkouška jeho touhy žít a je zde důležitý rozměr útěchy, která by měla vytvořit pocit sounáležitosti a podpory, že v utrpení není sám.

²²⁸ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 21-22.

²²⁹ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 23.

²³⁰ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 24.

Utrpení mladého člověka má jednoznačný rozměr v Ježíšově utrpení a myslíme si, že zvláště utrpení mladého člověka toto utrpení doplňuje.

2.3.5 Evangelium jako svědek utrpení

V této části se uvádí, že svědkové, kteří byli účastni ukřižování Ježíše a jeho zmrtvýchvstání, zanechali církvi a lidem zvláštní evangelium utrpení. Bylo napsáno Ježíšem prostřednictvím vlastního utrpení, které se stalo bohatým zdrojem pro ty, kteří měli účast na Ježíšových utrpeních v první generaci jeho učedníků a také v následujících generacích. Všechny tyto utrpení se spojují v Marii, matce Ježíše. Maria byla účastná utrpení svého syna a jeho umučení. Svým spoluutrpením nenapodobitelně přispěla k evangeliu utrpení. Toto evangelium utrpení nereprezentuje jenom skutečnou přítomnost utrpení k evangeliu, ale zjevuje i spásonosnou sílu a význam utrpení v poslání Ježíše a v poslání jeho církve. Ježíš svým tehdejšími současníky nezakrýval nutnost a potřebu utrpení. Mluvil o tom otevřeně: „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, nes každého dne svůj kříž a následuj mne“ (Lk 9,23). Často jim připomínal, že budou trpět a toto utrpení se děje až doposud. Na mnohých místech se mluví o utrpení pro Ježíše a kvůli němu. Zdůrazňuje se, že tyto utrpení budou zvláštním ověřením spojení a podobnosti s Ježíšem. Evangelium utrpení poukazuje na to, že Ježíš přemohl tento svět svým utrpením a svým zmrtvýchvstáním projevuje vítěznou sílu utrpení a toto přesvědčení vlévá do srdcí apoštolů.²³¹ V utrpení se skrývá zvláštní síla, která člověka vnitřně spojuje s Ježíšem a každý trpící člověk svým osobitým způsobem evangelium utrpení doplňuje a píše dále. Tak jej zvěstuje do doby, ve které trpící člověk žije. Pokud člověk objeví spásonosný smysl utrpení, tak v utrpení se stane celkem novým člověkem. Jeho bytí nalézá nový rozměr svého života, ale také povolání, které je projevem duchovní velikosti. V případě, když je člověk těžce nemocný a úplně oslabený až do takové míry, že není schopný téměř žít a konat, může víc vynikat svou vnitřní zralostí a bohatstvím. Zdraví a normální jedinci mohou v tomto smyslu nalézat silné ponaučení. Vnitřní velikost, kterou člověk nalézá v utrpení, je speciální milost obrácení, která spolupracuje s milostí ukřižovaného Ježíše. Je to právě on, kdo působí v hloubce lidského utrpení prostřednictvím Ducha svatého. Sám Duch svatý těžce trpícímu člověku ukazuje, že je s ním a při něm. Je zjevné, že svým ukřižováním a zmrtvýchvstáním Ježíš zvítězil nad původcem zla, kterým je Satan

²³¹ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 25.

a trpícím lidem ukazuje Boží království a otevírá je spásonosné síle lásky. Ježíš je svým vlastním utrpením, které má spasitelný charakter, velmi hluboce přítomen v každém lidském utrpení. V tomto člověku může působit zevnitř právě silou Ducha svatého, který je také těšitel. Je možné vnímat, jak člověk přistupuje k utrpení, které provází vždycky jeho odpor a dotaz proč. Rovněž je vždycky rozličné také rozpoložení ducha každého trpícího člověka. Člověk hledá smysl svého utrpení, touží najít odpověď ve smyslu svého lidského chápání a často také své dotazy směřuje k Hospodinu. Pokud člověk dává dotaz Hospodinu a tedy Ježíši, odpověď na otázku smyslu utrpení nepřijde přímo, ale spíš abstraktně. Člověk může vnímat odpověď Ježíše na své utrpení natolik, nakolik se dokáže vžít do Kristových utrpení, protože Ježíš odpovídá z kříže jako centra svého utrpení. Tato odpověď je především pozváním a povoláním. Ježíš zve trpícího člověka, aby se prostřednictvím svého vlastního utrpení zapojil do díla spásy světa. Pokud člověk vezme svůj kříž v podobě utrpení, tak se duchovně sjednocuje s křížem Ježíše a nalézá spásonosný význam utrpení, který může objevovat skrze svou vnitřní osobní odpověď a nalézat ve svém utrpení vnitřní pokoj a někdy dokonce duchovní radost.²³² Pokud člověk překoná pocit neužitečnosti a nesmyslnosti utrpení, tak se stává zdrojem radosti. Utrpení ničí člověka zevnitř, ale současně se člověk cítí jako břemeno anebo jako přítěž pro okolí. Má pocit neužitečnosti, ale pokud objeví smysl utrpení v Ježíši, tak je možné proměnit tento skličující pocit. Víra člověka, že má účast na utrpení Ježíše, mu přináší vnitřní jistotu v tom smyslu, že člověk, který je v utrpení, doplňuje to, co chybí utrpení Ježíše. Je to právě utrpení, které nejvíc otevírá cestu milosti, která proměňuje lidské duše. Lidské utrpení, které se spojuje s Ježíšovým utrpením, vytváří specifickou oporu pro síly dobra. Z toho vyplývá, že zdroje Boží síly pramení v lidské slabosti. V tomto smyslu církve vnímá všechny trpící lidi jako rozmanité rozšiřovatele nadpřirozené Boží síly. Trpící člověk, který má účast na utrpení Ježíše, má podíl na vykoupení světa a může se s tímto cenným pokladem dělit s jinými. Pro současnou společnost, která je velice poznačená a ohrožená hříchem, který má často těžký charakter, má velice důležitý význam právě lidské utrpení. Církve čím dál více vnímá potřebu odvolávat se na hodnoty lidského utrpení, což má sloužit ve prospěch spásy pro každého lidského jedince.²³³

²³² Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 26.

²³³ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 27.

2.3.6 Význam milosrdného Samaritána

Velice zajímavá je část, kde se uvádí, že s evangeliem utrpení je úzce spjaté podobenství o milosrdném Samaritánovi. Ježíš dává každému člověku odpověď na to, kdo je jeho blízký. Toto podobenství jasným způsobem ukazuje, jak se má každý člověk chovat k trpícímu člověku, tedy jako k bližnímu. Není možné trpícího člověka bezohledně obejít, ale je potřeba se u něj zastavit. Milosrdným Samaritánem je možné charakterizovat každého člověka, který se zastaví u nejrozličnějšího utrpení druhého člověka. Zvýrazňuje se, že zastavení nemá mít charakter zvědavosti, ale má být pohotovým poskytnutím pomoci. Milosrdný Samaritán se projevuje vnitřní dispozicí srdce.²³⁴ Prostřednictvím tohoto soucitu je tento člověk vnitřně citlivý na utrpení druhých. Sám Ježíš vyzdvihuje tento soucit, který je velmi důležitý pro chování člověka vůči utrpení druhých lidí. Nevyhnutelností je, aby se v každém člověku rozvíjela citlivost srdce, která se bude projevovat spolucítěním s trpícími lidmi. Toto soucítění může být v některých případech jediným a nejpodstatnějším znamením lásky a solidárnosti člověka k jiným trpícím lidem. Na základě tohoto podobenství milosrdný Samaritán slouží jako vzor, jehož pomoc nekončí jenom při soucitu a dojetí, ale jde dál a pomáhá účinně snášet utrpení, které může být jakékoliv povahy. Takový člověk využívá všechny své síly, které má, aby mohl pomoci. Vkládá do své pomoci trpícímu člověku své srdce a nebere ohled na hmotné prostředky. Z toho vyplývá, že dává sebe samého a své vlastní já otevírá druhému člověku, který trpí. Člověk může najít sebe samého jenom upřímným sebedarováním. Dobrý Samaritán je ten, který je schopen takového sebedarování. V tom spočívá jeden z ústředních bodů celé křesťanské antropologie. V tomto smyslu utrpení, které existuje mezi lidmi v nejrozličnějších formách, vybízí člověka k lásce, aby mohl nezištný dar sebedarování dát trpícím lidem a přitom nepečoval jenom o své vlastní pohodlí. Lidské utrpení neustále vytváří svět lidské lásky. Člověk zapomíná na sebe a vnitřně se rozhojňuje jeho láska, která se projevuje skutky. Každá činnost, která se týká pomoci trpícím lidem, se nazývá dílem „dobrého Samaritána“. Každý člověk se musí cítit osobně povolán být svědkem a svědčit o lásce v utrpení. Dnešní společnost se musí věnovat s velkým důrazem potřebám a pomoci trpícímu člověku, ale je také nezbytné si všimnout, že v osobě milosrdného Samaritána nejde ani tak o zaměstnání, ale povolání. Žádná instituce nemůže nahradit srdce, lidský soucit, lásku a iniciativu v čase, když je

²³⁴ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 28.

potřeba, aby se člověk v osobě milosrdného Samaritána sklonil a šel vstříc k utrpení druhému člověku. Toto tvrzení se vztahuje nejenom na fyzické utrpení, ale také na rozličné mravní utrpení s důrazem na utrpení, při kterém trpí duše. Proto se zdůrazňuje, že evangelium jasným způsobem popírá nevšímavost vůči utrpení. Taky se klade velký důraz na výchovu ve školách a rodinách, aby lidé nezůstali nevšímaví k člověku, který trpí.²³⁵ Dále se uvádí, že Ježíš je největším příkladem milosrdného Samaritána a v tomto smyslu uskutečňuje plán spásy v plném rozsahu. Jeho dobročinné skutky směřují k zmírnění lidského utrpení. Ústřední myšlenku tohoto podobenství je možné najít v podstatných slovech o posledním soudu, která uvádí apoštol Matouš ve svém evangeliu: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa. Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznul jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne, byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou“ (Mt 25,34-36). Dále pro objasnění Ježíš mluví k těm, kteří prokázali milosrdenství: „Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,40). Opačný výrok má ovšem Ježíš pro ty, kteří milosrdenství neposkytli a zachovali se jinak: „Amen, pravím vám, cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mně jste neučinili“ (Mt 25,45). Na základě těchto prohlášení je pro každého člověka velice důležité při pohledu na věčný život si uvědomit, jakým způsobem během svého života přistupuje k utrpení trpícího člověka (jako svého bližního), jak byl a je schopen projevat soucit, pomoc a lásku. Utrpení je ve světě proto, aby rozvíjelo lásku, která by vzbuzovala projevy lásky k trpícímu člověku a tak byla přetvořená celá lidská civilizace na civilizaci lásky. Skutky takové lásky, které jsou podněcované lidským utrpením, mohou člověku pomoci na základě každé formy lidského utrpení znovu objevit a lépe pochopit vykupitelské utrpení Ježíše. Protože je to sám Ježíš, který v každém trpícím člověku zažívá lásku, přijímá pomoc a soucit. V tomto smyslu Ježíš ukazuje každému člověku, aby pomocí bolesti konal dobro a dělal dobro tomu, kdo trpí.²³⁶

V souvislosti s výše uvedenými cennými tvrzeními a poznatky Jana Pavla II. v kontextu k mladému člověku je důležité aplikovat tyto skutečnosti k pomoci, která může jeho stav posunout dál. V dnešní době poměrně velké institucionalizace se vytrácí osobní rozměr, ale právě jak je vidět, tak také tento list na něj významně poukazuje. Tím

²³⁵ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 29.

²³⁶ Srov. Jan Pavel II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995, čl. 30.

se nepopírá význam institucionální pomoci, ale v oblastech hledání forem, jak účinně pomoci mladému člověku je důležitý postoj srdce a osobní zaangażovanost k němu. Totiž žádná instituce nedokáže nahradit srdce, ale současně vnímavé srdce je pro mladého člověka velice důležité, protože přes něj může cítit zájem, soucit, podporu, že není jenom nějaký případ anebo přítěž pro lidi, společnost, rodinu, ale že je mladý člověk a někomu na něm záleží a je ochoten se pro něj obětovat. Cení si toho, že si ho někdo všimnul se zájmem, že trpí, ale má tak velkou touhu žít jako vrstevníci kolem. Proto význam milosrdného Samaritána pro mladého člověka má obrovský význam a je důležité tento rozměr pomoci propagovat a ukazovat jeho potřebnost. Protože si myslíme, že tímto směrem se dá také zvrátit odlidštění společnosti a vrátit význam osobního vztahu pro lidi, zvláště mladé. V tomto si myslíme, že je zásadní poselství tohoto listu, které se dá uplatnit v dnešní společnosti v přístupu k mladému člověku. Zde je také velký prostor pro pastorační, zvláště osobní pastorační podle vzoru milosrdného Samaritána.

2.4 Promluvy papeže Františka o životě a utrpení

Papež František vlastním jménem Jorge Mario Bergoglio, SJ, který nastoupil do svého úřadu v roce 2013, přináší nové myšlenky a postoje o životě, mládí, utrpení a často překvapuje svým přehledem o současné společnosti a umí odpovědět jazykem, který je přitažlivý a svěží.

V roce 2016 na setkání s lékaři zdůrazňuje, že pro lékaře není důležité jenom mít odbornost, znalosti a profesní zkušenost, ale že je velice důležitý soucit a milosrdný postoj k těm, kteří trpí. Rovněž zdůrazňuje, že soucit by měl být duší medicíny. Také povzbuzoval lékaře, aby se snažili v trpícím člověku vidět svého bližního a tak můžou vidět samotného Krista. Rovněž papež František poukazoval na slova sv. Kamila de Lellis, který ve službě pro nemocné všem lékařům říkal: „dejte víc srdce do těch rukou“.²³⁷ V podobném duchu doslovně uvádí, že „soucit je adekvátní odpovědí na obrovskou hodnotu nemocného člověka, odpověď vyplývající z respektu, porozumění a něhy, neboť posvátná hodnota nemocného člověka nikdy nevymizí a ani se neztratí,

²³⁷Srov. František: *Súcit je samotnou dušou medicíny* [online]. 2016 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW:

http://sk.radiovaticana.va/storico/2016/06/09/p%C3%A1pe%C5%BE_franti%C5%A1ek_lek%C3%A1ro_m_s%C3%BAcit_je_samotnou_du%C5%A1ou_medic%C3%ADny/sk-1235973

naopak vyzařuje ještě větší nádheru právě ve svém utrpení a ve své bezmocnosti.“²³⁸ Z těchto jeho slov je cítit hluboký zájem, který je zaměřený na člověka a mluví o soucitu, který se z dnešní společnosti a také profesní oblasti často vytrácí.

V roce 2018 na setkání s italskou mládeží v Římě jim říká, že život je možné objevit a potkat i v místech kde vládne smrt, i když dnešní svět říká, že to tak není a že bychom se měli tíživým skutečností vyhnout. Poukazuje mládeži na to, že kolik raněných mladých lidí nosí své utrpení jako zapečetěný balvan ve svém nitru. A dodává, že mi všichni jsme nositelé života a také my svými slovy, ale také Ježíšovými slovy, můžeme tyto balvany odstranit a nechat prostoupit nitro mladých lidí v utrpení světlem. Ovšem to vyžaduje důvěru, energii, odhodlání, nebát se utrpení svého bratra, ale vstoupit do tohoto vztahu bez úzkosti a strachu, se srdcem plným víry, lásky a radosti.²³⁹

Rovněž v roce 2018 v promluvě papeže Františka k mladým Sicilanům se objevují slova, která mluví o tom, že dnešní mladý člověk zakouší izolovanost, odstup a také samotu, kterou pociťuje v srdci. Také poukazuje na to, že vřelost přijetí, nasazení a služby vyprchává, což způsobuje smutek. A současně povzbuzuje mladé lidi, aby nepřicházeli o naději, ale aby ve službě svým bratřím svou láskou, milováním slabších měnili tento svět a vytvářeli budoucnost.²⁴⁰

V promluvě v roce 2016 poukazuje na význam útěchy, kterou potřebuje člověk ve chvílích smutku, při utrpení nebo v úzkosti. Zdůrazňuje, že v takovém stavu má člověk silně potřebu, aby mu byl někdo nablízku a měl s ním soucit. Říká ujištění, že člověk není sám ve své bolesti. Vyzdvihuje příklady Ježíše, že neopouští ty, které miluje a že také Bůh plakal a také lidé, kteří vidí kolem sebe utrpení a bolest, jsou vyzýváni k tomu, aby plakali. Protože pláč je lékem na lhostejnost a utrpení ve společnosti. Tento pláč může člověka učit osvojovat si bolest druhých a tak mít účast na bezradnosti a utrpení těch, kteří prožívají velkou bolest. Jedním dechem papež dodává, že pláč trpících lidí nemůže zůstat bez odpovědi a všichni lidé jsou povoláni k tomu, aby je utěšovali.²⁴¹

²³⁸ František: *Súcit je samotnou dušou medicíny* [online]. 2016 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: http://sk.radiovaticana.va/storico/2016/06/09/p%C3%A1pe%C5%BE_franti%C5%A1ek_lek%C3%A1rom_s%C3%BAcit_je_samotnou_du%C5%A1ou_medic%C3%ADny/sk-1235973

²³⁹ Srov. František: *Církev potřebuje váš rozlet, vaše intuice, vaši víru* [online]. 2018 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=28074>

²⁴⁰ Srov. František: *Lépe je být donem Quijotem než Sancho Panzou* [online]. 2018 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=28207>

²⁴¹ Srov. František: *Ježíšův pláč je lékem na lhostejnost* [online]. 2016 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=23724>

Obdobně také papež František mluví na setkání s mládeží na Filipínách v roce 2015, kde odpovídá na otázku jednoho mladého člověka proč je utrpení ve světě a proč trpí zvláště děti. Odpovídá mu, že na jeho otázku odpověď prakticky není, ale také dodává, že pokud je srdce připraveno se ptát samo sebe a plakat, tak je schopno něco pochopit. Poukazuje na to, že lidský soucit, který spočívá v tom, že se něco zaplatí, neobstojí, ale obstojí ten typ soucitu, kde je člověk schopen se sklonit k utrpení a kde ten, kdo pomáhá, má schopnost plakat, aby porozuměl těm lidem, kteří ve svých životech zakouší utrpení. Poukazuje také na to, že dnešnímu světu chybí schopnost plakat a zdůrazňuje, že zásadní životní zkušenosti a schopnost pomoci lze spatřit pouze se slzami v očích. A poukazuje na příklad Ježíše, který také plakal, když viděl utrpení svých přátel.²⁴²

Na setkání v roce 2013 v Rio de Janeiru v nemocnici pro drogově závislé papež vyzdvihuje objetí s velkou důrazností. Díky objetí je možné pochopit potřebného člověka. Existuje množství situací vyžadujících pozornost, péči a lásku u mladých lidí, kde jim je potřeba pomoci. Tato pomoc je obtížná, ale právě díky osobnímu přístupu, objetí a podané ruky, je možné zvrátit těžký život mnohých mladých lidí. Díky podané ruce může mladý člověk cítit zásadní poselství, aby si nedal ukrást naději svého mladého života. Také poukazuje na to, aby služba pomoci, která se poskytuje mladému člověku, byla vykonávána s láskou, protože pak může mít velký efekt. Pomáhající má být pro mladého člověka nositelem naděje.²⁴³

Krátce po začátku svého pontifikátu měl papež také promluvu na setkání s církevními hnutími, kde zdůrazňuje, že chce mít radši církev, která utrpěla nehodu, než církev uzavřenou do sebe. V této promluvě poukazuje na to, že se dnešní společnost nachází v hluboké krizi a to nejenom ekonomické. Je zde krize vztahů, přehlížení utrpení, lhostejnost, nevšímavost a impotence tváří v tvář problémům. Častým fenoménem dnešní společnosti, ale také církve je uzavírání se do sebe. Ale aby bylo zmírnováno utrpení světa, je důležité vyjít ze sebe, nebát se otevřít, zašpinit, ukázat lásku, solidaritu a to je cesta, jak být solí země a světlem světa. Každý člověk a tento svět je žíznivý po lásce a každý člověk je zván, aby na tuto otázku odpověděl svým osobním postojem.²⁴⁴

²⁴² Srov. František: *Těžší je nechat se milovat než milovat* [online]. 2015 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=21354>

²⁴³ Srov. František: *Neberme druhým naději, staňme se jejími nositeli* [online]. 2013 [cit. 2018-09-22]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=18610>

²⁴⁴ Srov. František: *Raději církev, která utrpěla nehodu, než církev uzavřenou do sebe* [online]. 2013 [cit. 2018-09-22]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=18305>

Ze všech těchto projevů a proslovů je zjevný papežův postoj k člověku. Poukazuje na soucit, osobní zaangażovanost, schopnost brečet, vnímat člověka celostně, ochotu jít do krajnosti, boj proti izolovanosti a vyzdvihuje postoj lásky k člověku, který trpí a touží po přijetí. Jsou to skutečnosti, které jsou známé víceméně od stvoření světa, ale právě dnešní společností často opomíjené. Když se i v prostoru církve naučíme s mladým člověkem plakat, tak nás to uvede přímo do reality, ve které se on nachází a jak jí vnímá on a až pak mu tam můžeme vnést světlo.

2.5 Trpící člověk a jeho smysl jako obraz Ježíše na kříži

Další přiblížení utrpení, které ničí touhu žít v rámci křesťanského pohledu je možné prostřednictvím kříže. Kříž má velkou symboliku a je propojen ve vztahu Bůh a člověk, ale také utrpení, smrt a život. Dává životu větší smysl a na kříži umírá mladý člověk Ježíš.

Také v Bibli je mnoho pohledů na utrpení, často se jeví jako trest, ale má také výrazně pedagogickou hodnotu.²⁴⁵ V životě člověka – křesťana vznikají situace, které jsou spojovány s úzkostí a vnitřní bolestí, kterou je možné vnímat jako kříž, hlavně pokud se jedná o důsledek Božího volání anebo věrnosti. Také Nový zákon pro lepší porozumění smyslu kříže Ježíše používá některé žalmy. Ježíšův kříž podstatným způsobem provází celý křesťanský život. Pod tímto křížem je možné rozumět lidskou bolest a utrpení jenom na základě jejich vztahu k Ježíši a jeho poslání. Pokud chce člověk obdržet všechny plody Ježíšova vykoupení a má touhu zažít ve svém křesťanském životě jeho účinky, tak se nemůže vyhýbat požadavkům ze života víry, jejichž součástí jsou různá utrpení a kříže.²⁴⁶ Pro Ježíše jsou podstatní všichni trpící lidé, kteří snášejí zlo v mnohých formách utrpení. On nepotřebuje řešit spekulativním způsobem otázku lidského utrpení, ani jeho intelektuální řešení, ale v jeho pozemském účinkování je důležité to, že se vždycky sklonil k člověku, který potřeboval pomoc. Trpící lidé podle Ježíše potřebují pomoc, která je hmatatelná do té míry, do jaké je bolestivé a ponižující jejich utrpení. Pro Ježíše má bolest a utrpení vždycky konkrétní tvář. Kříž Ježíše je největším projevem jeho pozemského účinkování a soucitu s těmi, kteří trpí. Každému trpícímu člověku propůjčuje Ježíš svou vlastní lidskou důstojnost a zároveň si od každého trpícího člověka

²⁴⁵ Srov. HŘEBÍK, J. Polarita radosti a bolesti ve Starém zákoně. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 94.

²⁴⁶ Srov. BROŽ, J. Kříž v biblické spiritualitě. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 47-73.

bere na sebe jeho tvář a jméno. Proto je možné v takovém jedinci vnímat a nalézat Ježíše a jeho kříž.²⁴⁷

Kříž Ježíše poukazuje na trpícího člověka a to také platí opačně, když v člověku, který snáší utrpení, je možné vidět Ježíše. „Kristův kříž není pasivním snášením nevyhnutelného zla, ale je v plném souladu s aktivním postojem, který Ježíš vůči zlu zastával po celý svůj život, a navíc že představuje maximální možné vyvrcholení tohoto aktivního postoje. Zlo ukřížování není přemáháno jinou formou zla, ale jedinečně a výhradně dobrem. Tím je toto strašlivé a úděsné zlo vnitřně proměněno ve výraz maximální lásky, v nejúchvatnější zjevení Boží tváře, ve vítězství nad maximálním zlem bohovraždy, v prostředek sebedarování Boha těm, kdo jsou ochotni takového Boha přijmout. Kříž je tedy paradoxním zjevením Boží všemoci v bezmoci, Boží slávy v propastném ponížení a zesměšnění (srov. 27,39n), Boží moudrosti v pošetilosti sebevydání hrůzné smrti.“²⁴⁸

Také lepšímu pochopení významu kříže a jeho vykupitelské hodnoty se věnoval německý teolog Karl Rahner. Znamý benediktin Anselm Grün předkládá citaci tohoto teologa ve snaze objasnit vykupitelskou hodnotu kříže. Vychází z předpokladu, kde se říká: „Neexistuje velký a smysluplný život, pokud se neodvažuje vstoupit do služby větší věci. Život člověka, který hledá sám sebe, sám sebe v životě staví do středu, se stává prázdným a nesmyslným. Větší věc, které se musí člověk upsat, pokud se má jeho život stát smysluplným, není větší věcí, ale větší osobou.“²⁴⁹ Není to ovšem osoba vzdáleného Boha, ale Boha, který se stal člověkem, „který je blízko, je v lidském těle, je zde, kde jsme i my; jako my, tajemným způsobem také jednou bytostí s námi.“²⁵⁰ Karl Rahner dále zdůrazňuje, že poselství Ježíše není jenom nějaký obyčejný text, kterému se dá věřit, ale je pravdou, po které člověk nosí ve svém srdci hlubokou touhu, a kterou může chápat jenom na základě toho, že odpovídá přiměřeným způsobem na největší a nejbzdálenější otázky směřující k jeho existenci. Člověk, který trpí hříšností, smrtelností a současně také nesmyslností svého života, zjišťuje a poznává Ježíše prostřednictvím pohledu na konkrétní osobu. Bůh opakovaně, pořád znovu dává trpícímu člověku slib, že v Ježíšově smrti a vzkříšení navzdory vině a smrti každého člověka neprojde jeho život v nicotu, ale stále zůstává zakotvený v Boží lásce. To znamená, že vzkříšení Ježíše umožňuje člověku

²⁴⁷ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 188-190.

²⁴⁸ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 190-191.

²⁴⁹ GRÜN, A. *Kříž*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 28.

²⁵⁰ GRÜN, A. *Kříž*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 28.

věřit ve vlastní vzkříšení a trpícímu člověku ukazuje, pro co má žít a na co má umřít, a tím dodává odvalu k naději, aby člověk dokázal naplnit vlastní život.²⁵¹

Konkrétní život Ježíše, který vrcholí na kříži, poukazuje na velice důležitou skutečnost, a to, že je potřeba trpícímu člověku pomoci v tom, aby dokázal vnitřně a úplně svobodně se ztotožnit s osvobozujícím postojem ukřižovaného Ježíše, který vnitřně proměňuje utrpení. Takhle dává svému utrpení člověk úplně nový význam. Úplné přijetí takového postoje dokáže proměnit konkrétní utrpení člověka na tajuplné zpřítomnění Ježíšova kříže v konkrétním času a prostoru. Právě bolest a utrpení se mohou stát jedinečným zjevením proměňující a tajemné Boží moci a slávy, která trpícímu člověku propůjčuje výjimečnou důstojnost již během tohoto života.²⁵²

Podobně jako český teolog Ctirad Václav Pospíšil, tak také Karl Rahner poukazuje na kříž, který tvoří nejnítější podstatu člověka, která je daná do jeho rozumu a svobody. Pokud člověk přijal kříž, je to na něm možné pozorovat právě v postoji pokoje, mlčenlivosti a mírného, ale pevného života. Právě kříž dává člověku odvalu, aby přijímal sebe samého takového, jaký je. Zároveň jej osvobozuje a ukazuje mu pravdu, před kterou by nejraději uniknul. Kříž mu dává otázku, kdo vlastně je. Současně ovšem Bůh dává každému trpícímu autentickou odpověď a také odvalu, aby se člověk dokázal podívat sám na sebe, jaký skutečně je. Chce člověka uchránit od toho, aby neuniknul před realitou tohoto světa a před pravdou o svém vlastním životě. Kříž také ukazuje člověku jeho konečnost a zdůrazňuje, že na tomto světě nemá trvalé místo. Kříž uvádí trpícího do tajemství Boha, který se stal člověkem v Ježíši a to včetně utrpení a smrti, kterou Boží Syn musel podstoupit. Lidský život dostane smysl právě tehdy, když člověk dokáže přijmout utrpení jako kříž, který je daný každému člověku. Právě kříž zve ke skutečnému životu a k pravému naplnění života navzdory nejrůznějším formám bolesti a utrpení.²⁵³

K tomu C. V. Pospíšil dodává, že kříž Ježíše představuje vrcholné zjevení Boha v dějinách spásy, to znamená, že také v lidském životě se vrcholné poznání Boha odehrává prostřednictvím tajemství bolesti, utrpení, ale také umírání. Přijetí kříže nespočívá v ústním vyznávání. Podstatné je, že ho člověk přijme jako hroznou a těžkou zkoušku vlastního života s utrpením a smrtí. Od doby, kdy Ježíš zemřel na kříži, může člověk výrazně vnímat, že Bůh nenahlíží na jeho utrpení z výšin své nebeské blaženosti,

²⁵¹ Srov. GRÜN, A. *Kříž*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 28-29.

²⁵² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 191-192.

²⁵³ Srov. GRÜN, A. *Kříž*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 38-41.

ale že bolest každého člověka se stává také bolestí Božího Syna. V tomto smyslu se plnost bytí a života Ježíše může stát plností bytí a života trpícího člověka. Na základě toho člověk, který přijímá svou bolest a utrpení, ukazuje tomuto světu prostřednictvím svého bytí, že žít a být má smysl za každých okolností.²⁵⁴

V tomto pojetí kříže může mladý člověk právě rozvíjet své postojové hodnoty. V kříži může vidět sílu, napětí, boj, energii, porážku, sílu a touhu žít, bojovat a smrt. Přesně to, co se kdysi jednou stalo díky Božímu Synu. Je potřeba také mladému člověku ukázat a dokázat, možná ve světle víry, že také právě jeho žití a bytí má smysl za každých okolností, i když tam budou velké pochybnosti.

2.6 Utrpení, které zpochybňuje Boha

Utrpení vyvolává v člověku otázky, které zpochybňují existenci Boha. Pro člověka je podstatné, aby si dokázal ve svém životě připustit otázky a pochybnosti. Když se člověk vydá na cestu zpochybňování, tak je to cesta a otázka jeho vlastní budoucnosti. Pochybnosti jako projev jsou pochybnosti lidí, kteří hledají, trpí, jsou sužováni, těžko snášejí zlo ve svém životě. Zpochybňování toho, co je a existuje, vytváří prostředí pro hledání nových způsobů jak hledat odpovědi. Život je neustálý proces, ve kterém člověk hledá a v hledání by neměl přestat. Toto hledání a zpochybňování se týká také vztahu člověka a Boha, ale také souvisí s představou člověka o Bohu.

Každá představa o Bohu potřebuje pochybnosti. Rovněž je nezbytné si uvědomit skutečnost, že o Bohu by si člověk neměl vytvářet žádný obraz, protože o Bohu se lze vyjadřovat jenom obrazně, tedy ve vědomí obraznosti. Toto vědomí mluví o tom, že žádná z představ člověka o Bohu nemá ve své podstatě dokonalost a definitivní konečnost. Člověk ve svém hledání Boha musí pořád pokračovat v hlubším hledání a při tomto pronikání do hlubších sfér vztahu se musí neustále vzdávat svých předcházejících překonaných představ.²⁵⁵

Východiskem je tedy pro pochybnosti alespoň nastínit několik pohledů na otázky o utrpení, které mohou být člověku nápomocné:

- utrpení není Božím záměrem – Bible od začátku zdůrazňuje, že Bůh stvořil všechno dobře.

²⁵⁴ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 195-197.

²⁵⁵ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 11-13.

- zneužití svobody rozhodováním člověka – neexistuje možnost svobodného rozhodování se bez možnosti zneužití svobody.
- Bůh může učinit z jakéhokoliv utrpení dobro – současný stav utrpení člověka se může změnit v delším časovém horizontu.
- zlo neomezuje Boží moc – Bůh není omezován žádnými silami zla
- očistná funkce zla – člověk procházející různými zkouškami může dozrávat ve všech dimenzích a s časovým odstupem může lépe pochopit smysl utrpení.
- výchovný aspekt utrpení – utrpení člověka učí hodnotám, které by jinak neviděl.
- osobní utrpení je často sociálně podmíněné – příkladem tohoto utrpení je utrpení dětí, které snášejí to, jak se k nim rodiče chovali v době jejich mladosti a dospívání.
- utrpení může rozšířit pohled člověka na život – v dlouhodobějším horizontu je utrpení zaintegrované do celkového života a může mu dát širší a hlubší význam.
- hodnota utrpení v rámci vnímání zrání člověka se mění – u každého člověka probíhá jeho zrání osobnosti, morální stránky, víry rozličným způsobem, což není možné bez doprovázejících problémů. Tento průběh má významný vliv na způsob zvládnání vývojových a situačních těžkostí v životě.
- poměr velikosti utrpení a schopnosti člověka utrpení zvládnout – utrpení, se kterým se v životě potká, má různou velikost a intenzitu. S tím přímo souvisí velikost schopnosti člověka toto utrpení zvládat.
- vnímání zla a utrpení jako zbavení se dobra – ve všem, co existuje, je možné najít určitou míru dobra.
- existence utrpení v nejlepším možném světě – vychází se z předpokladu, že Bůh tento svět stvořil jako nejlepší možný svět, protože tento svět obsahuje největší možné dobro.²⁵⁶

Toto jsou tvrzení, která nabízejí určité odpovědi na otázky o utrpení, ale když se dotýkají přímo mladého člověka v utrpení, jejich výpovědní hodnota může být nulová, protože je potřebný čas, během kterého se musí zpochybňováním všeho dostat ke svému subjektivnímu poznání a pak dál k částečné objektivitě, což je ale proces.

V tomto smyslu pochybnosti, které člověka přivádějí k zanechání vlastních subjektivních představ o Bohu, mu ukazují cestu k osobnějším, originálnějším

²⁵⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000, 76-80.

a zralejšímu vztahu k Bohu. Člověk svůj vztah k Bohu vyjadřuje prostřednictvím víry a paradoxem je, že pro pevnou víru jsou známy ty nejzásadnější pochybnosti. Pevná víra nechrání před pochybnostmi, ale dává je výrazněji a silněji pocítit. V tomto se důvěra jeví ve světě pochybností jako cesta k těm nejhlubším podobám víry. Příklady o hledání v otázkách a pochybnostech člověka jsou zjevné také v Bibli (srov. Gn; Ex 17,4-7). Pochybnosti jsou pro člověka zásadní šanci, neboť ho nutí hledat, přemýšlet, vzdělávat se, komunikovat, konfrontovat se a hlouběji vnikat do toho, jak je to s člověkem, jeho bytím a otázkami s tím souvisejícími. Pochybnosti vyvstávají v člověku na základě toho, že žije svůj život, a to se týká také víry. Proto víra a pochybnosti mají hlubokou zakořeněnost v celistvosti života každého člověka a souvisí s rozmanitostí jeho životních zkušeností, mezi které patří také problém utrpení. Právě utrpení v životě člověka dává prostor pro pochybnosti a hledání hlubších souvislostí a tak vytváří prostor pro prohlubování a konfrontaci jeho víry.²⁵⁷

Tyto pochybnosti člověka přivádějí k otázce, že pokud má Bůh člověka rád a je všemohoucí, tak proč dopouští utrpení a někdy tak těžké a tak velké. Při hledání odpovědí na tyto pochybnosti se vychází z předpokladu svobody, která je cenou lásky. Bůh dává člověku svobodu jako akt jeho lásky k člověku a s touto svobodou se spojuje také možnost ji zneužít, což může přinášet utrpení. Bez svobody neexistuje láska. Bezmocnost lásky znamená, že přihlíží bezmocně vůči svobodě toho druhého. Každý, kdo chce lásku, chce také svobodu, a kdo chce svobodu, tak bere na sebe také riziko. Bůh připouští riziko, které pramení ze svobody, protože jeho radost spočívá z lásky, když on sám je láska. Bůh respektuje svobodu člověka, bere ho vážně, ale zároveň touží po lásce člověka. Není možné všechno omlouvat intelektuálně, pokud se to nedá omluvit existencionálně.²⁵⁸

Při hledání rozumových odpovědí na pochybnosti se člověk dostává do stavu frustrace. Tento stav nastává tím, že člověk ve snaze nalézat stále lepší rozumové řešení, přichází k takovému poznání, že tyto řešení v realitě nefungují. Setkává se zde racionalita s iracionalitou, která je v každém jeho konání. Člověk může mít touhu po tom, aby věci byly snazší, ale ony takové nejsou, a to se týká také utrpení a Boha. Když člověk, který se snaží pochopit tajemství utrpení a Boha, ale také celkově lidského života, přijde

²⁵⁷ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 14-21.

²⁵⁸ Srov. BRANTSCHEN, J. *Prečo nás dobrý Boh necháva trpieť?* Trnava: Dobrá kniha, 2006, 17-40.

k poznání, že toto tajemství není možné obsáhnout, tak toto zjištění ho přivádí do stavu frustrace a deziluze.²⁵⁹

Otázky o Bohu a utrpení patří k nejtěžším a nejnepochopitelnějším, na které se nedá odpovědět přímo a jasně. Na tyto otázky neexistují konečná řešení. Existují jenom rozličné úhly pohledu, které mohou částkově přispívat k určité části poznání. Právě v utrpení se Bůh stává zpochybněn. Obyčejné otázky o utrpení na teoretické rovině mohou člověku způsobit vážné problémy ve víře. Utrpení je fenomén, ve kterém mohou pochybnosti člověka výrazně konfrontovat, protože by s nimi nikdy nepočítal. V pochybnostech má otázka významnou úlohu a zabývání se touto otázkou člověka proměňuje. Otázka o teodiceji, tedy o ospravedlnění protiřečení mezi dobrým Bohem a utrpením ve světě byla, je a bude stále vážnou otázkou. Takové otázky se mění na otázky o Bohu. Proto tajemství utrpení není možné vtěsnat do racionálního schématu lidského poznání a pravidel. V tomto pozemském a konečném světě existují paradoxy a polarity, které je možné vnímat v podobě chaosu a pořádku, tmy a světla, smyslu a nesmyslu. Tyto skutečnosti jsou součástí plánu (rámce), který není možné racionálně ovládat. Co nezapadá do žádného rámce racionálního pochopení je víra ve vyšší racionálnost, kterou se rozumí víra v Boží rozhodnutí, Boží plán, který dokáže obsáhnout také to, co není možné lidským způsobem pochopit a zařadit do nějakých souvislostí. Zkušenost skrytosti Boha v utrpení je stále vždy novou zkušeností této skrytosti. Člověk v utrpení může mít pocit, jako kdyby si Bůh před ním skryl svou tvář. Má pocit, že Bůh ho nechává v utrpení a že často, až velice často nezasáhne a nenachází pomoc. Skrytost Boha pro křesťany nabývá nový výraz v kříži ukřižovaného Ježíše. Právě Bůh se nejdokonalejším způsobem zjevil v ukřižovaném Ježíši a v něm určitým způsobem může člověk vidět odvrácenou Boží stranu. Na kříži byla vlastně ukřižována láska, kterou je samotný Ježíš, který se za každého člověka, a tedy také za mladého člověka, obětoval. Také Ježíš prožíval opuštěnost od Boha. Prostřednictvím ukřižované lásky se člověku ve skrytosti ukazuje sám Bůh. Je to tvář toho, který je láska, který nikdy neopouští člověka v soužení, a který vidí utrpení člověka, slyší jeho výkřik, jde dál a toto utrpení bere na sebe.²⁶⁰ Utrpení v nejrozličnějších podobách patří k podstatě lidského bytí. Každý člověk je bytostí, která žije v čase a prostoru a její součástí je smrtelnost a ta předpokládá stvoření. Stvoření není zlem a zahrnuje v sobě to, že se člověk stává člověkem. V tomto

²⁵⁹ Srov. MOORE, T. *Temné noci duše*. Praha: Portál, 2009, 274-275.

²⁶⁰ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 97-107.

smyslu, kdo neumí trpět, neumí ani milovat, protože schopnost trpět a milovat jsou součástí té samé podstaty. Každý člověk, který umí trpět, má schopnost také intenzivně prožívat radost a stává se tak schopným soucitu. Podobně také Ježíš miloval svět a lidi až do krajnosti a z lásky byl ochoten podstoupit i to největší utrpení, které završil na kříži. Utrpení v křesťanském vnímání může být chápáno také jako lék. Hodně velkých událostí v životě člověka, které pronikají tento svět, nalézají zrod právě v utrpení. V každém utrpení se od člověka, který má pochybnosti, očekává to, jaký zaujme postoj. Jsou takoví lidé, kteří navzdory pochybnostem objevují stále nový smysl a důvody pro hlubší a naplněnější život, ale také existuje skupina lidí, které utrpení zničilo, zavrhlí svůj život a žijí bez naděje.²⁶¹

Z tohoto pojetí pak pro pastorální teologii v rámci vnímání mladého člověka vychází, aby respektovala pochybnosti mladého člověka a dávala mu prostor. Protože období jeho života, mládí, se utváří právě přes pochybnosti, diferenciaci a hledání svého vlastního názoru. Sám musí objevovat polaritu světa a musí také prožít „zklamání z Boha“, což je důležitý moment pro víru. Není zde na místě katecheticky ho edukovat, ale dialogem vztaženým na něj ho povzbuzovat, přivést ho k zaujetí postoje a hledání smyslu.

V souvislosti s tajemstvím utrpení a s tím navazujícími pochybnostmi, Karl Rahner poukázal na opodstatněnou námitku. Ptá se, co se vlastně změnilo a mění, když také Ježíš trpěl. Jakým způsobem se to týká lidského utrpení? Pro člověka vyvstávají dvě skutečnosti, že se změnilo všechno a nic. Nemění se nic, člověku zůstává neodnímatelná povinnost vykonat všechno, co dokáže ve svých možnostech a silách, aby se nakonec přece jenom něco změnilo. Změna spočívá ve zmírnění utrpení, aby ho, pokud je to možné, člověk dokázal překonat. Pro člověka ve víře je podstatné si uvědomit skutečnost, že kvůli vykoupení mu není odňato utrpení. Tímto se nechce ospravedlnit Bůh, ale může dojít ke změně pohledu na Boha, který v Ježíši pomáhá spolutrpět člověku. Ovšem pro člověka v utrpení tato blízkost Boha nemusí být vůbec zřejmá a jasná, dokonce člověk spíš může pociťovat svou opuštěnost Bohem a má pocit, že mu je Bůh vzdálený. Pro člověka, který je ve stavu pocitu opuštěnosti Bohem, není řešením Ježíš na kříži, ale v jeho víře a otázkách je možné, aby nastalo skutečné setkání s ním. Toto skutečné setkání nastává prostřednictvím solidarity a spolupatříčnosti, a tím se po čase může měnit také myšlení a mluvení o Bohu. Právě v prostředí lidí, když je člověk postaven do centra, tak

²⁶¹ Srov. BRANTSCHEN, J. *Prečo nás dobrý Boh necháva trpieť?* Trnava: Dobrá kniha, 2006, 45-48.

Bůh takového člověka objímá v hloubce jeho lidského bytí. Navzdory tomu mohou člověka pořád přepadat otázky typu „proč?“ a neexistuje žádný rychlý prostředek a to ani útěcha, která by zodpověděla jeho těžké otázky a pochybnosti. Navzdory všem úvahám utrpení a bolest zůstanou tajemstvím a je potřeba, pokud je to v silách člověka, aby nezůstával a nepropadával do stále většího žalu a otázek. Někdy se jeví jako žádoucí, aby trpící člověk změnil do prázdna vyznívající otázku „proč?“ na otázku „na co?“. Navzdory tomu všechny pozitivní postoje, hezké vyjádření a jiné racionální a iracionální hodnocení nejsou zárukou k odstranění pochybností. Existuje ovšem také reálný a smutný paradox, že v mnohých těžkých utrpeních není možné odpovědět člověku na pochybnosti prostřednictvím slov. V takových případech je možné usilovat jenom o vzájemnou blízkost a tichost beze slov.²⁶²

Pro pastorální teologii je zde vidět, že mladý člověk se nespokojí s vysvětlením významu utrpení. A i přes různé vysvětlování může mít velký pocit vzdálenosti Boha od něj a cítit určitý druh zrady na jeho životě. Zde ovšem nepomůžou slova, ale empatie, naslouchání, hledání pozitivních pohledů a postojů, které mohou přinést alespoň úlevu v tom, co ho tíží, když prožívá zklamání z toho, že nemůže naplňovat touhu žít. Často ani z pastorálního pohledu neexistují odpovědi. Pouhé theologizování jsou často odpovědi bez vztahu k člověku a vyznívají neosobně.

2.7 Pozitivní smysl temných nocí duše

Mladý člověk může ve stavu prožívání svého utrpení kromě pochybností, které zpochybňují přítomnost a existenci Boha, prožívat také stavy vnitřního psychického rozpoložení, kdy nedokáže cítit Boha, nemá sílu a touhu žít a ani si uvědomovat přítomnost Boha ve stavu, ve kterém se nachází. Tento stav se v literatuře často označuje jako temná noc duše.

Způsob, jakým člověk prožívá a zvládá své utrpení, nese svědčí jenom o jeho psychofyzickém stavu, ale také o duchovním, tedy vyjadřuje stav duše. Utrpení může člověku obrazným způsobem pomáhat porozumět sám sobě. Dokáže poznávat své skutečné potřeby a touhy, které se ve stavu utrpení snaží potlačovat. Prostřednictvím obrazné řeči tělo trpícímu člověku ukazuje skutečný stav rozkolu mezi jeho nejnívnějšími myšlenkami a city v kontrastu s představami o naplněném životě. Někdy

²⁶² Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 108-119.

je to právě utrpení, které člověku podává informaci o reálném stavu, v jakém se nachází. Tato informace přichází právě v době, kdy člověk není schopen slyšet hlas Boha, který se ozývá v jeho svědomí a životě. Právě utrpení může být velice důležitým zdrojem sebepoznání. Pomáhá člověku setkat se s jeho stínem, tedy s tím, co ze svého života vyloučil anebo vytěsnil. Když člověk ve svém životě v období před utrpením vytěsnil ze svého života Boha, právě v utrpení se může dostat do situace, že mu Bůh jako vytěsňená skutečnost bude chybět, a tedy se dostane do jevu, který se označuje jako temný stav duše.²⁶³

Temné noci nabízejí trpícímu člověku mnoho zajímavých darů při hledání smyslu a sebepoznávání se. V tomto smyslu proto ne všechny temné noci mají depresivní charakter. Spíše se dají vnímat jako velmi cenné období, které může být příležitostí k velké nebo částečné proměně (transformaci), ale mohou také uvádět do stavů hluboké beznaděje. Život každého člověka má v sobě obsažené polaritty dobra a zla, které se projevují v podobě světla a temnoty, štěstí a smutku, vitality a odumírání. Pro člověka je podstatné, jaký postoj k těmto polaritám zaujme. Nesprávný postoj je, že člověk bude neustále zůstat ve svých iluzích, snít o nereálné budoucnosti, odvracet pozornost od utrpení zábavou, anebo se bude chovat cynicky a depresivně. Správný postoj spočívá v otevření svého srdce tajemství, které je přirozenou součástí tohoto světa. Skutečná temná noc duše nepředstavuje jenom povrchní překážku v životě člověka. Je to vývoj, který člověka odvádí od radosti běžného života. V tomto smyslu tato závažná zkušenost zasahuje celou osobnost trpícího člověka včetně jeho osobní historie, temperamentu, vzpomínek, emocí, myšlenek a citění. Právě proto se temná noc nemusí jevit jako deprese, ale spíše se vnímá jako smysluplná událost v jeho životě. Temná noc je duchovní zkouškou a může být cestou zpět ke skutečnému životu, protože je tou skutečností, která přivádí život až k jeho základům na samé dno. Může pomoci člověku život smysluplně obnovit a je hybnou silou, která uvádí do pohybu.²⁶⁴

Také zde najdeme neopomenutelné skutečnosti, protože mladý člověk je ten, který má temperament, touhu žít a v něm se objevuje napětí polarit, které vyžadují nějakou reakci z jeho strany. Při pohledu na dnešního mladého člověka, který stojí před životem, za který musí bojovat, je často pozorovatelná rezignace a útek od utrpení, toho, co ho bolí, ale tím temnota v jeho životě zůstává. Objevují se pokusy, ve kterých mladý člověk

²⁶³ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 9-11.

²⁶⁴ Srov. MOORE, T. *Temné noci duše*. Praha: Portál, 2009, 13-14.

chce temnotu ze své duše vyhnat, ale nikoliv bojem s utrpením ve snaze žít, ale volí jednodušší nesprávný postoj s povrchním efektem ve formě zábavy, drog, ohlušující hudby, alkoholismu, rezignaci na svůj osobní rozvoj a dary, které má v sobě. Ovšem temná noc jeho duše může být šancí, která mu ukáže jeho život z jiné perspektivy a dá mu povzbuzení, aby svůj život naplnil, i když něco hodně bolí. Zvláštní případ je ovšem, když temné noci způsobují deprese, a tedy zde se vyžaduje medikamentózní léčba.

Temnou noc si člověk nemůže zvolit, je mu dána jako skutečnost, ve které se k ní může vnitřně přiblížit a vytěžit z ní maximum pozitivních aspektů. Každý člověk se o nejniternějších hloubkách své duše může dozvědět víc v období bolesti, než v období, které je pro něj pokojné a stabilní. Temná noc je běžná a přirozená součást lidského života. Pro člověka je podstatné, aby si uvědomil, že by se neměl věnovat tomu, jak se zbavit temných nocí. Takový postoj způsobí, že člověk z nich nevytěží a nenaučí se ty skutečnosti, na základě kterých by mohl uskutečnit změny a ve svém životě se dát opět do pohybu. Vhodným způsobem je, aby se člověk s odvahou zahloubil do své temné noci prostřednictvím svých schopností a inteligence a takhle objevoval smysl sebe samého, svého života, tužeb a utrpení. Tak, jako utrpení, rovněž temná noc přichází do života člověka jako vnější podnět, který člověka postihuje v nečekané situaci. Navzdory tomu může nalézat v sobě nový pohled na život a čerpat novou sílu a zdroje při hledání smyslu života. Skutečný průběh temné noci nemá krátký a jednoduchý průběh. V dlouhodobějším významu zanechává na člověku stopy a může ho změnit. Temná noc je plná paradoxů. Nemusí mu poskytovat žádné východisko, ale v duchovním smyslu ho vybízí, aby se spoléhal na víru a sílu, která přesahuje hranice jeho schopností, porozumění a vnímání. Proto temná noc nabízí duchovní odpověď, neboť jistým způsobem člověka tlačí do toho, aby se obracel k něčemu, co je za jeho lidskými schopnostmi. V tomto smyslu se může otevřít novým tajemným skutečnostem jeho bytí.²⁶⁵

V tomto kontextu formuje v mladém člověku nové hodnoty a postoje a poukazuje na podstatu bytí. Ve své temnotě, ale také víře, kde je zbaven všeho, může objevit Boha a rozvinout svou duchovní dimenzi právě k němu, i když ve svém předcházejícím vztahu si to nepřipouštěl.

Na této cestě tyto stavy nabízejí člověku příležitost se zastavit. Zastavení vytváří prostor, kde je možné se zamyslet, zorientovat se v životě, zhodnotit cíle, pro které

²⁶⁵ Srov. MOORE, T. *Temné noci duše*. Praha: Portál, 2009, 15-16.

a kterými se snaží člověk naplňovat touhu žít. Nabízí také člověku vidět jeho život v pohledu na Boha a odpovědí člověka ve víře. Je to příležitost, která může být využita, ale také nemusí. Ukazuje se, že těžké chvíle temných nocí mohou být pro člověka v utrpení hlubším poznáním, že ve stavu opuštěnosti, vzdálenosti a odloučenosti od lidí, je s člověkem sám Bůh.²⁶⁶ To samé platí v případě mladého člověka.

2.8 Cesta víry

Při hledání vhodné pomoci mladému člověku je vhodné neopomenout cestu víry, která se dotýká jeho života, byť v některých případech jen okrajově anebo vůbec.

V souvislosti s problematikou temné noci duše člověka existuje také noc víry. Noc víry je příkladným způsobem předznačená ve strachu a úzkosti Ježíše v Getsemanské zahradě krátce před jeho smrtí. V Markově evangeliu se uvádí, že Ježíše přepadla hrůza a úzkost (srov. Mk 14,33). Dále Ježíš doslovně říká: „Má duše je smutná až k smrti“ (Mk 14,34) a na kříži se modlí: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Mk 15,34). V této souvislosti Carlo Maria Martini mluví o noci víry jako o zkoušce, která zasahuje samotné dno srdce člověka. V ní se člověk strachuje, že bude navždy odloučený od Hospodina, že ho opustí. Nabývá dojmu, že nemá ani základní předpoklady k tomu, aby jako křesťan mohl žít z víry a naděje. Martini rovněž poukazuje na příklady světců, kteří zažívali takové zkoušky (např. Terezie z Lisieux, Matka Tereza). Zdůrazňuje se, že pro člověka v období noci víry je jediná možnost a to vydržet. Je to velká zkouška trpělivosti a bolesti z opuštěnosti Bohem.²⁶⁷

Víra neznamena, že člověk bude zažívat nějaké zážitky. Ze zkušenosti světců je zjevné, že během temné noci víry neměli žádnou zkušenost s Bohem v osobním životě a cit v modlitbě. Zůstávala jim jenom důvěra a odevzdanost. Paradoxem ovšem je, že právě v těchto temných chvílích víra získává úplně jinou jistotu z Boží věrnosti.²⁶⁸

Víra nepodceňuje lidské utrpení a ani nechce přehlížet různé druhy bolestí, které postihují člověka. Víra vnímá, že zlo má povahu univerzální zkušenosti. Je to právě křesťanská víra, která dává člověku specifický pohled na jeho situaci, který je odlišný od jiných nekřesťanských koncepcí. Víra rovněž zdůrazňuje, že zlo a utrpení je přítomné v dějinách a lidství. Překračuje jakoukoliv individuální odpovědnost každého člověka.

²⁶⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Křesťanská péče o nemocné*. Praha: Advent, 1991, 62-63.

²⁶⁷ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 28-37.

²⁶⁸ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 33.

Současně dává člověku schopnost, aby se mohl distancovat od čehokoliv, co by ho mohlo negativně ovlivňovat.²⁶⁹ Bolest a utrpení jsou imanentní daností člověka, která se na něj váže a proto každému člověku je bolest a utrpení vlastní. Proto žít znamená vždy trpět v určité konkrétní formě.²⁷⁰

Pochybnosti, temné noci a víra jsou zasazené v těsné blízkosti vedle sebe. Všechny tyto tři skutečnosti mají mezi sebou úzkou souvislost. Zvou člověka, aby se vydal na cestu hledání a dotazování se. Na této cestě má velký význam dialog a učení se jeden od druhého. V učení je předpoklad, že člověk ještě všechno neví a častokrát se také mýlí. Víra, která říká, že všechno pochopila, se stává ideologií. To není cesta víry a ani cesta k Bohu. Pro vlastní osobní rozvoj člověka je potřebná plodná výměna názorů a dialog, ve kterém je přípustná možnost rozporů a kde jsou lidé ochotní vzájemně se od sebe učit a vystavit se zpochybňování. Fundamentalismus je škodlivý a také nebezpečný, protože již předem má připravené odpovědi, které nejsou ve shodě s realitou, a nebere v úvahu osobnostní růst člověka, který se prostřednictvím uvažování vyrovnává s vlastním stavem víry a poznáním Boha. Právě otázky a pochybnosti souvisí s otázkou vlastní budoucnosti člověka. Zároveň u otázky člověka, který trpí, musí být přítomný schopný člověk, který je ochoten naslouchat bez toho, aby již měl připravenou odpověď. Naslouchat otázkám nejrozličnějšího druhu a také těm, které nejsou pohodlné, znamená podílet se na snášení pochybností, které spolupůsobí utrpení. Takhle naslouchající člověk se podílí na bytí bližního. Pochybnosti jsou pochybnostmi lidí, kteří trpěli a trpí a hledají. Jsou ve stavu soužení a pokoušení. Pochybnosti jsou ve víře v zásadě šancí vydat se na cestu. Vybízejí člověka hledat, přemýšlet, vzdělávat se jeden od druhého a objevovat nové horizonty. Mají svůj původ v životě, který žije člověk a tam také patří víra, která je jeho součástí. Proto hledání odpovědí ve víře je procesem, který má svůj průběh na cestě hledání.²⁷¹

V případě výše uvedeného je potřeba zdůraznit význam dialogu s mladým člověkem. Dialog je místo, kde je s ním možné mluvit o víře a pochybnostech, ale pokud se k němu přistupuje jako k tomu, kdo neví, nebo neumí, tak to vytváří prostor nedůvěry. Předem připravené odpovědi jsou na škodu, protože můžou poukazovat na neosobní zájem o něj. V tomto je důležitá role doprovázení v duchovním životě, ale s tím vědomím, že ani doprovázející osoba nemá a ani nechce mít na všechno odpovědi. Spíše je potřeba

²⁶⁹ Srov. *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 137-139.

²⁷⁰ Srov. KRAPKA, E a spol. *Verbum fidei V*. Bratislava: Trnavská univerzita, 1995, 110.

²⁷¹ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 10-20.

naslouchat a vzájemně se povzbuzovat ve víře, která může být značně zpochybněná. Proto se jeví pro mladého člověka jako důležitý vztah, ve kterém je pak možné mluvit o víře, ale je to druhotný rozměr vztahu.

V tomto kontextu víra spojuje člověka s Bohem a vytváří s ním společenství. Víra je milost, kterou dává Bůh člověku a současně je to odevzdání se Bohu, kterého člověk není schopen vlastními silami. Právě v utrpení může víra růst anebo se vytrácet na základě toho, jakými podněty a faktory je ovlivňována a stimulována.²⁷² Podněty a představy, které jsou škodlivé anebo způsobují zmatek, jsou v protikladu s cestou víry, protože ji zpochybňují a vnášejí zmatek do myšlení člověka. Ovšem každý trpící člověk, který chce vykročit na cestu víry, se setká s takovými podněty a představami.²⁷³

Cesta víry není jednorázová krátkodobá záležitost, kde přejde z nejistoty do jistoty víry. Na cestě víry jsou právě utrpení, otázka a pochybnosti pořád novou hybnou silou pro modlitbu a také předmětem pro rozhovor s Bohem. Život člověka neplyne přímočarým způsobem a to také platí pro život ve víře. Víru je možné vnímat jako vnitřní stav, kde člověk navzdory všem pochybnostem a opuštěnosti se snaží milovat, naslouchat, modlit se a také vydržet temné mlčení. Pokud člověk prožívá svou bolest a utrpení bytostně a celostně, tak se dá říct, že se nachází na mostě setkávání se. Tento most otevírá pohled do největší a neobsažitelné hloubky v dvojznačném významu. V tomto významu existuje zkušenost existenční hloubky, která člověka zve, otrásá s ním anebo ho vyzývá. V této hloubce může nastat zlom, něco propastné a tento fakt se může stát začátkem jeho osobní cesty víry v Boha.²⁷⁴

V tomto smyslu také víra pro mladého člověka může být mostem, jak se k němu přiblížit. S tím, co prožívá, kde je v hloubce jeho srdce prázdnota a zmatek, ale současně přítomná podpora lidí, tam může nastat zlom, který mu bude dodávat síly a bude jeho osobní zkušeností s Bohem a také začátkem cesty víry.

V tomto smyslu teolog Josef Zvěřina dodává, že v lidském životě existují zkušenosti, které odkazují nad člověka. Jsou to předpoklady víry, které poukazují na smysl k transcendenci. Významnou zkušeností je pocit konečnosti lidského bytí, který v pravdě ukazuje, že celé lidství, přírodu ani vesmír není možné považovat za absolutní a konečné. Lidství není nejvyšší a konečnou hodnotou. Na základě toho, každé lidské bytí poznává

²⁷² Srov. SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 32-33.

²⁷³ Srov. MARTINI, C. M. *La forza della debolezza*. Milano: Edizioni Piemme, 2012, 82-83.

²⁷⁴ Srov. LIESENSFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010, 123-124.

svou rozličně všestrannou závislost.²⁷⁵ Dalším významným předpokladem víry je důvěra v možnost pravdy, dobra, smyslu života. Rovněž důvěra a přesvědčení o poznání, které je dáno vědám, ale také víře. Kdyby tyto předpoklady chyběly, není možný žádný lidský život a ani víra. Právě proto je osobní víra neustálým otevíráním se a čekáním na blízkost Boha a touhou po setkání se s Boží přítomností.²⁷⁶ Rovněž osobní víra žádá volbu a rozhodnutí. Je to určitý způsob duchovní existence, ale není to jenom stav osobního přesvědčení. Základem víry člověka jako křesťana je Bůh. Bůh v tomto smyslu vyvíjí jako první iniciativu, otevírá se mu a dává se mu poznat prostřednictvím víry jako daru Boží skutečnosti v něm, která současně obsahuje účast na Božím životě a podíl na milosti. Bůh se otevírá člověku na základě jeho svobodného rozhodnutí a jeho odpovědi. K částečnému poznání Božího tajemství existuje jenom cesta víry, která prohlubuje vnitřní život člověka. Víru není možné vyvodit z lidské zkušenosti a potřeby, protože ji přesahuje a je darem.²⁷⁷ Pro mladého člověka, který trpí, víra může znamenat světlo, které osvětluje smysl lidského utrpení, které způsobuje bolest. V pohledu na utrpení Ježíše může, ale nemusí dát jeho životu novou dimenzi. Tma, tiché a náročné čekání jsou obvykle nejzávažnější přípravou na cestě víry. Utrpení, na které člověk naráží, se mu může zdát jako nabídka k tomu, aby dozrával v lásce ve znamení naděje.²⁷⁸

Na každé utrpení, které přichází do života mladého člověka, musí dát tento mladý člověk svou vlastní jedinečnou odpověď. Tato odpověď je autentická vzhledem k jeho prožívání, které je v období dospívání velmi dynamické, projevuje se velkým nadšením, ale také velkým zklamáním a rezignací, a kterému často chybí objektivita. Je to tedy subjektivní vnímání, které ho může uvádět do různých mylných pohledů. Každá krize, kterou mladý člověk prožívá na základě stavu, který způsobilo utrpení, může tohoto člověka dostat do konfrontace s Bohem. Pokud se mladý člověk rozhodne hledat odpověď na smysl svého utrpení, tak si myslíme, že výše uvedené pohledy, i když nejsou ucelenou naukou, tak mohou být pro něj užitečné, ale také rovněž pro člověka, který mu bude poskytovat pomoc například formou doprovázení. Ve světle víry jako relace člověka s Bohem mohou tyto pohledy pomoci odkrývat utrpení a hledat jeho smysl. Současně je možné Boha objevovat jako dobro, které chce pro něj jenom to nejlepší dobro, i když to není tak zjevné. Protože utrpení, ve kterém se mladý člověk může nacházet, může

²⁷⁵ Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé*. Praha: Vyšehrad, 2003, 59-60.

²⁷⁶ Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé*. Praha: Vyšehrad, 2003, 60.

²⁷⁷ Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé*. Praha: Vyšehrad, 2003, 61-62.

²⁷⁸ Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé*. Praha: Vyšehrad, 2003, 62-63.

způsobovat zastřený pohled a poznání Boha a může se dostávat do stavů úzkostí, opuštěnosti Bohem, blízkými a může to dojít až do stavů deprese, nebo pokusů o sebevraždu.

2.9 Naděje a radost jako světlo do tmy

Mladý člověk má chuť žít. Tato touha ho žene dopředu, ale také se umí rychle zabrzdit, když bolest, která mu způsobuje utrpení, vnáší do jeho života tmu a nesvítí mu v životě světlo kudy dál. Jak již bylo napsáno, psychologie zná význam naděje a radosti a to samé platí také v duchovní a teologické oblasti.

V tomto smyslu Tomáš Špidlík poukazuje na to, že naděje, stejně jako víra a láska patří k člověku, který žije v tomto čase a prostoru. Naděje je spolu s vírou zásadní skutečnost, která se týká pozemského života člověka. Ve věčnosti je jenom láska, která nepřestává, nekončí (srov. 1 Kor 13,8). Život člověka je neustálý proces, který je rozdělen do několika časových období. Tyto období ovšem nemají smysl, pokud je není možné vnímat jako celek. Proto k jakékoliv oblasti lidské existence patří nezbytně perspektiva naděje. Každý člověk něco očekává a to znamená, že má naději.²⁷⁹ Toto tvrzení je také možno vztáhnout na oblast bolesti a utrpení, ve které také mladý člověk hledá naději, která mu může dodávat sílu jít dál. Obecně se dá říct, že mladý člověk je člověk naděje, protože svůj život chce rozvíjet.

V tomto smyslu je také nutné říci, že v křesťanském vnímání je naděje něco víc než jen optimismus. Člověk se s důvěrou dívá na to, co přijde. Také člověk v naději hledá řešení svého utrpení. Pokud není možné nalézt východisko, tak v naději může hledat smysl tohoto utrpení. V každém životě existuje množství větších a menších nadějí. Pokud se člověk dostane do stavu, že nemá naději, nemůže žít. Ve skutečném pojetí naděje nemusí mít optimistický charakter, ale jasným způsobem vnímá a hodnotí těžkosti a odhaduje situaci vzhledem k závažnosti.²⁸⁰

Pro teologii je předmětem křesťanské naděje samotný Ježíš, tedy Bůh je vlastním důvodem naděje. V tomto smyslu se křesťanská naděje opírá o příslib Hospodina, který jediný nemůže žádného člověka zklamat. Z tohoto tvrzení ovšem není možné vyvodit praktické předčasné závěry pro život. Naděje v pozemském životě člověka se pořád jeví

²⁷⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, Velehrad-Roma, s. r. o., 1995, 44-47.

²⁸⁰ Srov. SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 34-35.

na rozmezí mezi jistotou a nemožností. Čím víc se blíží naděje k jistotě, tím pevnější je motiv, o který se opírá. Pro člověka je důležité, aby byl o naději a motivu osobně přesvědčen.²⁸¹ Z výše uvedeného pojetí Špidlíka vyplývá, že pro člověka v utrpení by měl Bůh být vlastním důvodem naděje. Naděje není pro něj žádnou odpovědí na jeho otázku „proč?“, ale bez naděje nemůže žít, neboť mu hrozí, že ho zoufalství beznaděje úplně zničí. To znamená, že také nejhorší utrpení se dá snést, pokud existuje navzdory všemu světlo naděje. V křesťanském pojetí tím konečným světlem a důvodem naděje je vzkříšení Ježíše.²⁸² V tomto smyslu také mluví papež Benedikt XVI. „že kdo nezná Boha, může mít množství nadějí, ale nakonec je bez naděje, bez velké naděje, která podpírá celý život.“²⁸³ A rovněž dodává: „Ke své životní cestě potřebujeme menší i větší naděje, které nás den co den udržují při životě. Tyto naděje ale nestačí, pokud schází velká naděje – která musí přesahovat všechno ostatní. A takovou nadějí může být jen Bůh, který zahrnuje celek a který nám může předložit a darovat to, čeho my sami nejsme schopni dosáhnout. K naději jako její nedílná součást patří to, že ten, kdo ji má je obdarován: být obdarován tedy k naději zkrátka patří. Bůh je základem naděje – nikoliv ovšem jakýkoliv bůh, ale Bůh, který nese lidskou tvář a miloval nás až do krajnosti: jak každého jednotlivce, tak lidstvo jako celek.“²⁸⁴

Dalším neopomenutelným momentem je fakt, že bez poznání Ježíše, které člověk získává prostřednictvím víry, by se naděje stala utopií, která nemá zakořenění a opodstatnění. V křesťanské existenci má přednost víra, ale prvenství má naděje. Víra bez naděje upadá. Prostřednictvím víry je člověk schopen kráčet svým životem navzdory svému utrpení, ale jenom naděje ho umí v tomto směřování udržet. Naděje dává široký prostor víře a přivádí ji k životu. Proto se dá říct, že naděje je pravým rozměrem víry. Je to cesta víry k jejímu předmětu, čili k Bohu. V tomto smyslu je naděje plná víry jako projev a úkon plné důvěry v Hospodina, který přináší člověku spásu. Záruka smyslu utrpení každého člověka spočívá v definitivní jistotě naděje, kterou je víra v zemřelého a zmrtvýchvstalého Ježíše Krista. Naděje je trvalým a základním stavem každého křesťanského života, do kterého také patří tajemství bolesti a utrpení.²⁸⁵

²⁸¹ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, Velehrad-Roma, s. r. o., 1995, 47-49.

²⁸² Srov. BRANTSCHEN, J. *Prečo nás dobrý Boh necháva trpieť?* Trnava: Dobrá kniha, 2006, 88.

²⁸³ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 34

²⁸⁴ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 39

²⁸⁵ Srov. PIANA, G. Naděje. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 560-562.

S nadějí úzce nesouvisí jenom víra, ale také se s ní úzce spojuje radost, jako základní postoj a projev biblického člověka. Tato radost se nejeví jako dočasný pocit, ale jako vnitřní stav posvátného charakteru, který je spíš projevován, než pociťován. Radost zahrnuje celého člověka, tedy ducha, duši i tělo, a všechny smysly se mají na ní podílet. Ovšem radost se nemusí v člověku, který trpí vždy projevovat také vnějším způsobem. Biblické poselství poukazuje na skutečnost, že člověk byl stvořený pro radost.²⁸⁶ Bible ve Starém zákoně velice často poukazuje na to, že se utrpení mění na radost (srov. Rút 1,20n; Rút 4,13-17). Utrpení ze své podstaty vylučuje radost, ale právě naděje plná víry, dokáže spojit utrpení a radost a dosáhnout, že utrpení může být prostředkem dosáhnutí radosti, i když bolest bývá často cenou za tuto radost.²⁸⁷

V tomto smyslu křesťanská naděje a radost, které jdou cestou utrpení a bolesti jsou součástí struktury každé lidské přirozenosti. Křesťanská naděje neznamená prázdnotu neurčitěho doufání, ale je to skutečná plnost člověka ve všech základních rozměrech jeho existence. Tato naděje povzbuzuje člověka, aby se daroval navzdory utrpení. Křesťanská naděje by měla povzbuzovat člověka k aktivitě, ve které člověk hledá smysl svého života a utrpení a současně si uvědomuje svou spjatost s Bohem. Naděje člověka vybízí a vnáší do prostoru modlitby, kde člověk může zakoušet útěchu, kterou tak velice potřebuje při snášení svého utrpení.²⁸⁸ K tomuto snášení utrpení je také potřebná láska a o ní mluví papež Benedikt XVI., když uvádí „jen jeho (Boha) láska nám umožňuje, abychom ve vši střízlivosti, den po dni vytrvali ve světě, který je nedokonalý a neztráceli elán naděje. Jeho láska je nám také zárukou toho, že existuje to, co jen mlhavě tušíme, a přece v hloubi srdce očekáváme: život, který je „skutečně“ životem“.²⁸⁹

V tomto ohledu má pro praxi v úsilí o pomoc mladému člověku velice pozitivní dopad právě povzbuzování jeho vnitřní síly prostřednictvím naděje, která je propojená s radostí, ve které je přítomná láska. To znamená, že toto povzbuzování se nemá chápat jako jednorázový proces, ale spíš jako pravidelná činnost, kterou se mu má ukazovat jeho význam a potřebnost. Radost je důležitý atribut mládí a skrze ni mladý člověk dostává

²⁸⁶ Srov. HŘEBÍK, J. Polarita radosti a bolesti ve Starém zákoně. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 81-89

²⁸⁷ Srov. HŘEBÍK, J. Polarita radosti a bolesti ve Starém zákoně. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 93-97.

²⁸⁸ Srov. PIANA, G. Naděje. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 562.

²⁸⁹ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 39

pravidelně sílu jít dál, ale proto je důležité být s ním na cestě, když trpí a hledat nové důvody pro radost a naději.

2.10 Modlitba a útěcha

Dalším významným faktem, který sehrává významnou roli jak hledat a rozvinout radost a naději, jak podporovat víru a jak hledat sílu když člověk trpí, je modlitba. Současně s modlitbou je spojená útěcha, která plyne ze společné činnosti těchto fenoménů.

Nadějí člověka Bůh povzbuzuje zvláštním způsobem v podobě určitých znaků své přízně člověku, které se nazývají útěchy. Křesťanský smýšlející člověk vnímá budoucnost jako něco, co od Hospodina očekává. Přitom člověk neustále hledající útěchy se chce těšit již z přítomnosti. To znamená, jako kdyby popíral ten významný fakt, který činí křesťanskou naději tak vzácnou, a to je plná důvěra v Hospodina také v nejistotě.²⁹⁰

Útěcha se spojuje především s bolestí a utrpením. Současně se nepřítomnost utěšitele považuje za ještě větší neštěstí, protože člověk ve své bolesti a utrpení zůstává osamocen. Jsou případy, kdy trpící člověk poskytovanou útěchu odmítá. Nejčastější formou poskytované útěchy je milé a laskavé slovo (srov. Gn 50,19-21; Rút 2,8-13). Útěcha se projevuje ve skutečném hlubokém soucitu s bolestí a utrpením druhého. To platí také v případech, kde žádná lidská pomoc není možná a pomáhající může být nápomocen pouze tichou spoluúčastí. Je to zvláště nevyhnutelné v případech, kde jakákoliv dobře smýšlená slova se jeví jako nevhodná a povrchní (srov. Job 16,2).²⁹¹

Pro práci s mladým člověkem je důležité, aby měl ve své touze žít vedle sebe utěšitele, který u něj stojí, když jeho touha žít je napadena nebo limitována utrpením. Vyžaduje se ovšem velká citlivost a vnímavost kdy a jakým způsobem tuto útěchu poskytnout. Nezbytností také je být připraven pohotovým způsobem tuto útěchu poskytnout, když nastane aktuální potřeba, aby nedošlo ke zklamání, uzavření se a pocitům osamocení mladého člověka.

Tam, kde lidská snaha dosahuje svých hraničních možností, odkazuje Bible velice často na Hospodina, který je jediný utěšitel hodný tohoto označení (srov. Iz 51,12). Právě útěcha od Hospodina je úplně rozdílná od útěchy, kterou poskytuje člověk. Boží útěcha

²⁹⁰ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, Velehrad-Roma, s.r.o., 1995, 51.

²⁹¹ Srov. HŘEBÍK, J. Polarita radosti a bolesti ve Starém zákoně. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 90-91.

je účinným příslibem člověku, že v jeho osudu nastane reálný obrat (srov. Jer 31,16-20). Zvláště Starý zákon používá pro charakterizaci Boží útěchy dva obrazy, kde se poukazuje na velice pozornou a něžnou péči Hospodina. První obraz je o pastýři, který pečuje o své vlastní ovce (srov. Ž 23,1-4; Iz 40,11) a druhý obraz poukazuje na péči matky o novorozené dítě (srov. Iz 66,11-13). Boží útěcha je zprostředkovaná hlavně prostřednictvím Božího slova, které je v psané podobě pořád čtené a meditované jako slovo Boha. Proroci se chápou jako živí zprostředkovatelé Boží útěchy v době svého působení. V knize proroka Izaiáše se nachází tzv. Velepíseň útěchy (srov. Iz 61,1-3), kterou později přebírá sám Ježíš, když začíná své veřejné účinkování (srov. Lk 4,18n). Proroka charakterizuje celkově šest sloves v infinitivu, prostřednictvím kterých je možné vnímat přítomnost Božího ducha. Jsou to: zvěstovat, obvázat, oznámit, hlásat, potěšit a dát. Adresáti těchto aktivit jsou právě lidé, kteří se nacházejí v tíživých situacích. Má se jim nabídnout a dát pozitivní řešení jejich stavu nouze v podobě radosti a svobody, kterou dává Bůh prostřednictvím své přízně.²⁹² Ve stavu útěchy se projevuje zvláštní síla milosti. Na základě toho, vnitřní pravá radost navzdory utrpení proniká člověka, který se znovu cítí celostně a nalézá pokoj a smysl.²⁹³

Podobně v tomto smyslu píše také o významu útěchy během snášení utrpení apoštol Pavel: „Jako na nás v hojnosti přicházejí utrpení Kristova, tak na nás skrze Krista přichází v hojnosti i útěcha. Máme-li soužení, je to k vašemu povzbuzení a spáse; docházíme-li útěchy, je to zase k vašemu povzbuzení; to vám dá sílu, abyste vydrželi stejné utrpení, v jakém jsme my. Máme pevnou naději a jsme si jisti, že jako jste účastni utrpení, tak budete účastni také útěchy“ (2 Kor 1,5-7).

Významným místem, kde může člověk vnímat a prožívat útěchu, kterou poskytuje Bůh, je prostor modlitby. Modlitba vyjadřuje vztah lásky mezi člověkem a Bohem. Má významný vliv na věřícího člověka a sehrává v jeho životě zásadní roli. Kromě toho, že je duchovním zdrojem, také dodává člověku duševní pokoj a harmonii, které přinášejí potřebnou úlevu lidem, kteří zažívají utrpení. Modlitba má také výrazný psychotherapeutický účinek, ale nemá být náhradou jiných forem profesionální pomoci. Skutečná modlitba se projevuje v touze po společenství člověka s Bohem. Člověk ve stavu nouze a utrpení a taky v závislosti na jeho vnitřním prožívání může v modlitbě

²⁹² Srov. HŘEBÍK, J. Polarita radosti a bolesti ve Starém zákoně. In *Sborník Katolické teologické fakulty*. Praha: Karolinum, 2004, 92-93.

²⁹³ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, Velehrad-Roma, s.r.o., 1995, 246.

předkládat Hospodinu naléhavé prosby o pomoc. V případě, že člověk zůstane ve vztahu s Bohem stát během jeho utrpení na jednom místě, vnímá modlitbu jako prostředek úlevy proti bolesti a utrpení. V takových stavech ovšem hrozí nebezpečí, že když bolest nebo utrpení pomínou, tak se víra začne pomalu vytrácet a člověk opouští svou spiritualitu. Taková spiritualita vychází jenom z přirozené egoistické touhy člověka, prostřednictvím které se člověk v utrpení snažil získat významný zdroj útěchy. Pokud bolest a utrpení člověka opustí, často se stává, že člověk opouští svůj vztah s Bohem a víru.²⁹⁴ Na druhé straně skutečná modlitba se může spolupodílet na hledání smyslu existence člověka. Současně poskytuje člověku emocionální a duchovní podporu, která vychází z důvěrného vztahu s Bohem. V tomto vztahu může člověk zakoušet útěchu, prostřednictvím které prožívá empatickou blízkost Boha. To znamená značný emocionální přínos, který plyne z hlubokého a vzájemného vztahu. Modlitba není jenom rozhovor s Bohem, ale je to každodenní prožívání Boží přítomnosti v každém okamžiku lidského bytí. Je to místo a vhodný prostředek, kde člověk může vyjádřit a uvolnit své pocity, problémy, smutky, beznaděje, všechno to, co ho vnitřně tíží. V tomto smyslu má modlitba výraznou katarzní hodnotu, kde je možné pro člověka bez jakýchkoliv omezení projevit své emoce a vyjádřit své myšlenky a tento proces může pro něj mít očišťující účinek.²⁹⁵ Dále je modlitba nejbezprostřednější a nejoriginálnější jazyk, ve kterém náboženská zkušenost dostává formu. V modlitbě se realizuje akt slova, ve kterém se milující subjekt „já“ obrací k Bohu jako k vlastnímu „ty – Nejvyšší“. Rovněž je v modlitbě možné pozorovat postoj člověka, ve kterém je Bůh osloven bez toho, aby byl účastníkem rozhovoru.²⁹⁶ V podobném duchu také hovoří papež Benedikt XVI. když uvádí, že modlitba je prostor, ve kterém se člověk může učit naději, protože Bůh naslouchá v jakémkoliv stavu člověka včetně stavu osamělosti.²⁹⁷

Skutečná modlitba člověka ho postupně vnitřně očišťuje, aby byl způsobilý setkat se s Bohem a také člověkem. V modlitbě člověk nalézá útěchu a také se v ní může naučit naději. Ve stavu osamělosti, když se člověk cítí úplně sám a má pocit, že mu nikdo nenaslouchá, tak právě naděje se projevuje v tom, že Bůh nepřestává nikdy člověka poslouchat a člověk může k Hospodinu pořád mluvit a volat o pomoc. Je to také místo,

²⁹⁴ Srov. MARTÍNEZ, P. *Modlitba*. Bratislava: Porta Libri, 2005, 63-69.

²⁹⁵ Srov. MARTÍNEZ, P. *Modlitba*. Bratislava: Porta Libri, 2005, 70-76.

²⁹⁶ Srov. CHIODI, M. *L' Enigma della sofferenza e la testimonianza della cura*. Milano: Edizioni Glossa, 2003, 281-282.

²⁹⁷ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 39-40

kde Bůh promlouvá k člověku a člověk k Bohu. A právě naděje v modlitbě může zůstat skutečně lidskou a rozvinout očistnou sílu, aby člověk dokázal očistit své skryté lži, falešné touhy a očekávání. Tak se může setkat se skutečně živým Bohem.²⁹⁸ V tomto kontextu modlitba může dodávat mladému člověku v utrpení novou sílu v podobě útěchy a naděje, která ho vybízí hledat smysl a naplnění touhy žít. Právě modlitba mladého člověka je místem, kde před Bohem může objevit svou hodnotu, význam pro sebe samého, pro tento svět, ale také pro Boha samotného a může se vydat na cestu přijetí svého života navzdory tíživým skutečnostem, které přišly do jeho života. Modlitba v tomto smyslu mu dává prostor, kde se může emočně projevit a hledat sílu jít dál.

2.11 Přijmout život i s utrpením

Mladý člověk, který se konfrontuje se svým utrpením, často propadá do stavu, ve kterém není schopen přijmout svůj život i s utrpením, protože utrpení narušuje jeho ideály, sny a touhu žít tak, jak si naplánoval. Z tohoto důvodu se zlobí na okolí, rovněž na Boha, společnost, ale také na sebe samého. Pořád hledá nové řešení jak se dostat ze své tíživé situace a ze svého stavu obviňuje celé okolí.

V utrpení je pro člověka hlavním sebeklamem, kterému často podléhá, takzvané hledání třetí cesty nebo třetího řešení, které neexistuje. Touha plně a smysluplně žít je hluboce zakotvena v každém člověku. Pokud nepřijme vlastní život, staví se nejenom proti vlastnímu životu, ale také proti životu jiných. I když je život člověka často velice těžký, bolestný a plný utrpení, tak má smysl ho žít a vést člověka k cíli. Právě z tohoto vědomí vzniká přesvědčení, že je potřebné přijmout život takový, jaký je. Životní krize a traumata je možné přijmout jako výzvy k odpovědnosti za život. Pokud je člověk schopný přijmout svůj život naplno, tak odhalí, kolik se v něm nachází emocionální intelektuální a duchovní energie, na základě které může svůj život proměnit na tvořivý a zajímavý. V případě, že zaujme negativní stanovisko vůči životu, zbytečně ztrácí množství sil, které věnuje na vytváření životních iluzí a zdánlivých sebeklamů.²⁹⁹ Také papež Benedikt XVI. uvádí, že je možné utrpení omezit. Také člověk, který trpí, může proti němu bojovat, ale není možné, aby se ho zcela zbavil. Proto se stává, že když se člověk snaží zbavit utrpení a vyhnout se všem skutečnostem, které by pro něj mohly

²⁹⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 39-42.

²⁹⁹ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 26-27.

představovat utrpení, a chce si ušetřit námahu, protože bolest je spojená s pravdou, láskou a dobrem, tak se ocitá ve stavu prázdnoty života, ale o to více se pak dostavuje pocit osamělosti.³⁰⁰ A podotýká, že „člověka totiž nevyléčí to, že se utrpení vyhne, že před bolestí uteče. V přijatém trápení naopak vyzrává, spojen s Kristem, který také trpěl, podpírán nekonečnou láskou.“³⁰¹ Zvláště u mladých lidí se projevují výše zmiňované postoje, když často rezignují na touhu žít v případě, že se jim do života staví překážky. Podléhají různým sebeklamům a ztrácejí spoustu energie a síly na to, aby přikryli svou vlastní prázdnotu, ale nechtějí tuto energii využít pozitivním způsobem, aby jejich život mohl být naplněný a plodný.

V tomto smyslu přijmout život znamená:

- Hledat cíl a smysl života – je základní podmínkou pro jeho plné přijetí. Pokud chce člověk život přijmout, musí se ptát, jaký je to život.³⁰² Mladého člověka je důležité vybízet k tomu, aby se ptal na svůj život, hledal objektivní odpovědi a přijmul svůj život podle reality a ne fikce.
- Přijmout život vyžaduje citovou a duševní připravenost – tento stav se projevuje odvahou, vytrvalostí a věrností.³⁰³ U dnešního mladého člověka by se mělo vyžadovat, aby správně porozuměl slovům, jako jsou odvaha, vytrvalost a věrnost, protože to jsou skutečnosti, které formují jeho lidství a připravenost na život.
- Zaujmout tvořivý postoj při snaze přijmout svůj život – při skutečném přijetí života není místo na útek, ústup a rezignaci. Život každého člověka je neopakovatelný, proto člověk nemůže existovat prostřednictvím napodobování cizích vzorů. Některé vzory mohou sloužit jenom jako možnost na hledání způsobů, jak realizovat vlastní způsob žití člověka.³⁰⁴ Pro mladého člověka je příznačná tvořivost a proto je nezbytné tuto tvořivost umět podpořit. Tato tvořivost mu v konečném důsledku může pomoci přijmout život, za který bude vděčný a který bude mít rád. V tomto smyslu mají vzory podpůrnou funkci, ale je

³⁰⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 45

³⁰¹ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 45

³⁰² Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 27.

³⁰³ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 28.

³⁰⁴ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 28.

důležité dát pozor na to, aby se mladý člověk nechtěl stát někým jiným (vzorem), ale aby na základě tohoto vzoru objevil svou vlastní jedinečnost.

- Přijmout život vyžaduje sebezpřesahování – člověk musí přesahovat sám sebe a překročit to, co ho omezuje.³⁰⁵ Zde je důležité mladému člověku ukázat možnosti, kde se navzdory překážkám může rozvíjet a poprat s osudem.
- Přijmout život znamená přijmout také smrt – člověk musí vzít v úvahu skutečnost, že jednou přijde čas, kdy bude muset všechno opustit. Člověk, který nebyl schopen přijmout do svého života Boha, přirozeně protestuje, když má opustit něco, co považuje za podstatu své existence. Přijmout život a smrt je možné pouze tehdy, pokud člověk do svého života vpustí Boha. Pokud plně přijímá svůj život, nezabývá se sebou, ale svůj život přijímá se vším, co k němu patří a přestává se na něj koncentrovat.³⁰⁶
- Pro přijetí života je nezbytně potřebná přítomnost druhého člověka. Pokud se člověk uzavírá do sebe a vyhýbá se lidem, jsou to projevy útěku před životem. Na druhé straně je potřebná také samota, která ovšem není formou útěku, ale spíš hledáním příležitosti, jak se má člověk ztišit a hlouběji se nad sebou zamyslet.³⁰⁷ Přítomnost druhého člověka je pro život mladého člověka v dnešní době zásadní, protože tímto způsobem může být pozitivně povzbuzován k životu a druhý člověk ho může ze stavu rezignace a černého vidění své reality vytrhnout.
- Přijetí vlastní smrti – je nejvyšší formou přijetí života, kde člověk přijímá život celý, včetně toho který přesahuje práh smrti.³⁰⁸

Dále se dá říci, že přijmout život znamená přijmout omezení, která jsou do života člověka vepsaná. Je nevyhnutelné znát různá omezení, aby se s nimi uměl konfrontovat, jinak bude mít pořád tendenci tato omezení překračovat. Rovněž pokud nepřijme své hranice v duchovní oblasti, zastaví se ve svých falešných představách o Bohu a tady se zastaví proces, ve kterém dozrává vztah člověka s Bohem. Proto přijmout celý život znamená, aby si člověk uvědomil jeho dramatičnost, rozpolcenost mezi dobrem a zlem a smrt. Součástí přijetí celého života je také přijetí Boha. Toto přijetí života se projevuje

³⁰⁵ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 28.

³⁰⁶ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 28.

³⁰⁷ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 29.

³⁰⁸ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 29.

vděčností člověka vůči jiným lidem, ale také vůči Bohu. Může se odehrávat v každodenní konkrétní modlitbě, skrze kterou se člověk vydává na cestu přijetí vlastního života. V tomto smyslu, když člověk přijímá svůj život, musí nezbytně přijmout také utrpení v rozličných podobách včetně zdánlivě nesmyslných utrpení.³⁰⁹ Rovněž utrpení člověka nutí k tomu, aby sám sebe dokázal definovat z místa, ve kterém v něm přebývá Bůh a uvádí ho do nových dimenzí jeho člověčenství.³¹⁰

Podobně v kontextu přijetí bolesti a utrpení mluví také německý filosof Max Scheler. Poukazuje na to, že právě v křesťanství je bolest otevřeně uznaná jako taková, čili jako zlo. V tomto smyslu bolest není ztlumená ani potlačena. Zasahuje člověka do hloubky, uznává se osudovost a zápornost bolesti a z ní plynoucího utrpení bez omezení až po upřímnost. Takový moment upřímného přijetí bolesti se v křesťanské víře spojuje s radikálně novou silou. Tato nová síla uznává negativní smysl bolesti a utrpení, ale také přináší nový pohled. To znamená, že utrpení získává nový smysl, ke kterému se dá dojít přes lásku, poznání a čin. Utrpení a bolest očišťují, neboť dávají možnost pochopit, jaké jsou skutečné hodnoty života. Pomáhají člověku a také okolí rozlišovat autentické od neautentického. Právě v křesťanství je možné vidět souvislost mezi utrpením a láskou. To umožňuje člověku, aby se utrpení nevyhýbal, ale otevíral se novému způsobu života s utrpením a tím se postupně dostával k přijetí svého stavu utrpení, které má povahu milosti.³¹¹ Skutečné vítězství člověka v utrpení spočívá v tom, že se podřídí nevyčerpatelnému a kreativnímu tajemství Boha. Trpící se stává víc sebou samým a otevřeným pro dialog s Bohem, který je plný lásky a milosrdenství.³¹² Právě tyto nové dimenze ve světle naděje a víry v Hospodina mohou také mladému člověku pomáhat nalézat pravou hodnotu života, jeho smyslu a prožít život plnohodnotně navzdory těžkým situacím utrpení, které zdánlivě mohou jeho život znehodnocovat. Ve světle víry je to právě Ježíš Kristus, který dává novou hodnotu každému lidskému utrpení. Mladý člověk spolu s ním ve víře a naději vstupuje za hranice poznání, které ho přesahuje.

³⁰⁹ Srov. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 49-52.

³¹⁰ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 21.

³¹¹ Srov. CHIODI, M. *L' Enigma della sofferenza e la testimonianza della cura*. Milano: Edizioni Glossa, 2003, 243-248.

³¹² Srov. MARTINI, C. M. *La forza della debolezza*. Milano: Edizioni Piemme, 2012, 119-120.

2.12 Služba mladému člověku, který trpí

Pro psychologii a pastorální teologii je významově důležitá služba mladému člověku, který trpí. Obecně v průběhu lidských dějin, ale také během existence církve jako společenství a psychologie jako vědního oboru, je služba člověku, který trpí neustále aktuální. Pomoc člověku je jedním ze základních předpokladů solidarity. Při pohledu na mladého člověka, který zakouší utrpení, je důležité věnovat mu zvláštní péči a pozornost. V 21. století dnešní společnosti často dochází k popírání utrpení anebo se o něm mluví okrajově. Z toho důvodu se pak stává, že mladý člověk nemá kde řešit a sdílet svůj životní stav, ve kterém trpí. Docela často vyhledává pomoc pozdě. Je ovšem důležité říct, že služba mladému člověku, který trpí, je velkou investicí pro společnost, ale také pro církev, protože je to místo, kde se mladý člověk může vychovávat k pozitivním hodnotám, a kde může cítit přijetí se svým stavem.

V tomto smyslu se obecně dá říci, že služba člověku, který trpí, není jenom důkazem, že křesťané prožívají svou víru důsledně a že ji realizují do konkrétnosti. Má být jasnou, konkrétní a praktickou odpovědí na utrpení člověka v jakémkoliv rozměru, času a místě. Tato služba sleduje hlavní cíl, kterým je zmírnění utrpení a případná náprava nespravedlnosti. Rovněž tato služba je jedním ze základních konstitutivních prvků církve. Tento konstitutivní prvek se nazývá diakonie.³¹³ Rozměr diakonie jako služby člověku, který trpí, se chápe jako nezrušitelná dimenze křesťanské víry, která je skutečnou a přímou odpovědí na utrpení druhého člověka ve smyslu následování a praxe Ježíše Krista.³¹⁴

V tomto smyslu papež Benedikt XVI. o službě trpícímu člověku dodává, že pokud je tato služba chápána jako skutečně vážně míněná a jako skutečně správné lidské chování, je vlastně nadějí, která trpícího naplňuje. Každý člověk je ve službě člověku, který trpí zván k tomu, aby přispěl svým vlastním přičiněním k tomu, aby tento svět byl více lidštějším a přinášel víc světla do utrpení.³¹⁵ Na základě toho dále tento papež dodává „Skutečná míra lidství se podstatně určuje ve vztahu k utrpení a trpícímu. A to platí jak pro jednotlivce, tak pro společnost. Taková společnost, která nedokáže přijmout trpící a neumí jejich utrpení sdílet a vnitřně nést svým soucitem, je společností krutou a nelidskou. Společnost neumí přijímat trpící a být jim oporou v jejich trápení tehdy,

³¹³ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 62.

³¹⁴ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 66.

³¹⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 42.

pokud to neumějí jednotlivci, a podobně jednatelce neumí přijímat utrpení druhého, pokud sám nedokáže najít v utrpení smysl, očistnou cestou zraní, cestou naděje. Přijmout druhého v jeho utrpení znamená totiž do jisté míry osvojit si jeho utrpení, identifikovat se s ním. Když je nyní utrpení sdíleno a je tak prostoupeno přítomností druhého, proniká jím světlo lásky.³¹⁶ Z výše uvedeného textu vyplývá to, co už částečně bylo řečeno v úvodu této kapitoly. Každý mladý člověk velice citlivě vnímá jakým způsobem je poskytována pomoc (služba), kterou potřebuje. Právě jeho citlivost pozorně vnímá, jestli je myšlena vážně a tímto způsobem i poskytována, protože v tomto přístupu hledá naději. Pro nás, kteří službu mladému člověku poskytujeme, je důležité si uvědomit, že dle míry vážnosti s jakou tuto službu poskytujeme, se odvíjí také skutečná míra našeho lidství. Když mladý člověk cítí naši zaangażovanost a přítomnost v jeho utrpení, tak jím může pronikat pocit naší osobní zainteresovanosti a světlo lásky, které mu signalizuje, že ve svém problému není sám. Pokud ale nejsme schopni projevovat lásku a soucit, tak pak není divu, že dnešní společnost je často jakoby nelidská a neosobní.

V tomto smyslu úloha vědy ve vztahu pomoci mladému člověku, který trpí, je velká a důležitá, ale jak říká papež Benedikt XVI. „Věda člověka nespasí, člověk je vykoupen láskou. To platí už i v čistě světské oblasti. Když někdo ve svém životě zakusí velkou lásku, jako by v tom okamžiku zažil vykoupení, jež dává smysl celému jeho životu.“³¹⁷ V tomto tvrzení je možné vidět, co může s mladým člověkem udělat opravdová láska a jaký velký impuls v jeho utrpení mu může nabídnout. I když tato láska může být zranitelná. V tomto smyslu se dá souhlasit s tímto papežem, že „koho se dotkla láska, začíná tušit, co to vlastně je: „život“.“³¹⁸ A zvláště mladý člověk potřebuje vědět a zažít, co je to život.

Důležitý rozměr, který je potřeba brát v úvahu při poskytování pomoci a služby člověku, který trpí, je také rozměr spirituální. V tomto smyslu se služba chápe jako pomoc, při které se člověk respektuje ve své jedinečnosti. Je doprovázen ve svých těžkostech, bolesti a utrpení. Je mu poskytována pomoc k lidsky důstojnému zvládnutí jeho těžké životní situace, součástí které může být také smrt. Každá služba trpícímu

³¹⁶ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 46-47.

³¹⁷ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 34

³¹⁸ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 35

člověku není jednorázovou záležitostí, ale také vyžaduje dlouhodobou kontinuální pomoc, ve které je vždy respektovaná jeho lidská důstojnost.³¹⁹

V tomto myšlenkovém procesu také papež Benedikt XVI. uvádí zajímavý text, když poukazuje na to, že před každým člověkem, který čelí výzvě, aby se ponořil do služby člověku, který trpí, stojí zjevná skutečnost, že pokud se rozhodne pro lásku, tak tato láska se stává pramenem utrpení, protože vyžaduje opakované sebezřeknutí se. Taková láska nemůže obstát, pokud by neprošla reálným prožíváním bolestného sebezřeknutí se a častého prožívání zranění. Podstatnými pilíři této služby jsou základy humanity, které jasně předpokládají nutnost, že je potřeba trpět s druhým člověkem a trpět pro druhé. Podstatné je také trpět z lásky k pravdě a spravedlnosti, ale také trpět kvůli lásce a pro lásku s cílem, aby se člověk skutečně stal milující osobou. Právě prostřednictvím křesťanské víry člověk může úplně novým způsobem a v úplně nové dimenzi procítit a objevit schopnost trpět. Tato křesťanská víra ukazuje společnosti a jednotlivci, že Bůh chce trpět za člověka, ale také spolu s ním. To znamená, že člověk má pro Boha takovou cenu, že sám Bůh se stal člověkem, aby mohl s člověkem spolusoucí a spolutrpět prostřednictvím utrpení a umučení Ježíše Krista.³²⁰ Pro člověka, který poskytuje pomoc, je tedy Ježíš Kristus jednoznačným vzorem, který bere na sebe každé lidské utrpení a který se sklání ke každému člověku, který snáší jakoukoliv formu utrpení na svém těle a v životě. V tomto smyslu právě církev, která je založená Ježíšem Kristem se jeví jako vhodné místo i prostředí, kde je možné poskytovat a sloužit prostřednictvím služby člověku, který trpí.

Na to ovšem navazuje papež Benedikt XVI. závažnou a důležitou otázkou, zdali „toho jsme schopni“.³²¹ Dále se ptá, jestli „je pro nás druhý člověk tak důležitý, že jsme ochotni se pro něj stát osobou, která trpí“.³²² V tomto smyslu zde vyvstává otázka, jestli při poskytování pomoci mladému člověku skutečně postačuje pouze psychologická, psychiatrická a jiná medicínská pomoc, dále sociální pomoc a také duchovní pastorální pomoc a vyvstává s tím otázka, jestli tyto výše zmiňované oblasti pomoci postačují. Myslíme si, že právě pro mladého člověka skutečnost, že se někdo rozhodne jím zabývat osobně, že se někdo stane osobou, která s ním trpí a prožívá s ním komplikovanou touhu

³¹⁹ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 144-145.

³²⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 47-48.

³²¹ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 47

³²² BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008, 47

žít, má ten efekt, že cítí ve svém mladém bytí osobně zaangażovanou lásku. A také, že se necítí jenom jako problémový mladý člověk dnešní společnosti ani jako pacient anebo hříšník, který přišel řešit svůj nedobrý křesťanský život. Zvláště mládí je životní etapa, ve které služba trpícímu člověku musí mít osobní rozměr a od pomáhajícího člověka se očekává schopnost spolutrpět.

V tomto smyslu také teolog Ctirad Václav Pospíšil dodává „že křesťanská služba, v níž se projevuje milosrdenství, je tedy vrcholnou formou spravedlnosti, a jelikož v tomto světě zpřítomňuje milosrdenství Boží, je také zjevováním milosrdně spravedlivé a spravedlivě milosrdné tváře Boží. Tato služba je také soudem nad tímto světem sobectví, protože dokazuje, že člověk se může otevírat Bohu a následovat jeho příklad. Kristus se sám staví proti všem zmíněným formám zla tak, že se ztotožňuje s potřebným člověkem. Bůh, který se skrývá za dary, který zůstává tajemný, a přece se ve své svobodě a nepochopitelné lásce sklání k člověku, tento Bůh k nám přichází v Kristu, jenž na sebe vzal nejen naše lidství, ale také naše těžkosti, strážně, bolesti a dokonce smrt. Jedině díky tomu smíme okem kontempace vnímat v potřebném a trpícím člověku Krista a naše služba se tak smí stávat bohoslužbou. Pokud více celkovým postojem než slovy dokážeme v trpícím člověku probudit vědomí ohledně jeho úžasné v pravdě Kristovské důstojnosti, pak mu tím poskytujeme největší duchovní pomoc. Díky tomu je také trpící s to dávat své bolesti a svým obtížím nový význam a objevovat smysl všeho, co prožívá.“³²³

Všechny tyto poznatky vedou k tomu, že hlavním důvodem této služby je to, aby mladý člověk mohl adekvátně žít navzdory utrpení a s důrazem na to, že má svou důstojnost a že je stvořen Bohem. Služba druhým, kteří jsou slabí, plní utrpení, znamená pomoci jim, aby mohli naplnit své nejhlubší povolání, kterým je, že jsou Božími syny a dcerami.³²⁴ Trpět znamená pro člověka odevzdat se do druhých rukou. Často se musí poddat činům, nad kterými nemá žádnou moc. V utrpení člověk často zakouší bezmocnost.³²⁵ Proto by takto laděná služba měla být službou naděje, která přivádí pomáhajícího, ale také trpícího člověka k pochopení, že zdroj jejich vlastního hledání, tedy smyslu utrpení a jejich života, nesou již v sobě. Služba v tomto smyslu je svědectvím

³²³ POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 150-151.

³²⁴ Srov. NOUWEN, H. *Náš největší dar*. Praha: Zvon, 1997, 65.

³²⁵ Srov. NOUWEN, H. *Náš největší dar*. Praha: Zvon, 1997, 92.

o pravdě, že utrpení, které způsobuje člověku bolest, se mu bude později ukazovat jako místo, kde bude Bůh člověku projevovat lásku.³²⁶

2.12.1 Církev jako společenství lásky

Papež Benedikt XVI. ve své encyklice *Deus Caritas est* církev chápe jako společenství lásky. V tomto společenství lásky se lidé snaží rozvíjet lásku v konkrétnosti a s ohledem na pomoc druhému člověku, který trpí.

Společenství lásky vychází z univerzální lásky, kterou je Bůh. V tomto společenství s Bohem mohou křesťané realizovat a naplňovat své skryté potenciality a kreativní schopnosti lidské přirozenosti. Všichni lidé, kteří žijí v Kristu a s ním, jsou povoláni, aby se aktivně podíleli na neustálém procesu vykoupení. Každý věřící člověk je spojen s Ježíšem Kristem skrze své modlitby, skutky a utrpení a toto spojení má vykupitelskou hodnotu a každé záslužné lidské konání je inspirované a doprovázené Boží milostí. Účast každého člověka na společenství svatých má za následek vzájemné sdílení utrpení, radosti a modliteb. Apoštol Pavel k utrpení ve svém listu uvádí: „Trpí-li jeden úd, trpí spolu s ním všechny. A dochází-li slávy jeden úd, všechny se radují spolu s ním. Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů.“ (1 Kor 12,26-27). Utrpení člověka představuje účast na vykupitelském utrpení Ježíše Krista. Člověk v utrpení objevuje účinný prostředek sjednocení se s křížem Ježíše a v církvi nalézá solidaritu ve svém utrpení a zakouší autentické společenství.³²⁷

V tomto kontextu také papež Benedikt XVI. zdůrazňuje, že církev je společenství a proto musí uskutečňovat lásku, aby mohla poskytovat člověku, který trpí, službu. Lásky (*Caritas*) je vždy potřebná rovněž v té nejspravedlivější společnosti. Tato láska k bližnímu je zakotvena v lásce k Bohu a je úkolem každého věřícího člověka jako jednotlivce ale také církevního společenství. Pořád existují formy utrpení, které si vyžadují soustavně útěchu a pomoc. Církev jako společenství, ve kterém je dynamika lásky podněcovaná duchem Ježíše Krista, nenabízí jenom materiální pomoc, ale také duchovní posilu.³²⁸ Dále dodává, že dnešní stav společnosti vybízí církev jako společenství lásky, aby hledala nové způsoby a ochotu jak pomoci člověku, který trpí.³²⁹

³²⁶ Srov. NOUWEN, H. *Náš největší dar*. Praha: Zvon, 1997, 104.

³²⁷ Srov. *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 193-195.

³²⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006, 32-42.

³²⁹ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006, 45.

V tomto kontextu se zamýšlela mezinárodní konference k encyklice „Deus caritas est“, která přibližuje pohled na službu lásky k člověku, který trpí jako něco víc než jenom činnost a to na základě Hymnu na lásku, který uvádí apoštol Pavel (1 Kor 13).³³⁰ Na základě tohoto hymnu je možné odvodit požadavky, jak je možné dosáhnout služby lásky a společenství lásky, pro člověka, který trpí:

- Lásky je trpělivá – je trpělivá a pokorná.³³¹
- Lásky je dobrotivá – je přesvědčená o dobru, nevzdává se a nerezignuje vůči zlu.³³²
- Lásky nezávidí, nevypíná se, nevychloubá se – dokáže být přirozená, skutečná, autentická a čestná.³³³
- Lásky nekoná nečestně – respektuje duševní intimitu člověka v utrpení, osobní stydlivost a vyznačuje se úctou k jedinci.³³⁴
- Lásky nehledá svůj prospěch – nemá vedlejší úmysly, nechce a ani nemá zájem těžit z utrpení. Její touhou srdce je chtění pomoci a sloužit člověku v utrpení.³³⁵
- Lásky se nedá vydráždit a nerozčiluje se – má své emoce a frustrace pod kontrolou a také nemá potřebu odplácet zlo zlem.³³⁶
- Lásky nepočítá křivdy – nemá zálibu ve škodolibosti a nepřejčnosti a nemá potřebu pomsty.³³⁷
- Lásky se netěší z nepravosti, ale raduje se vždy z pravdy – není nápomocná žádnému podvodu a lži, ale napomáhá v lásce unést těžkou a trpkou pravdu o utrpení.³³⁸

³³⁰ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³¹ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³² Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³³ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³⁴ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³⁵ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³⁶ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³⁷ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³³⁸ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

- Láska za každých okolností všechno vydrží, láska všechno snáší, láska věří, doufá a má naději – spolusdílí utrpení a stavy bezmocnosti. Věřící v dobro navzdory tíživým okolnostem. Snaží se o správné fungování životních stavů a jejich případnou nápravu. Snaží se stát pevně v těžkých životních situacích a mít pevnou víru také ve stavu velkého utrpení. Také má náboženský základ, který má potenciál a je schopný člověka v utrpení nést.³³⁹

Na základě tohoto aplikovaného rozboru Hymnu je zjevné, že v praktické činnosti, ve smyslu služby trpícímu člověku je nezbytné cítit lásku, která je živená ze setkání s Ježíšem. Pak má pomáhající člověk v této službě hlubokou osobní účast na potřebách a utrpení. To znamená, že dává trpícímu člověku nejenom něco ze sebe, ale sebe samého. Tento princip má velký význam právě při pomoci mladému člověku, který nutně potřebuje cítit lásku a také to, že pomáhající člověk je osobně přítomen v tom, co ho bolí a co mu brání žít. Tímto způsobem je uváděn do společenství lásky.

Podle Benedikta XVI. správné pochopení způsobu služby dělá z člověka, který pomáhá to, že se nestaví do pozice nadřazenosti. Zároveň si uvědomuje, že službou, kterou poskytuje, se vlastně pomáhá také jemu. Pomáhající člověk si musí uvědomovat, že je jenom nástroj v Božích rukách. Pro sloužícího člověka je živý vztah s Ježíšem základní pomocí, aby zůstal na správné cestě a nebyl ve vztahu nadřazen. Jinak může upadnout do pýchy a stavu povýšenosti, která pak ale pohrdá trpícím člověkem a nevytváří nic, co lásku plodí, ale spíše ji ničí. Modlitba se vnímá jako prostředek načerpání vždy nových sil, podporuje důvěrný a osobní vztah s Bohem a podporuje víru, naději a lásku. Právě v těchto dimenzích se jeví církev jako vhodné místo, kde by člověk, který snáší utrpení, mohl nalézt útěchu pomoc a podporu.³⁴⁰

V podobném duchu také představitelé mezinárodní konference *Deus caritas est* poukazují na slova Benedikta XVI., který zdůrazňuje, že církev je společenství lásky a jejím úkolem je poskytovat službu lásky tak, aby dokázala pomáhat prostřednictvím lásky (*caritas*) proměňovat a revitalizovat životní svět lidí a hlavně jejich svět utrpení, který se jich bytostně dotýká. Úkolem je, aby lidem, kteří jsou neustále v životě vystaveni utrpení, byla poskytována pomoc v maximální možné míře. Současně pokud sloužící člověk rozezná v trpícím člověku Boha, měl by se ho snažit přivádět k Bohu, pomáhat

³³⁹ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126.

³⁴⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006, 53-57.

mu nalézat pramen jeho životní síly a objevovat smysl jeho života i utrpení. Všechny tyto požadavky kladou vysoké nároky na církev jako společenství lásky. K jejich naplnění se může vždy jenom přibližovat pokornou službou na cestě k službě pro jakýmkoliv způsobem trpící lidi.³⁴¹ Společenství poskytuje člověku možnost pomoci takovým způsobem, že svou bolest a utrpení dá ven z izolace, do které ho uvedly. Když člověk, který trpí, vidí, že jakékoliv těžké situace snáší ve společenství s druhými lidmi nebo s celým lidstvem a stvořením, ale také s Bohem, tak může vystoupit z temnoty vlastní izolovanosti a pocitů osamělosti. V tomto světle se ukazuje možnost jak překonat dlouhodobou překážku, kterou je bolest a utrpení. Zásadním východiskem pro toto překonání není odmítnutí, ale šance proměnit jeho bolest a utrpení na obohacující příležitost podle vzoru Ježíše Krista.³⁴²

Pokud tato slova vztáhneme na mladého člověka, tak prostor lásky a pomoc poskytovaná s láskou jsou předpoklady, kde se může cítit bezpečně a přijatý. Mladý člověk touží po společenství, ale ne jakémkoliv. Touží po společenství, kde bude přijímán a kde se bude moci cítit bezpečně a milován navzdory tíživé situaci, ve které se nachází. Právě láska je ta hybná síla, která mu může pomoci v prostoru společenství.

Ovšem je nutno dodat, že tento typ předávání lásky ve společenství je možný pouze na základě pečlivého naslouchání. V tomto ohledu papež František svolal v roce 2018 biskupskou synodu, která má za úkol věnovat se mladým lidem. V rámci jejího XV. řádného generálního shromáždění vzniknul pracovní dokument s názvem *Instrumentum laboris*, který se problematice mladých lidí věnuje. Tento dokument poukazuje na to, že: „církev má viditelnou potíž naslouchat skutečně všem mladým bez výjimky“.³⁴³ Mladí lidé poukazují na fakt, že církevní společenství nenaslouchá situacím a skutečnostem, které oni prožívají. Mladí lidé touží a vyžadují od církve, aby měla touhu jim naslouchat, přijímat je a měla pro ně otevřenou náruč. Poukazují rovněž na to, že místo naslouchání se v rámci společenství církve projevuje přehnaný moralismus. Ale jsou to právě mladí lidé, kteří právě od církve jako společenství vyžadují, aby byla více vztahová.³⁴⁴ V tomto smyslu se doslovně uvádí, že mladí lidé si přejí, aby: „církev byla

³⁴¹ Srov. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008, 126-127.

³⁴² Srov. NOUWEN, H. *Proměň můj nárek v tanec*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, s. r. o., 2008, 19-20.

³⁴³ Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-24]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 23

³⁴⁴ Srov. Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-24]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 23-24

méně institucionální a více vztahová, schopná přijímat bez předchozího posuzování, aby církve byla přátelská a blízká. Přejí si církevní komunitu, která by byla rodinou, kde cítí přijetí, naslouchání, ochranu a začlenění.³⁴⁵ Také se zde poukazuje na požadavek společenství, po kterém mladí lidé touží, jako pohostinné, čestné, přitažlivé, přijímající, komunikující, milující, dostupné, otevřené a interaktivní.³⁴⁶

V průběhu finálního dopracování této práce byl současně vydán závěrečný dokument s názvem *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání*³⁴⁷, který reflektuje právě pracovní verzi *Instrumentum laboris*, kterému se věnovala biskupská synoda na svém XV. řádném generálním shromáždění.

V tomto dokumentu se uvádí, že chybí dostatečné naslouchání mladým lidem. Často chybí prostor pro kvalitní doprovázení se zájmem o mladého člověka.³⁴⁸ Dále se poukazuje na skutečnost, že navzdory cenným zkušenostem, v církvi chybí otevřenost a postoj, kterým by se vyjádřil mladému člověku zájem a otevřenost – schopnost naslouchat. V tomto pohledu má pak mladý člověk oprávněný pocit, že mu není nasloucháno opravdově se zájmem, ale že se k němu často přistupuje již s předem připravenými odpovědi bez ohledu na jeho výpověď a také se používají hotové postupy bez konkrétní aplikace na jeho životní situaci.³⁴⁹ Tento dokument jasně zdůrazňuje fakt, že naslouchání musí probíhat v empatickém prostředí a otevřenosti, kde by se měl mladý člověk cítit přijatý.³⁵⁰ V kontextu zaměření této práce tento závěrečný dokument rovněž poukazuje na fenomén bolestí a utrpení mladého člověka, který právě v současné době o to víc postihuje mladého člověka. Poukazuje je na vzestup psychických a sociálních potíží mladých lidí, pokusů sebevražd, nízkého sebevědomí a jiných problémů, které jim brání nebo omezuje touhu žít. Také jim chybí přijetí a podpora nejenom v rodinách, ve

³⁴⁵ Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-24]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 24

³⁴⁶ Srov. Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-24]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 24

³⁴⁷ Srov. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf

³⁴⁸ Srov. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf, s. 4.

³⁴⁹ Srov. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf, s. 5.

³⁵⁰ Srov. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf, s. 5.

společnosti, ale také v církevním prostředí.³⁵¹ Zde se objevuje prostor pro opravdové vztahy místo struktur. Protože právě autenticky žité vztahy mohou v mladém člověku zážitek přijetí, podpory, důležitosti a významu.

Všechny tyto podněty ze strany mladých lidí stavějí před církev jako společenství lásky nové výzvy jak jim pomáhat, když je ničena jejich touha žít, když jejich životní utrpení způsobuje odloučení od zbytku vrstevníků a tak bytostně potřebují pomoc. Zde není možné uplatňovat nějaké přesné kategorie, předpisy a moralizování, ale je potřeba reflektovat stav, ve kterém se nacházejí a dle toho k nim v lásce přistupovat. V 21. století není možné setrvávat v dosavadních způsobech přístupu k nim, ale odpovědět na nové výzvy a podněty, které tento svět mladých přináší. Zvláštní význam ve společenství má osobní rozměr.

2.12.2 Osobní rozměr milosrdného Samaritána a jeho význam

Pro mladého člověka má velký význam vztah. Vztah je způsob, přes který umí komunikovat a tak odpovědět na různé podněty. Intenzita a hloubka tohoto vztahu je pro něj zásadní, protože podle velikosti její míry umí vycítit zájem nebo nezájem, upřímnost, nebo neupřímnost, lásku nebo jenom povinnost a tak podobně.

Proto v církvi kromě institucionální pomoci potřebnému člověku, existuje také osoba milosrdného samaritána jako vzor pro každého křesťana, který praktikuje hluboký duchovní život. To znamená, že se snaží být vnímavý na podněty evangelia a současně prožívá ve vztahu k trpícímu člověku reálný obraz skutečného lidství. Z toho vyplývá pro člověka poskytujícího pomoc, že pokud je schopný milovat trpícího člověka, tak prožívá jeho utrpení jako své vlastní a je ochoten se pro něj nasazovat, obětovat a sloužit mu. V křesťanském pohledu takto sloužící člověk slouží Ježíši. Zdravost křesťansky sloužícího ducha se projevuje ve skutečnosti, že pomáhající lidé si nezávidí, ale radují se z toho, když se služba trpícím lidem rozvíjí také prostřednictvím formy pomoci podle vzoru milosrdného Samaritána, která patří do oblasti neinstitucionalizované pomoci.³⁵² Právě tato forma by měla vybízet každého křesťana k aktivní účasti a pomoci lidem, kteří snášejí utrpení. Křesťané a církve by se neměli spoléhat jenom na jednotlivé organizace a sdružení, jejichž úlohou je pomáhat, ale měli by také svým vlastním přičiněním

³⁵¹ Srov. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf, s. 12-13.

³⁵² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 137.

a aktivitou svého srdce a svědomí se účastnit a podílet ve svém okolí na službě, kde se snaží člověku, který trpí, pomoci. Tak jak se pomáhá seniorům, rodinám a jiným potřebným jednotlivcům, tak je potřeba tento osobní rozměr pomoci rozvinout také ve vztahu k mladému člověku, i když tato služba je často nedoceněná. Proto se v určitých případech stává, že se rezignuje na aktivní pomoc a až příliš se spoléhá na instituce, které si kladou za úkol pomáhat mladým lidem. V tomto smyslu osoba milosrdného Samaritána jasným způsobem poukazuje na to, aby se každý člověk, který prožívá upřímně svou víru, zapojil konkrétním způsobem do této služby pomoci a nepřehlížel ve svém okolí mladé lidi, kteří potřebují pomoc, protože trpí a toto utrpení neumí dobře uchopit. Tím se nepopírá význam a důležitost institucionální pomoci, ale chceme poukázat na skutečnost, aby se také rozvíjela služba podle vzoru osobního rozměru ve vztahu k mladému člověku, což si vyžaduje osobní zaangażovanost. V současné společnosti by měla být láska prožívaná do důsledků a je potřeba, aby se formy institucionalizované a neinstitucionalizované pomoci překrývaly a byl mezi nimi vzájemný přesah.

Zásadní skutečností pro poskytování pomoci je stav – nouze, ve které se člověk nachází. Právě proto se solidarita má týkat člověka, který se nachází ve stavu utrpení a současně pohotovost k této solidaritě má být na principu universality, kde láska k bližnímu přednostně patří tomu, kdo potřebuje konkrétní aktuální pomoc. V dimenzi této lásky se bližní (potřebný) nedefinuje žádnými znaky. Jediné kritérium je utrpení (nouze). Každá situace utrpení má své konkrétní kontexty a příčiny. Proto je důležité, aby se hledala taková forma pomoci, která neřeší jenom akutní těžkou situaci trpícího člověka. To znamená, aby se tato pomoc týkala celého kontextu utrpení, ve kterém člověk existuje.³⁵³

S důrazem na vztah a osobní rozměr poskytované pomoci je osoba milosrdného Samaritána velice důležitá a to i z toho důvodu, že jeho příběh předkládá Ježíš Kristus (srov. Lk 10,25-37). U tohoto Samaritána je možné nalézt pět aspektů milosrdenství a pomoci:

- Soucítění – Samaritán koná na základě pohnutí srdce a na základě vnitřního hlubokého zasažení. To znamená, že autenticky soucítí s bídou trpícího člověka a je schopen se nechat touto těžkou situací zasáhnout. Koná ne na základě

³⁵³ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 64-65.

nějakého předpisu, ale na základě empatie, která je podstatným základem pro každé pomáhající konání.³⁵⁴

- Záchrana – kromě pohnutí soucitem má Samaritán také znalost toho, jak má člověku v dané situaci utrpení pomoci. To v určitém slova smyslu očekává požadavek odborné kvalifikace.³⁵⁵
- Doprava do bezpečí – vytvoření podmínek pro bezpečí je důležitý předpoklad pro stabilizaci člověka v utrpení.³⁵⁶
- Péče – kromě akutní péče je nevyhnutelná také následná péče, která má být poskytována formou celostní podoby. Významnou úlohu při poskytování této péče sehrává rozhovor s člověkem a naslouchání.³⁵⁷
- Opuštění – Samaritán při poskytování pomoci dodržuje určité hranice, které pomáhají při zachování identity pomáhajícího a také toho, komu je pomáháno. Samaritán vede potřebného člověka takovým způsobem, že když situace utrpení pomine, tak bude každý z nich schopen žít svůj vlastní život nezávisle na sobě. Tento fakt má významný podíl při mobilizaci vlastních sil potřebného člověka. Vybízí ho k tomu, aby si mohl nadále utvářet sám svůj život prostřednictvím různých kreativních způsobů.³⁵⁸

Rovněž je nutno říci, že poskytování pomoci podle vzoru milosrdného Samaritána se odehrává v určitém stavu napětí mezi emocionální blízkostí a jistým odstupem.³⁵⁹

Dá se říct, že v poskytování pomoci mladému člověku podle vzoru milosrdného Samaritána bude vždy určité napětí a otazník na kolik se k němu přiblížit, aby pomoc byla autentická a osobní, ze které je cítit přijetí a lásku. Skutečně to vyžaduje pomáhajícího

³⁵⁴ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 68.

³⁵⁵ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 69.

³⁵⁶ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 69.

³⁵⁷ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 70.

³⁵⁸ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 70.

³⁵⁹ Srov. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. 2010, roč. 12, č. 2, s. 71-72.

člověka, který je lidsky hluboce zakořeněn a má pevné životní zásady, díky kterým může být pro mladého člověka oporou a také v určitém slova smyslu orlím hnízdem, ze kterého může po čase znovu vylétnout.

2.12.3 Pastorační koncept jako možnost služby mladému člověku

Pokud chceme poskytovat pomoc mladému člověku, tak se rovněž nabízí způsob ve smyslu pastorační teologie. Proto se pastorační teologie podílí na tvorbě pastoračního konceptu, který obsahuje základní teologické chápání pastorační teologie. Každý pastorační plán musí vycházet z různých chápání, definic a cílů pastorační teologie, která se vnímá jako:

- Zvěstování víry, vytvoření vhodného prostředí pro duchovní zkušenost, výchova na základě biblických mravních zásad, případně snaha o začlenění do církevního společenství víry.
- Doprovázení, utěšující přítomnost, spolupodílení se na snášení utrpení a těžkostí, které vychází ze základu vlastní religiozity člověka před Bohem.
- Společné nevtíravé mystagogické hledání Boha v životě každého člověka, který je v něm přítomný jako tajemství, snaha pomoci lidem najít cestu při hledání jejich osobní nejhlubší duchovní touhy.
- Terapeutická záchrana, která je zaměřená na konkrétního člověka; nabízí mu možnost pomoci v otázkách o životě, smyslu, utrpení, krizí; při poskytování pomoci se používají psychoterapeutické znalosti a metody, které mají snahu podpořit vědomí vlastní osobnosti a identity trpícího člověka.
- Práce s city, která pomáhá člověku vnímat sebe samého a vykonávat samostatná etická rozhodnutí.
- Prorocká mezilidská služba, která spočívá v pomáhající a solidární službě člověku v jakékoliv formě jeho utrpení; snaží se o mobilizaci jeho vlastních sil.
- Každodenní péče, která se neprezentuje na venek, ale snaží se pomáhat každému člověku, aby dokázal přijmout svůj život se vším, co k němu patří a tím se snažil žít plnohodnotný život navzdory jakýmkoliv omezením.³⁶⁰

Všechny tyto výše zmiňované aspekty je možné využívat pro pomoc, která má za cíl zmírnit bolest a utrpení mladého člověka. Zejména faktory typu práce s city, každodenní péče a zájem o mladého člověka mohou postupně změnit jeho tíživý stav, ve kterém se nachází. Citovost mladého člověka je stěžejní, protože díky prožívání citů může vnímat

³⁶⁰ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 72-73.

zájem pomáhajícího a okolí o sebe, ale také zažívat ve svém nitru to, že o jeho city je rovněž zájem. Současně péče, která není poskytována jenom ambulantně a ve smluvených hodinách, ale péče, která je poskytována se zájmem, spontánně mu může přinést větší terapeutický účinek. Že tento způsob poskytované pomoci má efekt, je možné doložit z historie, protože ho v hojné míře využívají světci typu Jan Bosco³⁶¹ anebo Pino Puglisi³⁶².

V rámci toho, že se pohybujeme na poli pastorální teologie, je důležité neopomenout a pokud možno vzít v úvahu pět klíčových funkcí náboženství:

- poskytuje smysl a význam utrpení
- dává možnost kontrolovat události (nadhled)
- nabízí duchovní útěchu
- snaží se o důvěrné duchovní přátelství (společenství)
- předkládá možnost proměnit život anebo vykonat změny v životě.³⁶³

V kontextu osobního přístupu víry a příkladu výše uvedených světců můžeme při tvorbě účinného pastoračního konceptu jak pomoci mladému člověku vidět, že některé funkce náboženství mohou pozitivně přispívat k tomu, aby jeho utrpení bylo zmírňováno a aby mladý člověk mohl zažívat útěchu, přátelství, hledat smysl a tím postupně dojít k pozvolné změně v životě. Je ovšem nutné dodat, že každý mladý člověk je zcela individuální bytost, která potřebuje rovněž individuální přístup, který se na něj nedá napasovat podle nějakého kontextu, ale je možné pouze využít některé z těchto poznatků pro účinnější pomoc.

Pastorační koncept také tvoří teologický základ a obraz Boha, který se projevuje v chápání mnohých hraničních situací. Součástí konceptu je obraz člověka.³⁶⁴ Z toho vyplývá, že každý pastorační koncept musí obsahovat tři základní dimenze nebo perspektivy:

- Teologicko-biblická (jedná se o pastorálně-teologické koncepty).³⁶⁵

³⁶¹ Sv. Jan Bosco, vlastním jménem Giovanni Melchiorre Bosco (15.8.1815 – 31.1.1888), italský katolický kněz, velký vychovatel a přítel mládeže, které se snažil zmírnit její utrpení. Díky svému osobnímu přístupu k mladému člověku změnil mnoho lidských životů k lepšímu. Také se mu říká otec mladých lidí.

³⁶² Sv. Pino Puglisi, vlastním jménem Giuseppe (15.9.1937 – 15.9.1993), italský katolický kněz, který byl v den svých narozenin zavražděn sicilskou mafií v problémové čtvrti města Palerma zvané Brancaccio. Svým otevřeným srdcem a osobním zájmem o mladého člověka a rovněž otcovským přístupem si získal srdce nejednoho z nich. Tím mafie ztrácela tyto mladé „pracovníky“, za což musel zaplatit životem.

³⁶³ Srov. HVOZDÍK, S. *Rámce a roviny pastorální psychologie*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2003, 194.

³⁶⁴ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 72-73.

³⁶⁵ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 76.

- Psychologicko-terapeutická (pomoc a služba je vždy zaměřená na člověka).³⁶⁶
V tomto smyslu má také modlitba významný terapeutický význam a to nejenom pro pomáhajícího člověka, ale také pro člověka, který trpí. Mezi základní psychologické významy modlitby se řadí to, že pomáhá uvědomovat si potřebu a význam nějaké skutečnosti. Objasňuje význam lítosti a může přinášet pocit útechy, současně vzbuzuje naději a přináší pokoj, který může zmírňovat pocity strachu, úzkosti a napětí. Také dává perspektivu řešení problémů a vyjasňuje cíle, kterých chce člověk dosáhnout. A v konečném důsledku může člověka připravit na přijetí všeho, co je dané a co nemůže ovlivnit. V tomto smyslu integruje osobnost člověka prostřednictvím odevzdání se vyššímu pořádku (nadsmyslu).³⁶⁷
- Sociologicko-politická (práce s lidmi se uskutečňuje v sociálních vazbách).³⁶⁸

Na základě těchto tří dimenzí je rovněž vidět to, že pastorační práce musí být komplexní a nemůže poskytovat pomoc pouze v jednom z těchto směrů. Pokud je mladý člověk věřící, tak je pro pastorační práci důležité, aby mu sdělila:

- že ho Bůh neopouští, ale že trpí spolu s ním,³⁶⁹
- že Bůh ho nemocí, bolestí a utrpením netrestá,³⁷⁰
- že je Bohem milován i když je křehký, zranitelný a nedokonalý,³⁷¹
- že také člověk, který mu pomáhá a snaží se ho milovat, není dokonalý pečující člověk,³⁷²
- že si Bůh přeje jeho dobro, které vyvyšuje nad náboženské povinnosti.³⁷³

Pro mladého člověka a jeho vnitřní prožívání jsou velice důležitá tato sdělení, protože mu umožňují s nimi pracovat a zaujmout takový postoj, který ho nebude uvádět do deprese a do pocitu osamocení, ale bude mu ukazovat prostor přijetí a pokoje.

³⁶⁶ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 76.

³⁶⁷ Srov. HVOZDÍK, S. *Rámce a roviny pastorálnej psychológie*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2003, 195.

³⁶⁸ Srov. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008, 76.

³⁶⁹ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

³⁷⁰ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

³⁷¹ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

³⁷² Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

³⁷³ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

To znamená, že prostřednictvím této služby a pomoci se mladému člověku ukazuje, že není v osamocení svého utrpení, ale rovněž se mu kromě lidské fyzické přítomnosti pomáhajícího člověka ukazuje, že ho neopouští ani Bůh.³⁷⁴ K tomuto tvrzení je ovšem nutno dodat, že sdělení o tom, že mladého člověka neopouští ani Bůh, je možné předat právě přes osobní vztah. A to na základě toho, že „duchovní (spirituální) život člověka totiž představuje především síť jeho osobních vztahů.“³⁷⁵ Právě vztahy učí mladého člověka tomu, že není sám, že vztahy nejsou dokonalé, ale jsou právě prostředím, kde se nemusí cítit vyloučen, ale spíš přijat.

Pro pastorální koncept by měla být osoba Ježíše Krista vzorem jakým způsobem poskytovat člověku, který trpí nemocí. Právě v evangelijních příbězích o utrpení je možné nalézat různé terapeutické metody Ježíše Krista, které můžou poskytovat vícero cenných podnětů pro vlastní práci a doprovázení mladých lidí. Zde je vidět, že Ježíš Kristus se vždy člověku věnuje jako jednotlivci. Má výrazně empatický postoj pro to, co člověk aktuálně potřebuje. Na rozdíl od vědy jeho přístup k člověku není striktně systematický, což se projevuje v tom, že se každému člověku věnuje autenticky na základě své intuice. To poukazuje na skutečnost, že člověku nepomáhá primárně metoda, kterou má být člověku pomáháno, ale především setkání a dobrý vztah mezi tím, kdo pomoc poskytuje a kdo pomoc potřebuje. Ježíš Kristus vždy dbá na celostní řešení problému člověka a nesnaží se řešit jen bolest a utrpení. Ježíš sám poukazuje na to, že při službě pomoci musí pomáhající dát do vztahu sebe samého prostřednictvím svého srdce a svého empatického soucitu, který se projevuje kromě jiného výraznou zaangażovaností ve prospěch toho, kdo trpí. V přístupu Ježíše Krista je také vidět, že si setkání s trpícími lidmi striktně neplánuje. Otevřenost a upřímnost jsou základním předpokladem pro setkání, které vytváří prostředí důvěry. Velký význam má praktikování dotyku. Ježíš Kristus se dotýká člověka a je zde vidět propojení slova a dotyku, kterým chce Ježíš v člověku aktivovat jeho vlastní zdroje a rezervy. To znamená, že toto Ježíšovo terapeutické působení je cestou, která nepřináší okamžitou úlevu, ale otevírá proces, díky kterému se může mnohé změnit.³⁷⁶

³⁷⁴ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 60.

³⁷⁵ Srov. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 59.

³⁷⁶ Srov. GRÜN, A. *Uzdravení skrze podobenství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 136-140.

2.12.4 Pastorační přístupy jako východisko pro službu

Pokud chceme mladému člověku účinně poskytovat službu pomoci, je důležité reflektovat jeho potřeby. Naplňování potřeb je základním kritériem, které by se mělo projevit v přístupu k mladému člověku. Tento přístup by neměl být povrchní, ale adresný tak, aby z něj byl cítit zájem, který je zaměřen na něj. To platí rovněž pro oblast pastoračních přístupů.

Při hledání pastoračních přístupů je nutné vycházet z toho, že člověk má ve svém životě 4 základní skupiny potřeb:

- Biologické (vitální) potřeby – jsou pro život člověka nezbytné a řadí se k nim potřeba zdraví a bezpečí, příjmu potravy a tekutin, potřeba tepla, odpočinku, klidu, spánku, aktivity, potřeba neustále něco poznávat, mít zážitky.³⁷⁷
- Osobní (individuální, psychologické) potřeby – jsou vázány na konkrétního člověka, proto se potřeby každého člověka odlišují od potřeb druhého člověka. Jsou to potřeby poznání okolního světa, potřeba porozumění a chápání skutečnosti a hledání smysluplného obrazu světa, potřeba člověka zaujmout ve světě smysluplné místo. Do této skupiny rovněž patří potřeba porozumění, potřeba něco dokázat, podat dobrý výkon, ale velice důležitá je potřeba identity, kde se člověk snaží být sám sebou.³⁷⁸
- Sociální potřeby – týkají se sociální existence člověka, která vychází z jeho bytí mezi lidmi a z jeho konání a činnosti s nimi. Každý člověk má potřebu styku s lidmi a právě stav osamocení je příkladem neuskutečnění této potřeby. Do této skupiny potřeb se řadí také potřeba rozhovoru s druhými lidmi a s tím také souvisí potřeba přátelských vztahů, protože člověk potřebuje budovat důvěrný vztah, který vytváří prostor pro důvěru, která nebude zneužitá. Patří sem také potřeba porovnávání se s druhými lidmi, potřeba spolupráce, sociálního zařazení, sociální identity a bezpečí.³⁷⁹
- Duchovní potřeby – jsou to potřeby, které výše uvedené potřeby přesahují. Proto má člověk potřebu nadhledu (transcendence), která se týká rovněž poznávání

³⁷⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000, 163-164.

³⁷⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000, 164.

³⁷⁹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000, 164.

smysluplnosti života a utrpení. K duchovním potřebám patří také potřeba krásy, pravdy a spravedlnosti, potřeba tajemství (mystéria).³⁸⁰

Na základě výše zmiňovaných příkladů potřeb, které je důležité naplňovat zvláště u mladého člověka, je možné vidět, kudy se má ubírat pastorační péče, která díky svým přístupům má být účinná. Pastorační přístupy musí být autentické a zaměřené na konkrétního mladého člověka. Tyto přístupy musí odkazovat na potřeby, díky kterým mladý člověk objevuje svoji identitu. Musí mu být dán prostor na to, aby se mohl sebevyjádřit, aby navozoval vztahy, zvláště důvěrné vztahy, které v závislosti na kvalitě jejich prožívání mohou mít velký terapeutický význam. Proto, pokud má být pastorační péče poskytována účinně, není možné v rámci pastoračních přístupů dávat do popředí jakoukoliv oblast z naplňování potřeb, ale je potřeba její vyváženosti. Zásadním poselstvím pro mladého člověka z těchto přístupů je to, aby cítil, že ho má někdo rád a chce se jeho stavem „zašpinit“.

V rámci přístupu k mladému člověku je důležité, aby se člověk, který poskytuje pomoc, vyvaroval přístupům, které devalvují mladého člověka. Mezi ně patří nevšímavost, nezájem, nepřímý oční kontakt, chybějící pozdrav, nenaslouchání, nepozornost, přehlížení autentické výpovědi, formálnost, uzavřené srdce, atp. Rovněž je v tomto smyslu důležité vyzdvihnout přístupy, které je potřeba v hojné míře uplatňovat, a které zvyšují hodnotu mladého člověka. Mezi ně se řadí všímavost, soucit, naslouchání, trpělivost, ocenění malých kroků, smysl pro spravedlnost, jasné a otevřené konání, schopnost odpouštět, schopnost povzbudit, projevení zájmu, citlivost, respekt a projev otevřeného srdce. Zvláště u mladého člověka je falešnost a neupřímnost zcela vyloučena, protože ničí vztah, který by mu mohl pomoci.³⁸¹

S tím souvisí rovněž to, že pastorační péče nemůže a nesmí spočívat v teorii, ale v terapeutickém přístupu. Člověku není možné pomoci prostřednictvím teologicko-náboženských poznatků, ale pomalým opatrným odhalením jeho zmateného citového světa, který může být pro hledání objektivní pravdy hodně zaslepený a uzavřený.³⁸²

S pastoračními přístupy k mladému člověku úzce souvisí také kritérium zdravé spirituality, která by mu měla přinášet útěchu a životodárný zdroj energie. Pro pochopení

³⁸⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorační péče*. Praha: Oliva, 2000, 165.

³⁸¹ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorační péče*. Praha: Oliva, 2000, 169-171.

³⁸² Srov. KAŠPARŮ, M. *Základy pastorační psychiatrie pro zpovědníky*. Brno: Cesta, 2002, 13.

zdravé spirituality je nutné vycházet z toho, že tyto křesťanské perspektivy nevyhnutelně hluboce ovlivňují jeho duševní život a osobnost.³⁸³

V tomto smyslu, kritéria zdravé spirituality jsou:

- Spiritualita má být mystagogická a ne moralizující – mystagogickou je tehdy, když člověka uvádí do tajemství Boha, ale rovněž do tajemství člověka. Jde především o nové prožití sebe samého jako ozdravnou zkušenost, prostřednictvím které se člověk setká s Bohem a sjednotí se s ním. V moralizující spiritualitě jde především o vyvarování se chyb a hříchů. Vychází z ideálů mravní dokonalosti a neustále vytváří v člověku zlé sebevědomí a svědomí. Takto vnímaná spiritualita je špatný pastorační přístup.³⁸⁴
- Spiritualita má být osvobozující a nesmí přetěžovat – pravá spiritualita osvobozuje člověka od nároků, které na něj klade okolí. Pravá svoboda se ve zdravé spiritualitě v člověku neprojevuje nevázaností. Některé spirituální zásady jsou nad možné síly člověka, protože souvisí s nesprávným chápáním ideálu dokonalosti. To, že se člověk musí stávat pořád lepším a čistějším, aby byl dokonalý, jako je samotný Bůh, je utopie, která velice necitlivě zachází se srdcem člověka. Takové konání způsobuje v lidském srdci zmatek, který se projevuje v duši. Tento stav nic pozitivního v člověku nevytváří, ale přepíná ho a často ho uvádí do neurózy.³⁸⁵
- Spiritualita netříští, ale spojuje. Zdravá spiritualita člověka spojuje se všemi lidmi a cítí ve svém nitru solidaritnost, která se projevuje v hluboké jednotě v utrpení. Taková spiritualita vytváří skutečné společenství a nerozděluje lidi. Nevztahuje se jenom na jednotlivce, ale ukazuje také na společenství. Jsou pro ni velice důležité vztahy k lidem, ale také k Bohu. Pokud spiritualita člověka izoluje a rozděluje společenství tak vede člověka k tomu, aby uspokojoval jenom vlastní potřeby.³⁸⁶
- Spiritualita vytváří vztah ke světu a neodtahuje od světa – správná spiritualita vede a uschopňuje člověka k tomu, aby zvládl nároky v sociální a pracovní oblasti

³⁸³ Srov. ZAVALLONI, R. Psychologie a spiritualita. In FIORES, S. D.; GOFFI, T.: *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 765.

³⁸⁴ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 44-45.

³⁸⁵ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 46-49.

³⁸⁶ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 49-50.

jeho života. Zdravost spirituality je možné ověřit na základě vztahu k realitě života, ve kterém žije. Je významným zdrojem sebepoznání.³⁸⁷

- Spiritualita hledá Boha a ne cit – od člověka, kterému se poskytuje pomoc, není možné požadovat, aby jednoduše věřil. Na základě prožívaného vztahu může být vybízen k zakoušení Boha. Je důležité, aby svou víru neměřil na základě svých citů, protože mu hrozí, že zůstane u sebe samého. Život každého člověka se neměří na základě náboženské zkušenosti, ale na základě lásky. To se projevuje v tom, že člověk mění své chování k sobě samému, k druhým lidem a je zde možnost vytváření nového vztahu s Bohem v intimitě.³⁸⁸
- Spiritualita je celostní a ne jednostranná – v prostředí zdravé spirituality je člověk oslovován jako celek. Jednostranné částkové vnímání jednotlivých dimenzí vede člověka k rozporům. Proto pro zdravou spiritualitu je podstatný nejenom rozum a vůle, ale také srdce a cit, duch a tělo, vědomí a nevědomí. Všechny tyto skutečnosti musí být vnímány ve vztahu k Bohu. Rovněž se víra musí konfrontovat s rozumem, vůlí, srdcem a citem.³⁸⁹
- Spiritualita je pokorná a ne pyšná – cesta člověka k Bohu vede přes jeho bezmocnost. Pro člověka je sice podstatné, že se musí namáhat a na sobě pracovat, ale na druhé straně si musí uvědomovat, že nedokáže být dobrý sám ze sebe ani z vlastní síly. Vnímání této jeho bezmocnosti ho otevírá pro pokorné prostředí, kde poznává, co je Boží milost, která se projevuje právě v jeho slabosti. Není to postoj rezignace, ale postoj radosti a svobody ducha.³⁹⁰

Na základě těchto kritérií zdravé spirituality je důležité, aby pomáhající člověk byl erudován rovněž po duchovní stránce. Protože podle svého přístupu se může u mladého člověka rozvinout zdravý prostor, díky kterému se rozvine jeho spiritualita pozitivním směrem a bude mít terapeutický rozměr anebo se stane to, že přístupem, který bude zaměřen moralisticky a kategoricky, vznikne u mladého člověka zklamání, deprese a uzavřenost před tím, co ho přesahuje, protože nebude splňovat požadavky na dokonalost. Zdravá spiritualita vede svým přístupem k otevřenosti, přijetí, naslouchání a ukazování toho, že jeho život má smysl. Proto zdravá spiritualita musí pomáhajícího

³⁸⁷ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 50-51.

³⁸⁸ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 51-54.

³⁸⁹ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 54-55.

³⁹⁰ Srov. DUFNER, M.; GRŮN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994, 55-57.

člověka svým přístupem vést k soucitnosti. To znamená poskytovat pomoc, kde přístupem k mladému člověku bude soucit.

V tomto zaměření práce být soucitný znamená „kráčet s těmi, jež sužuje bolest, rozumět jim a těšit je, a především je milovat a zůstat s nimi tak, jako Marie zůstala s Ježíšem u paty kříže (srov. J 19). Měla v sobě sílu lásky, která jí umožnila, aby zůstala i tehdy, když ostatní utekli.“³⁹¹

2.12.5 Komunikace s mladým člověkem jako základ vztahu

Základem každého autentického setkání s člověkem je rozhovor, který by měl člověka uvést do pravého hodnověrného prostředí lásky. Pro mladého člověka, se kterým je vedený rozhovor, je nezbytné, aby člověk, který s ním vede rozhovor, byl schopen mu naslouchat a současně mu vydat svědectví, které se týká velikosti jeho hodnoty a důstojnosti.

Podle teologa Ctirada Václava Pospíšila „pomoc trpícímu vyžaduje individuální přístup, neboť každá bolest a každé utrpení je individuální a zcela originální tajemství. První pomoc spočívá v pozorném naslouchání, v němž je přítomen celý člověk, jehož se mají slova trpícího dotknout takovým způsobem, že vstoupí do společenství s tím, kdo se ocitl v obtížích. Soucítění, tedy empatie, znamená, že se na bázi chápajícího naslouchání naše srdce rozechvívá velmi podobnou úzkostí a vnitřně prožívá cosi z bolesti, kterou trpící zažívá na vlastním těle a ve vlastním nitru.“³⁹² Tato slova výše zmíněného teologa dávají jasné návody a podněty k tomu jak naslouchat mladému člověku, kde osobní postoj pomáhajícího vyžaduje nasazení srdce.

Pokud osobní postoj pomáhajícího vyžaduje nasazení srdce, tak motivem každého rozhovoru, který má být pomocí mladému člověku, který trpí, musí být láska. Jestli je tento motiv lásky v rozhovoru, tak vylučuje tyto skutečnosti, na které je zvláště mladý člověk hodně citlivý:

- zraňování anebo trestání,³⁹³
- odplácení toho, co člověk udělal špatně,³⁹⁴
- shazování a ponižování,³⁹⁵

³⁹¹ VANIER, J. *Krása lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 137.

³⁹² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 193-194.

³⁹³ Srov. POWELL, J. *Kto první hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

³⁹⁴ Srov. POWELL, J. *Kto první hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

³⁹⁵ Srov. POWELL, J. *Kto první hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

- odmítnutí,³⁹⁶
- nepřipuštění blízkosti ve vztahu,³⁹⁷
- manipulace, kde pomáhající člověk chce dosáhnout toho, aby mladý člověk konal tak, jak to chce on a aby cítil, že to pomáhajícího člověka těší,³⁹⁸
- ventilace napětí na mladém člověku, který trpí,³⁹⁹
- odmítnutí naslouchání,⁴⁰⁰
- stavění zdí a překážek mezi pomáhajícím a mladým člověkem,⁴⁰¹
- zesměšňování, zlehčování, trestání, posuzování a zraňování.⁴⁰²

Pokud tyto skutečnosti vztáhneme na mladého člověka, tak setkání v rozhovoru s ním, by mělo vést k poznatku, že jak mladý člověk, tak rovněž pomáhající strávili plnohodnotné společné chvíle. Mladý člověk je velmi vnímavý na vnější podněty, prostřednictvím kterých se k němu přistupuje. Touží být přijatý v lásce a pochopení a častokrát toto vědomí potřebuje procítit. Při autentickém rozhovoru je vhodné vyjádřit slova uznání nebo projevy děků. V případech, že nastanou situace, které vedou ke zraňujícím skutečnostem, by se měl umět pomáhající člověk omluvit a projevit lítost nad svým chováním.⁴⁰³ Pro každou službu jako pomoc je důležité vědomí toho, že pokud má být mladému člověku poskytnuta pomoc a útěcha, je nezbytné, aby k němu bylo přistupováno v lásce, která vylučuje jakékoliv zjištěné tendence.

Všechny tyto aspekty, které jsou důležité pro rozhovor, odkazují na význam vztahu, ve kterém se má tento rozhovor uskutečňovat. Každá mezilidská komunikace by měla být prožívaná v rovině Ježíše Krista. Křesťanství chápe všechny mezilidské vztahy jako vztahy, ze kterých je vytvářena osnova každého lidského života v horizontální rovině světa převzatá z vertikálního vztahu lásky, směřující od Boha ke každému člověku a z vertikálního vztahu víry směřujícího od člověka k němu. Tyto osnovy je možné převzít do tohoto vztahu. Pokud jsou lidské vztahy prožívané v lásce, smysl vztahu se hluboce mění. Při této změně se pomáhající člověk stává jako kdyby přestupní stanicí, kde člověk objevuje svou úlohu v podobě péče o člověka, který potřebuje pomoc. V tomto smyslu pomáhající člověk nemá už dva póly, které jsou horizontálně protilehlé,

³⁹⁶ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

³⁹⁷ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

³⁹⁸ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

³⁹⁹ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

⁴⁰⁰ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

⁴⁰¹ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

⁴⁰² Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 208.

⁴⁰³ Srov. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007, 158-180.

ale tři póly, které jsou umístěné vertikálně. To poukazuje na to, že Boží vůle, prozřetelnost a dar pro službu procházejí pomáhajícím člověkem od shora dolů a dělají z něho tuto přestupní stanici jako místo uskutečňování lásky k člověku, který trpí.⁴⁰⁴ Právě skutečné objevení významu vztahu ve všech jeho dimenzích vytváří ten neoptimálnější prostor pro komunikaci, která má mít pro člověka vždy zásadní a nejenom terapeutický význam. Měla by vždy mladého člověka, ale i člověka, který poskytuje pomoc posouvat do roviny vzájemného obdarování se. To pro nás, kteří se snažíme mladým lidem pomáhat, vyjadřuje poznání, že při skutečné komunikaci není obdarován jenom mladý člověk, ale rovněž pomáhající může z tohoto rozhovoru čerpat cenné podněty do svého vlastního života.

V této souvislosti je potřeba používat v rozhovoru účinné strategie na zvládnání těžkých situací, které by měly pomoci obnovit duševní rovnováhu a rozvoj osobnosti navzdory utrpení. U mladého člověka je žádoucí, aby se dospělo k pozitivní změně vnímání sebe samého, rovněž aby došlo k prohloubení mezilidských vztahů, které směřují ke změně životní filosofie a dávají prostor pro objevování nové životní energie a přehodnocování hodnot.⁴⁰⁵ V tomto smyslu má velký význam pro mladého člověka fenomén přátelství. Zvláště v případech utrpení typu jako je deprese, která drží člověka ve stavu uzavřenosti, tak mladý člověk potřebuje přátele, kteří ho mají rádi a přijímají ho. Potřebuje podporu, když je zvláště křehký a extrémně zranitelný. Stačí pocit odmítnutí, nebo nějaká forma neúspěchu a dojem vlastní bezmocnosti se oživuje. Přátelé jsou tedy povolání, aby kráčeli po boku, naslouchali, komunikovali, ale nedělali při tom unáhlené poznámky. Obecně platí, že porozumět bolesti druhých umí zvláště ti, kteří si sami prošli nějakým utrpením.⁴⁰⁶

2.12.6 Aplikace logoterapie do pastoračních přístupů

Úkolem této kapitoly není aplikovat logoterapii jako celek do prostředí pastorální teologie a ani nechce redukovat logoterapii jako nějaký překlenovací most mezi psychologii a náboženstvím. Snahou je vytěžit to podnětné z logoterapie, když se v prostředí církve při službě pomoci setkáváme s osobou člověka, který je ve stavu bolesti, utrpení, zmatku, nevyřešených otázek a hledání smyslu. Jde o snahu přinést do

⁴⁰⁴ Srov. CONGAR, Y. *Za církev sloužící a chudou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 61-62.

⁴⁰⁵ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 188-193.

⁴⁰⁶ Srov. VANIER, J. *Krásy lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 170

prostoru pastorální péče podněty, které se týkají přístupů k člověku a komunikace s ním na základě konfrontace logoterapie ve světle autentického přístupu Ježíše Krista.

Ovšem je vhodné se vyvarovat přílišným tendencím zahrnout logoterapii do pastorální teologie, nebo teologie jako takové. Jako pastoračně užitečné se jeví využít některé částkové aplikace určitých poznatků z logoterapie, které mohou přinést značný pastorační přínos.⁴⁰⁷

Pro logoterapii je velmi příznačné, že používá jako jediný prostředek řeč a dialog při poskytování pomoci člověku, který má těžkosti. V tomto smyslu je terapeutickou, pedagogickou, ale také pastorální formou rozhovoru. Zásadním významem logoterapie je, že při naslouchání člověku nenásleduje automaticky přijetí toho, co řekl a není hodnotově neutrální. V praxi to znamená, že terapeut půjčuje trpícímu člověku nejenom ucho, ale také se do něho vcítí. Je potřeba vyvarovat se vnucování hodnot anebo tomu, aby terapeut ukazoval trpícímu člověku co je správné a co nesprávné a tím mu vnucoval vlastní hodnotový žebříček.⁴⁰⁸ Dále by měl terapeut umět naslouchat, umět se vcítit a také poskytnout konfrontaci s aktuálním stavem. Velmi podstatnou částí v tomto dialogu je vytvoření nenásilného nemanipulativního prostoru, ve kterém člověk objevuje sebe ve vztazích. Některé aspekty logoterapeutického naslouchání jsou pro pomáhajícího člověka zásadní, protože ho vybízejí k tomu, aby se zaposlouchal do hloubky člověka a objevoval smysl a nesmazatelný obraz Boha v člověku. Účinnost logoterapie nespočívá v nějaké zásadní propracované a bohaté nabídce metod, ale je spíše využitelkou excelentního umění improvizace, která poskytuje terapeutovi možnost přizpůsobit jeho terapeutickou nabídku jedinečnosti a zvláštnosti trpícího člověka v jeho jedinečné životní situaci utrpení a bolesti. Navzdory tíživé situaci se v něm snaží objevit zdravé a léčivé síly, které mu pomáhají prostřednictvím slova překonat daný tíživý stav.⁴⁰⁹ Tento postoj logoterapie se jeví u mladého člověka jako vhodný, protože jeho dynamismus a jedinečnost vyžadují přizpůsobování a připravenost na náhlé změny během poskytování pomoci.

Rozhovor má být hlubokým lidským setkáním, při kterém je pomáhající člověk ochoten dát svou víru i pochybnosti, svou naději i beznaděj, světlo a temnotu k dispozici trpícímu člověku, který se snaží nalézt cestu, která by ho vyvedla z jeho zmatku a pomohla mu dosáhnout smyslu vlastního života.⁴¹⁰ Tato autenticita pomáhajícího

⁴⁰⁷ Srov. FRANKL, V.; Lapide, P. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta, 2011, 30.

⁴⁰⁸ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 65-67.

⁴⁰⁹ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 100.

⁴¹⁰ Srov. NOUWEN, H. *Zraněný ranhojič*. Praha: Návrat domů, 2008, 50-51.

člověka je pro mladého člověka zásadní. V takto pojatém rozhovoru mladý člověk nebude cítit nadřazenost pomáhajícího člověka, ale rovnost.

V rozhovoru logoterapie rovněž klade důraz na prvky, které jsou součástí běžné vydařené mezilidské komunikace a jsou charakteristické také pro každodenní mezilidské projevy, které jsou založené na lásce. V tomto je možné vnímat prvky rétoriky lásky, které jsou spjaté v hlubokých vztazích a propojené na základě různých forem lásky.⁴¹¹

Mezi prvky rétoriky lásky patří:

- Projevovat člověku uznání – pomáhající se má snažit využívat každou příležitost k tomu, aby mohl potřebnému člověku ukázat jeho hodnotu, ocenit jeho schopnosti a vnitřní krásu. Zásadní skutečností je, že místo hodnocení je potřeba hodnotu projevit. Důležitá je konfrontace a také osobní zájem, který vytváří prostor vzájemné důvěry a vcítění se.⁴¹² Pro pomáhajícího je zásadní, že nemůže zůstat jen nezúčastněným pozorovatelem utrpení člověka, ale musí vstoupit celou svou osobností do jeho bolestné situace, protože jinak nebude schopen vytvořit s ním důvěrný vztah. Osobní zaangażovanost spočívá v ochotě být účastný a vzít jistou část utrpení na sebe podobně jako Ježíš Kristus. Už z Bible vychází příkladný podnět, že je nezbytné mít ochotu plakat s plačícími.⁴¹³
- Pomoc ujasnění – je to snaha pomoci trpícím lidem ujasnit a osvětlit jim jejich vnitřní nahlížení na utrpení. Právě snaha chtít pochopit toho druhého ve významu pomáhající – potřebný a opačně potřebný – pomáhající v sobě ukrývá upřímný skutečný zájem, který dodává člověku sílu, aby opustil jednotlivé zažité způsoby myšlení, konání a snažil se vydat na novou cestu.⁴¹⁴ Z uvedeného vyplývá, že pomáhající člověk nemá být jenom jeden z dlouhého zástupu profesionálů, kteří se snaží poskytovat pomoc prostřednictvím svých odborných vědomostí. Jeho hlavním úkolem v tomto smyslu je, aby byl nápomocný a vyváděl potřebného člověka ze zmatků k naději a z chaosu k harmonii. Nevyhnutelností je soucit a vcítění se do situace, ve které se člověk nachází. Velkým úkolem pro pomáhajícího je, aby se snažil probouzet to nejlepší v člověku a ukazovat mu světlo do vnitřních pochodů jeho nitra.⁴¹⁵

⁴¹¹ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 84.

⁴¹² Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 84-86.

⁴¹³ Srov. NOUWEN, H. *Zraněný ranhojič*. Praha: Návrat domů, 2008, 82-84.

⁴¹⁴ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 87-90.

⁴¹⁵ Srov. NOUWEN, H. *Zraněný ranhojič*. Praha: Návrat domů, 2008, 52-54.

- Pracovat s alternativami – alternativy je možné očekávat od svobodného, zodpovědného a dospělého člověka. To poukazuje na to, že ve vztahu pomáhající – potřebný má každý své vlastní nápady jako alternativy. V případě, že si je vymění, tak už každý z nich bude mít dva nápady. Při dalším kladení otázek může potřebný člověk začít snít, protože se setkává s otázkou, co by bylo kdyby, a tak začne zohledňovat v procesu tohoto snění své další vyšší možnosti.⁴¹⁶ V tomto bodě nastává proces vzájemné výměny těchto myšlenek a postojů. Je to proces, který se dá nazvat jako vzájemné dávání a obdarovávání se. Obohacení a hojivý účinek mohou čerpat obě strany tohoto rozhovoru.
- Hledat smysl – hledání smyslu je vlastně hledání pravdy, přičemž se při hledání rozumí spíše etická pravda. Každý život má bezpodmínečný smysl, který se nemůže ztratit za žádných okolností. Smyslem rozhovoru je tedy pomoci potřebnému člověku, aby našel kontakt se svým vnitřním hlasem. Toto hledání a nalézání se děje ve jménu života, jeho udržení, odstraňování utrpení, ale také dalšího rozvoje navzdory utrpení. Člověk, který trpí, musí vzít v úvahu, že vždy nenalezne to, co si přeje. A to se týká také hledání smyslu. Nikdo z lidí nezná celou pravdu. Jediné co je možné, je to, že k této úplné pravdě se dá kráčet v tichosti a pokoře s určitou předtuchou a důvěrou.⁴¹⁷ Každé setkání člověka se sebou samým a s druhými by mělo přinášet nový pohled a to platí i v případě události, která by měla přinášet nové poselství. Proto je důležité, aby se potřebný člověk dokázal dívat na svět očima, které jsou plné očekávání. Snaží se objevovat přísliby, pohledy a poselství, ve kterých může nalézat skrytý potenciál. Život každého člověka není statickou daností, ale tajemstvím, které je možné postupně odkrývat v ustavičném setkávání se člověka a jeho světa.⁴¹⁸

2.12.7 Shrnutí

Na základě hlubšího pochopení člověka jako osoby se láska jeví jako jediný nejúčinnější způsob služby jak pomoci mladému člověku. Podle Bible má láska mnoho způsobů, projevů a slov, kterými dokáže přistupovat k utrpení člověka. Pokud se naše pomoc bude přidržovat jenom určitých schématických přístupů, mine se naše pomoc s účinným řešením těžké situace mladého člověka. Podstatným a rozhodujícím faktorem

⁴¹⁶ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 90-93.

⁴¹⁷ Srov. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009, 93-95.

⁴¹⁸ Srov. NOUWEN, H. *Zraněný ranhojič*. Praha: Návrat domů, 2008, 85-86.

je míra lásky, na základě které se mu pomáhá. Až když dojde do stavu, že tato naše služba bude překypovat duchem lásky, tak může být naše pomoc skutečně účinná. Naše úsilí ve službě pomoci, by mělo pomáhat aktivovat v mladém člověku nový život. A proto síla nás, kteří mu pomáháme v bolestech, ale i radostech, by neměla pocházet z naší sebejistoty, která vychází z naší osobnosti a vzdělání, ale měla by vycházet z toho, že jsme lidé naděje a z příslibů, které jsme obdrželi ve víře od Boha. Naše služba pomoci by se neměla nazývat křesťanskou proto, že je proniknutá optimismem, ale proto, že má svůj základ v utrpení Ježíše Krista, jeho historické události, které se chápe jako rozhodující zlom lidských omylů a pokusů, jako dramatické potvrzení toho, že na druhé straně utrpení, temnoty a bolesti existuje světlo. Život a utrpení mladého člověka nás, jako sloužící a pomáhající, vybízí k tomu, abychom vstoupili do stavu tohoto utrpení včetně rizika zranitelnosti, které s touto službou úzce souvisí. Často je to bolestivá zkušenost plná sebezapření. V tomto je vidět velký význam vztahu, na který se klade velký důraz.

Významným pomáhajícím faktorem pro službu naší pomoci mladému člověku je fenomén přátelství. Přátelství spojuje dva lidi prostřednictvím pevného vztahu, který se skládá z důvěry, blízkosti a nesobeckého zájmu. Právě přátelství významným způsobem pomáhá člověku pomoci překonat jeho těžká životní období, která jsou poznačená utrpením. Přátelství tvoří velmi důležitou složku jakýchkoliv vztahů a to včetně profesionálních a pomáhajících vztahů.⁴¹⁹ Pro nás, kteří se snažíme mladým lidem pomáhat, má zásadní význam také skutečnost, že také Bůh vstupuje do osobního přátelství s člověkem a chce mít z lásky účast na jakékoliv formě jeho utrpení. Chce mu přinášet neustálý nesobecký zájem, blízkost a útěchu. Tím pádem také naše služba pomoci by měla fungovat na základě našeho laskavého přístupu, který se časem může prohloubit do přátelství navzdory všem rizikům.

Paradoxem je, že právě dnešní společnost a věda má mnoho naučených gest a způsobů, což se projevuje v mnohých vědních disciplínách, které se snaží mnohostranně pomoci člověku, ale často se vytrácí humánní přístup a vztah. Ve světle Ježíše Krista naše služba mladému člověku bude něco víc než jenom služba. Nezbytností nás sloužících není dávat něco ze sebe, ale dávat sebe samého. Proto naše služba mladému člověku by neměla být jenom nějakou formou odborné pomoci v psychosociální sféře, kterou poskytuje stát, ale díky autenticky žitým vztahům s mladými lidmi v jejich utrpení by to

⁴¹⁹ Srov. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012, 118.

měl být skutečný projev péče Boha o mladého člověka. Proto se vztah jeví jako vhodný způsob jak účinně být na blízku mladému člověku, který má touhu žít, ale jeho život ho někdy příliš „bolí“.

3 Když bolest a utrpení ničí touhu žít

V předchozí kapitole jsme přiblížili psychologické a teologické aspekty, které ovlivňují mladého člověka v jeho touze žít. Mladý člověk se ptá, proč je v jeho životě bolest a utrpení, dává si různé otázky o smyslu a také chce na tyto otázky odpovědi. Od psychologie, ale také pastorální teologie se chce, aby tomuto mladému člověku uměly co nejlépe pomoci. Je ovšem nutno říct, že jakékoliv vědecké poznání není řešením a odpovědí v úplnosti na to proč mladý člověk musí trpět. V tomto smyslu je ještě důležitější snažit se porozumět světu mladých.

Dnešní svět je zaměřen převážně na to, aby člověk byl silný, odvážný, průbojný a aby se uměl prosadit. Je to také fenomén, který se dotýká mladých lidí, a je na ně vyvíjen tlak. Pokud je mladý člověk slabý, tak se cítí jako přítěž, ale právě někdy mladí lidé, kteří jsou slabí, handicapovaní mohou ve společnosti a v silných lidech probouzet lásku. V podobném duchu také mluví Jean Vanier, kdy on sám si všímá, že je často slyšet, že slabí potřebují silné, ale zdůrazňuje, že právě „slabí lidé probouzejí a zjevují srdce, probouzejí energii něhy a slitování, vlídnosti a společenství. Probouzejí zdroj života...“⁴²⁰ Jsou to tedy mladí lidé, kteří potřebují tyto skutečnosti, protože pak se v nich může znovu aktivovat touha po životě.

Jak už bylo poukázáno na význam a důležitost vztahu a jeho rozměru, tak se právě tato dimenze jeví jako nesmírně přínosná, ale také nedoceněná a současně v dnešním světě opomíjená.

V uvedeném kontextu je prostor srdce základem všech vztahů a vytváří možnost pro budování a navazování nových vztahů s jiným srdcem, protože za tímto jiným srdcem je člověk, který chce být milován takový, jaký skutečně je.⁴²¹ Součástí každého mladého člověka je tajemství a záhada. Také musí objevovat svojí jedinečnou cestu životem. S tím úzce souvisí identita a schopnost výběru.⁴²²

Rovina a význam vztahu jsou důležité jak pro vědu, tak pro osobní rozvoj, ale také církve. Od církve dnešní doby se očekává, aby byla více vztahová, a to samé od ní čekají mladí lidé. V tomto duchu také Druhý vatikánský koncil vybízí církve k tomu, aby se prostřednictvím pastorální teologie snažila pomáhat lidem, kteří se zaobírají nejhlubšími

⁴²⁰ VANIER, J. *Krásá lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 146.

⁴²¹ Srov. VANIER, J. *Krásá lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 153.

⁴²² Srov. VANIER, J. *Krásá lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016, 148.

otázkami jejich života. Koncil rovněž říká, že v současném světě, který je plný nevyrovnanosti a lidského utrpení, se člověk dostává do stavu vnitřní rozpolcenosti. Člověk si dává otázky, které se týkají smyslu života, bolesti, utrpení, zla a smrti. Současně se také poukazuje na to, že když se člověk dostává do konfrontace s těmito otázkami, existují případy, kdy se vzdává naděje hledat smysl výše jmenovaných skutečností, anebo se snaží najít tento celkový smysl jen na základě vlastního rozumového uvažování. Zde se církvi vytváří prostor, aby ve světle Ježíše Krista mohla být v dialogu se všemi lidmi s úmyslem snažit se objasnit tajemství člověka a aby mohla být nápomocná při řešení těchto závažných otázek dnešního člověka.⁴²³ Pokud chce mít církev opravdový zájem o mladého člověka, tak musí podněty tohoto Koncilu reflektovat ve smyslu pastorace a pastorální teologie. Protože jen tak je možné hledat opravdový způsob poskytování pomoci mladému člověku.

V podobném duchu také mluví papež František, když říká, že se chce setkat s mladými lidmi a dodává „že nejde však nikoliv o setkání izolované od jejich života, chtěl bych se s nimi setkat v jejich začlenění do společnosti. Když totiž mladé izolujeme, dopouštíme se nespravedlnosti; bereme jim jejich příslušnost. Mladí mají příslušnost, přísluší do rodiny, do vlasti, kultury a víry.“⁴²⁴ Zde můžeme dodat, že mladého člověka není možné ani izolovat v utrpení.

Také se zdůrazňuje, že: „Mládí tedy není jen jakési přechodné období mezi prvními kroky vedoucími k autonomii, dospívání a zodpovědnosti v dospělém věku, nýbrž okamžik kvalitativního kroku v oblasti začlenění se do vztahů a závazků, schopnost niternosti a samoty. Jistě, je to období experimentů, vzestupů a pádů, střídání nadějí a strachů a nutného napětí mezi pozitivními a negativními aspekty, skrze které lze chápat, jak uchopit stránku citovou, sexuální, intelektuální, duchovní, tělesnou, vztahovou, sociální. Tato cesta, která se odehrává v malých každodenních rozhodnutích většího dosahu, umožňuje každému objevit jedinečnost a originalnost svého povolání.“⁴²⁵ Mládí je tedy důležitý mezník života, od kterého se pak odvíjí jeho dospělá část a proto je tedy důležité, aby se mu pomáhalo právě skutečnými vztahy, kde může sdílet své utrpení a bolest, která se na cestě za dospělostí objevuje.

⁴²³ *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Pastorální konsultace o Církvi v dnešním světě. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 4.

⁴²⁴ Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 9.

⁴²⁵ Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 12.

V tomto duchu se také poukazuje na skutečnost, že mnozí mladí lidé dnešní společnosti se musejí vyrovnávat s různými tíživými zkušenostmi ve formě traumatických událostí z rodiny, ale také s různými formami bolestí nemocí, utrpení anebo postižení.⁴²⁶ „Obzvláště ve vyspělých zemích s blahobytem jsou stále více rozšířené, zvláště mezi mladými lidmi, druhy psychologických onemocnění, deprese, mentální nemoci, nedobré stravovací návyky spojené s prožitky hlubokého neštěstí, nebo neschopností najít zařazení v životě společnosti. Jsou země, ve kterých sebevražda je prvním důvodem úmrtí v rozmezí věku mezi 15 a 44 lety.“⁴²⁷

Na základě výše jmenovaných skutečností zde budou v tomto duchu přiblíženy kazuistiky mladých lidí, které zasáhla zkušenost bolesti a utrpení a kvalitativně i kvantitativně omezila jejich touhu žít.

3.1 Kazuistiky jako prostor pro porozumění světu mladých

Cesta člověka není statická, ale je dynamická a to rovněž platí pro mladého člověka. Každý mladý člověk je ovlivňován různými vztahy, lidmi, rodinou, kamarády, zažívá různé situace, zkušenosti, má různé naděje a konfrontuje se s prostředím, kterému dává prostor, kde může poznávat sebe a druhého a hledat svou životní cestu. Období dospívání má své bohatství, hloubku a také specifické osobitosti. Adolescence je také prostor, kde by měl člověk hledat odpovědi na základní životní otázky. Mládí přináší hodně otázek, které by měly být zodpovězeny. Rovněž je to životní etapa, kde mladý člověk opouští dětské způsoby a připravuje se na svoji dospělost. Je to významný mezník, kde hledá svoji identitu, sebeurčení a autenticitu. Motorem těchto skutečností je právě touha žít a dát životu naplnění podle originality každého jednoho mladého člověka. V tom všem se ovšem v životě každého jednoho z nich objevují skutečnosti, které mohou zásadně ovlivnit touhu žít a to v negativním slova smyslu.

Tyto negativní skutečnosti jsou bolest a utrpení. Jejich ovocem je to, o čem se bude psát v těchto kazuistikách a co se projevuje pod pojmy nechuť žít, pocity méněcennosti, osamocení, ztráta životních ideálů, rezignace, izolace, nezvládnutá sexualita, nedůvěra, zklamání z lidí, těžká nemoc, postižení a také smrt. Bolest a utrpení způsobuje skutečně hluboké a bolestivé rány mladému člověku, které jsou pak často doprovázeny emocemi.

⁴²⁶ Srov. Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 19.

⁴²⁷ Biskupská synoda: *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-26]. Dostupné na WWW: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf, s. 19.

Cítí se být poníženy, má pocit, že se nemůže bránit a nemá dostatek síly, aby mohl bojovat. Tyto kazuistiky představují analýzu mladého člověka, kterému byla vážně narušena touha žít právě bolestí a utrpením. Jednotlivé kazuistiky a jejich zpracování vznikaly postupně od roku 2013 až 2017. Všichni respondenti kazuistik jsou mladí lidé ve věku 16 - 30 let. Kazuistiky se snaží přiblížit velice citlivá a hluboká témata, o kterých se otevřeně mluví velice málo, anebo často okrajově a nejsou tím, o čem by dnešní společnost chtěla mluvit v centru zájmu. Proto snahou těchto kazuistik je nahlédnout a alespoň částečně otevřít skrytý a částečně neviditelný svět mladého člověka, kde se trápí a je v nejistotě. Z důvodu ochrany identity a soukromí respondentů těchto kazuistik byly všechny souvislosti, které se týkají jejich jména, věku, prostředí, ale také času, kdy se jich bolestná situace dotkla, důmyslně změněny tak, aby nebylo možné jakýmkoliv způsobem dohledat jejich identitu. Tyto kazuistiky byly zpracovány metodikou osobních rozhovorů během doprovázení. U respondentů je možné bádát, že touha žít poznačila jejich fyzickou, psychickou, psychosomatickou, sociální, ale také spirituální oblast života a je zde vidět velikost bolesti a utrpení, která se jich v hloubce dotýká. Cílem těchto kazuistik je přiblížit alespoň částečnou orientaci v dané problematice, když se snažíme pomoci mladému člověku a poukázat na význam vztahu. Právě důležitost vztahu v těchto kazuistikách přináší velké ovoce a pro mladého člověka je to nesmírně ceněná skutečnost. Osobní vztah je to, po čem nejvíce toužili. Neexistují hotové návody jak pomoci mladému člověku, ale je důležité s ním vstoupit do jeho problému a bolest, která ho tíží s ním pojmenovat a hledat cestu řešení.

Rovněž je nezbytné dodat, že kazuistiky vznikali podle postupů a odpovídají Helsinské deklaraci o etických zásadách pro lékařský výzkum s účastí lidských bytostí, která byla přijata v červnu 1964 na 18. valném shromáždění Světové lékařské asociace (WMA).⁴²⁸

3.1.1 Lukáš

Lukáš, šestnáctiletý mladý muž. Pochází z úplné rodiny včetně sourozenců. Jeví se jako velice otevřený, plný ideálů a nápadů. Rodiče ho v různých oblastech podporují a lze vnímat, že mají radost z jeho života a rozvoje, pokroků. Rodina se řadí do vyšší sociální skupiny, kde oba rodiče na základě svého vzdělání a profese mají dostatek finančních

⁴²⁸ Srov. Světová lékařská asociace: *Helsinská deklarace* [online]. 1964 [cit. 2018-12-23]. Dostupné na WWW: <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Helsinska-deklarace-WMA-preklad-2013.pdf>

prostředků. Rodina celkově žije společensky a všichni členové rodiny se vnímají jako věřící, i když nemají touhu se nějak křesťansky víc angažovat. Děti v této rodině mají všechno po materiální i finanční stránce, ale dle sdělení Lukáše, má přání, aby rodiče měli na své děti více času a projevovali o ně osobní zájem a ne jenom zájem, kterým naplňují jejich existenciální potřeby. Lukáš navzdory tomu je vůči svým vrstevníkům otevřený, je schopen navazovat a rozvíjet vztahy. Snaží se všemožně rozvíjet v oblasti studia (student gymnázia), sportu, zájmů. Dokonce je členem divadelního kroužku, kde je vidět, že se umí vcítit do své role, kterou má hrát. Mezi spolužáky je oblíbený a přijímán. Jeho stav k Bohu je ve formě účasti nedělních bohoslužeb a osobní modlitby, kterou hodnotí jako příležitostnou. Rovněž hodně přemýšlí o životě a jeho roli v rodině, ve světě a jak dát svému životu smysl a naplnění. Jak několikrát řekl, pokud bude mít děti, tak se jim chce osobně věnovat a ne jenom aby byly zabezpečené. Chce, aby cítily jeho osobní zájem. Na podzim jeho šestnáctého roku života po dlouhé chřipce mu byla diagnostikována akutní leukémie a vzhledem k rychlému vzestupu nemoci byl v krátké době hospitalizován. V tomto období propadá do velké deprese a stavů beznaděje a cítí se v prostředí nemocnice ztracen, opuštěn a cizí. Během setkání se z usměvavého a společenského mladého muže stává uzavřený člověk plný napětí, který se během návštěv projevuje prudkostí, výbuchy hněvu a to až do takové míry, že lidé, kteří ho mají rádi, se k němu bojí chodit na návštěvy. Rodiče v tomto stavu se nechtějí smířit s jeho nemocí a během návštěv dochází k tomu, že jsou daleko od toho, co Lukáš prožívá ve svém nitru a co by chtěl „vykřičet“ svému okolí. Jeho rodiče mluví o své práci, o jejich zaneprázdněnosti, o tom kam pojedou na dovolenou, o tom, že to nesmí vzdávat, že to bude za chvíli dobré. Stalo se, že mu přinesli věci, které nemohl jíst, což ho zranilo v tom smyslu, že nevědí, co může a nemůže jejich syn jíst. V tomto stavu byl celé zimní období až do začátku jara, kde se postupně zklidnil a byl ochoten si povídat. Už tam nebyly výbuchy hněvu, zlost, nevyháněl od sebe lidi. Základem setkání bylo vždy to, že chtěl, aby byl držen za ruku a navzdory chybějící síle, se vždy pevně držel. Někdy chtěl se jenom držet a přitom se ptal, někdy i několikrát opakovaně, jestli ho mám rád a není pro mě jeden z mnohých. Taky se často stávalo, že se jenom dlouho koukal do očí a pak usnul. Když mu bylo líp, tak říkal, že potřebuje být milován a ne jenom obdarován dárky a věcmi. Velice si cenil, že s ním člověk zůstal navzdory zápachu v jeho pokoji. Rád pak poslouchal čtenou literaturu a představoval si, jak by z toho mohla být divadelní hra a kterou roli by si vybral. Mluvil také o Bohu, i když z mé strany k tomu nepřišlo vybidnutí, časem měl také

chut' modlit se, ale nepochopení na straně rodičů přetrvávalo a setkání mezi nimi a jejich synem nekončilo pokojně. Po setkání byl vždycky rozhozen a následně se opakovaně ptal na to, jestli ho mám rád. Na všeobecné odpovědi typu, že je milován, nereagoval. Opakovaně vyžadoval pevný stisk, objetí, nebo dlouhé naslouchání jeho nitru. Ujišťoval se o tom, jestli bude o něj projevován zájem také po odchodu z nemocnice. Jeho touha žít se často projevovala v tom, že to říkal, někdy křičel a současně toužil po tom, aby měl někdo o něj osobní zájem a aby existoval někdo, kdo je ochoten se ponořit do toho, čím skutečně žije a ne jenom povrchně. V druhé polovině jara, v květnu přichází ovšem drtivá informace, že jeho nemoc nereaguje na léčbu a je potřeba očekávat nezvratný osud v podobě blížící se smrti. Toto měsíční období bylo nesmírně těžké pro všechny zúčastněné strany. Lukáš viděl během června ze svého nemocničního pokoje, jak venku mladí lidé chodí v párech, jak sportují na hřišti, jak teplo a život jara proudí do jeho pokoje, kde on musí ležet a být v tomto období odkázán na jakoukoliv pomoc. V tomto těžkém období je rovněž ochoten mluvit o tom, co mu chybí, co mu chybělo od rodičů, co se mu nelíbilo na přístupu v nemocnici, proč nechtěl spolupracovat s psychiatrem. Jedním slovem se to dá pojmenovat vztah, kde je cítit osobní zájem. Nechtěl být jenom diagnóza s číslem a nechtěl být jenom ten problémový mladý člověk, který potřebuje léky, aby se zklidnil a spolupracoval. Současně nechtěl být pro rodiče jenom dítětem, kterému je potřeba něco přinést, ale člověk u kterého je potřeba se zastavit, nedívat se na hodiny a naslouchat mu a nedávat řešení a nevyžádané odpovědi. V týdnu, kde už bylo zřejmé, že přijde čas odchodu, ve středu ráno bylo setkání rodičů, sourozenců a jeho několika přátel na pokoji. Jeho stav momentálně nebyl bolestivý, jenom jeho tělo nemělo již žádnou sílu, tak si velice přál, abychom všichni tam s ním byli. Více méně pořád chtěl, aby byl držen za ruku, mluvil o tom, že se bojí, vyjadřoval postoj lásky všem zúčastněným lidem a říkal, že je má moc rád a chce jim to takhle ukázat. Když ovšem držel za ruce rodiče, tak v tichosti zemřel. Bylo pak najednou zajímavé, že v této chvíli plné dojetí a emocí, rodiče, kteří jinak nepraktikovali objetí, nebo nebyli zvyklí plakat, tak v této chvíli byli schopni objetí a cítit se všemi přítomnými.

Lukášův příběh tedy nepoukazuje na to, že by mu něco chybělo po stránce materiální, nebo finanční, ani své dětství nevnímal jako špatné, ale co bylo zásadní a co mu chybělo, tak to byl osobní zájem rodičů a vztah, ze kterého by cítil zájem, uznání a podporu toho, v čem je a co žije. Přál si, aby nebyli nad věcí, ale aby byli s ním v tom, co se ho dotýká a co prožívá. V tomto ohledu se cítil hrozně osamoceně, opuštěně a nepochopen.

Potřeboval důvěru, aby nejbližší měli na něj prostor, projeví cit a emoce, a ne aby byli zahlcení pořád svou prací a touhou po úspěchu. Potřeboval někoho, kdo bude naslouchat jeho touze žít a tomu jak se trápí, když viděl a cítil, jak je limitován. Potřeboval dle jeho vlastního sdělení vztah, ze kterého by cítil zájem. Ostatně to se projevovalo během setkání verbálně, ale také nonverbálně.

Co je možné hodnotit jako pozitivum po jeho smrti, je to, že jeho rodiče asi po 2 měsících uzavřenosti, udělali zásadní obrat ve stylu života, přístupu k dětem a přehodnotili své hodnoty a priority a dokonce jejich víra dostává nový prostor a pomalým hledáním objevují cestu jak jít dál. Zbylí Lukášovi sourozenci mluví o rodičích v tom smyslu, že už to nejsou jenom večerní setkání s nimi, ale často jsou doma odpoledne a jejich zájmem jsou právě jejich zbylé děti. Rovněž víkendy jsou prostorem, kde se více poznávají a zejména jejich matka zkonstatovala, že najednou díky důvěrnému vztahu se svými dětmi, poznává, koho vlastně doma má.

3.1.2 Jana

Jana je v současné době již pracující osoba a plně soběstačná. Ovšem krátce po zahájení studia na vysoké škole, bylo v jejím životě hodně skutečností problémových. Jana pochází z tradiční křesťanské rodiny, navíc ještě z malé vesnice, kde se všichni znají. V tomto smyslu její rodiče vždy dbali o dobrou pověst její rodiny v očích sousedů a místního kněze. Dle jejich výpovědí se v rodině cítila často nepochopená a to z důvodu, že nesplňovala očekávání své matky, která nechtěla, aby studovala univerzitu, ale aby se ve vesnici, kde vyrůstala, usadila a založila rodinu, ve které podle představ její matky, by jí pomáhala a byly blízko sebe. Jana také odmítala rodinou navrhovaného místního mladého muže, se kterým by se měla vdát, protože dle mínění rodičů a místního kněze, to je muž dobrého srdce a splňuje všechny předpoklady podle jejich představ, ale nikdo nechtěl vyslechnout a přijmout její představu, jak by si to přála ona sama. Jana se navzdory všem okolnostem rozhoduje, že půjde studovat vysokou školou v oboru, který je obtížný a domů dojížděla velmi omezeně, což se hlavně nelíbilo její matce. Janě se na univerzitě líbilo, jenom hledala v někom oporu. Po delším hledání poznala muže v jejím věku, do kterého se vášnivě zamilovala a kterého měla jako oporu. Ovšem tento muž zřejmě tento potenciál neměl. Po čase měli spolu první sex, který dle přání kluka měl zvyšovací tendenci, což se již Janě nelíbilo, a chtěla, aby se domluvili na určitých hranicích a ona měla hlavně touhu si s ním povídat a touhu po opoře. V jeden slunečný

den, kdy se Jana telefonicky pohádala se svojí matkou, ji také čekalo setkání s jejím přítelem, od kterého, dle jejího sdělení, očekávala pomoc a blízkost. Během tohoto setkání jí ovšem její přítel oznámil, že nechce, aby byli spolu, protože ho vztah s ní nenaplňuje po stránce sexuální, citové a ani vzhledové a že si myslí, že muž takových kvalit jako on má na lepší ženu než je ona a že je rozhodnutý vztah s ní ukončit. Následně řekl, že nechce slyšet její stanovisko k situaci a že jí to chtěl vlastně jenom říct a pospíchá na setkání s jinou ženou, se kterou je již dva týdny. V tomto momentu se jakoby Janě zhroutil celý svět a začala přemýšlet a reagovat velice zkratovitě a cítila se totálně opuštěná a nepochopená. Dle jejího sdělení se cítila ve stavu, ve kterém viděla, že nemá smysl žít. A proto se v ten večer rozhodla spáchat sebevraždu. Tento pokus jakoby zázrakem nevyšel a přežila, ale čekaly jí dva měsíce na anesteticko-resuscitačním oddělení a pak delší pobyt na psychiatrickém oddělení. Během pobytu na psychiatrickém oddělení se její diagnózy několikrát měnily a měnila se také léčba, kterou odmítala. Byla diagnostikována jako schizofrenický pacient, později tato diagnóza byla změněna na poruchu osobnosti a pak později na panickou a úzkostnou depresi. Rodina se k jejímu činu stavěla odmítavě a ve vesnici odkud pochází, se za ní styděli. Rovněž kněz, kterého za ní rodiče poslali, jí vytýkal její skutek, zdůrazňoval to, že Bohu svým činem ublížila a nezaslouží si jeho lásku a lásku rodičů a musí svůj skutek odčinit a napravit. Rovněž vyslovil předpoklad, že kdyby poslechla rady rodičů, tak by se tyto skutečnosti nestaly. Jana se po těchto slovech uzavřela a to také v rovině duchovní a o Bohu a křesťanství nechtěla nic slyšet. A také neměla chuť žít a dlouho opakovala, že postrádá smysl, proč by na tomto světě měla být. Během setkání s ní se často objevovala nedůvěra, strach, hněv, podezírání. Pojem láska byl pro ní absurdní a říkala, že nikdy nebude mít rodinu a ani děti a v boha rodičů nechce a nebude věřit. Po hodinách dlouhých rozhovorů se s ní podařilo navázat kontakt a postupně začala s opatrností vytvářet vztah, který kontrolovala a zdůrazňovala, že nechce zažít zklamání. Opakovaně se ujišťovala, jestli má šanci žít, zda je zde pro ni místo. Podařilo se zorganizovat setkání s jejím sourozencem, který jí neodmítnul, ale ukázal jí, že jí má rád. Toto gesto mělo pro ni důležitý význam. Také se ovšem muselo zamezit kontaktu rodičů s ní, protože měl na její zdravotní stav negativní vliv a z jejich strany nedocházelo ke změně postoje a trvali na svém stanovisku. Rovněž několik spolužáků z univerzity si udělalo čas navzdory vytížení a začali ji navštěvovat a na základě těchto a dalších pozitivních momentů se rozhodla, že chce znovu mít touhu žít. Rovněž na psychiatrickém oddělení její změna postoje vzbuzovala překvapení a po

odchodu z nemocnice se Jana rozhodla žít sama a také dostudovala univerzitu s vynikajícím hodnocením. V současné době je ve svém oboru přijímána a hodnocena jako člověk s empatií a otevřeným srdcem. Rovněž kolektiv je s ní spokojený a je jeho plnohodnotnou součástí.

Jana na konci setkávání, dle svého sdělení, zhodnotila, že to, co jí nejvíc pomohlo, v tomto těžkém období života, byl právě upřímný a osobní vztah, ze kterého cítila, že není přítěží, ale kde je přijímána taková jaká je a také s tím, co se stalo a že se za ní nikdo nestydí. Je vděčná a několikrát to ocenila, když cítila lásku a podporu, ze kterých byl cítit jiný přístup, než zažívala od dětství doma. Navzdory tomu ovšem zkušenost s představitelem církve a rozhovor s ním, je pořád pro ni traumatem, se kterým si ještě nevypořádala úplně, ale snaží se díky pozitivním vztahům a rozhovorům objevovat postupně jiného Boha, než toho, který jí byl prezentován. Ona sama se ve svém zaměstnání snaží fungovat s empatií a láskou, což již několik lidí ocenilo a ona sama to vnímá jako něco, co se naučila a dostala během těžké životní zkušenosti a je to něco, co jí v životě chybělo (láska, vztah přijetí a podpory) a proto se to snaží teď ve svém životě a zaměstnání dávat dál.

3.1.3 Kristýna

Kristýna je mladá žena, která je momentálně ve věku, kdy by si mohla založit rodinu. Rodina, ze které pochází, měla své různé problémy, zejména díky svému otci, který byl silný alkoholik, až do té doby, dokud nezemřel na selhání jater. Často se stávalo, že během jejího dětství museli se sourozenci utíkat k sousedům, když otec mlátil jejich mámu. Jejich matka neměla sílu se mu postavit a to také z důvodu, že se bála, co by se o ní mluvilo ve vesnici. Jelikož byli silně věřící, tak se snažili nalézt pomoc také u místního správce farnosti, ale zde nenašli pochopení. Dle sdělení matky, ji kněz pouze vybízel k tomu, aby se nerozváděla a za manžela se modlila. Krátce po 18 roku života se Kristýna zamilovala do svého životního partnera, se kterým je doposud, ale jak říká, nechce mít rodinu. Začala si rychle naplňovat všechno to, co neměla v dětství a během dospívání a ve svém okolí nikomu nevěřila, až na svého životního partnera. Souběžně studuje, pracuje, cestuje, velice málo spí a za každou cenu se snaží všechno dohonit, jak to jenom jde. Po dvou letech vysokoškolského studia se u ní náhle objevuje roztroušená skleróza, která je hned od začátku provázená silnými atakami a musí vždy delší dobu zůstat v nemocnici na infuzích, které je alespoň na nějakou dobu kompenzují. Je to část jejího života, kde je

hodně zklamaná z Boha, ztrácí sílu žít, uzavírá se do sebe a má v sobě hodně hněvu na svou rodinu. Je to také období jejího života, kde ztrácí důvěru k lidem, k životu, k Bohu a to na čem stavěla, se jí rozpadlo s propuknutím nemoci. Odmítá komunikovat se svou matkou, sourozenci, ztížená je komunikace s jejím partnerem, který ji miluje a ujišťuje ji, že ji neopustí a bude s ní. Zde je potřeba vyzdvihnout sílu a nasazení jejího partnera, protože navzdory opakovanému odmítnutí z její strany, on stál a stojí věrně u ní, i když on sám je plný nejistoty a obav, co bude dál. Díky jeho oddanosti se Kristýna opětovně naučila důvěřovat a hledá si cestu zpátky k lidem, k Bohu. Zde je potřeba uvést, že navzdory úsilí lékařů má její nemoc progresivní charakter není možné ji kompenzovat. Ale díky vztahu, který má se svým partnerem, tak znovu získala chuť žít, jak to sama uvádí. Objevila svůj smysl života v tom, co řekl její partner, že mu dělá radost jenom to, že je ona s ním. A tedy ona se snaží vychutnávat každý okamžik, když jsou spolu. Postupně se zpátky vrací k lidem, protože se snažila lidem vyhýbat a nechtěla, aby lidi viděli, že má trochu limitovanou chůzi. Ale dělá pokroky v tom, že když se za ní nestydí její partner, tak je schopna s ním někam vyrazit a už se neuzavírá. Jak sama uvádí, vztah je to jediné, co ji drží nad vodou, vytrhává z temnoty duše, dává ji smysl jít dál, i když je tam velká nejistota. Vztah k Bohu zůstává nadále problematický, protože zklamání z Boha v dětství, dospívání, ale také v dospělosti během života je stále živé a má pocit, že Bůh o ni nestojí a v jejím životě selhal. Na druhé straně, je otevřená k rozhovorům, kde cítí, že někdo jejímu žalu naslouchá a je přijímána a nepůsobí na ni katecheticky, což několikrát zažila a nebylo to prospěšné, spíš ji to ještě více zklamalo. Její touha žít se tedy postupně aktivizuje navzdory bolesti a utrpení, které její život provázely od dětství, i když si myslela, že když se přestěhuje ke svému partnerovi, tak začne zcela jiný a šťastný život, ale to se ovšem nestalo.

3.1.4 Marek

Marek je v současné době mladý vysokoškolák, který pochází z dobře situované rodiny, kde má všechno o co si požádá. Rodiče žijí pro svůj byznys. Ovšem Marek od svého narození není otcem přijímán, i když si jeho přízeň jako dítě a mladý muž snažil vydobýt. Táta ho odmítal z důvodu, že není dostatečně mužný a není podle jeho představ. Jeho výchově se vůbec nevěnoval. Celá jeho výchova spadala do rukou matky, která ho sebou všude vozila a brala ho také ke svým kamarádkám, kde si hrával s holkami. Marek ve své uzavřenosti a blahobytu velice brzy objevuje pornografii a hledá, jak

vypadají muži, zvláště dominantní a drsní. Takhle to v jeho životě funguje od jeho 11 let, kde sledováním homosexuální pornografie řeší nedostatek mužských vzorů, kamarádů, každý stres, zklamání a osamocenosť. Ve škole nemá kamarády, a pokud ano, tak je schopen se bavit pouze se spolužačkami a čas o víkendech a v týdnu po skončení vyučování tráví doma sám ve svém pokoji včetně denního sledování pornografie. Mužů se bojí a jak sám říká, bojí se také kontaktu s nimi, je nervózní a neví, jak má vést dialog. Bezpečně se cítí pouze doma a sám. Vlivem dospívání a srovnávání se se spolužáky, ale začíná zjišťovat, že jeho způsob řešení problémů a chybějícího otce, není správný. A proto ve svých 17 letech vyhledává psychologa na doporučení matky, ale Marek se zde není schopen svěřit, protože se bojí postoje obou rodičů, spolužáků atp. Psychologické vyšetření se tedy věnuje jenom jeho depresím a učením technik, které by mu měly pomáhat zvládat stres a nervozitu. Jednou se svěří jednomu ze svých spolužáků, že hledá někoho, komu by se mohl svěřit a řešit své věci otevřeně, důvěrně a bez toho, aby to věděli rodiče. Na základě toho dochází k setkání, kde je schopen po určité časové době, kdy se pomalu snaží navázat důvěrný vztah, se svěřit. Toto setkání, kde řekl o sobě úplně všechno je velmi emotivní a na jeho konci je hodně vysílen. Jak sám uvádí, hledal nějaký mužský vzor, kde se bude cítit přijímán navzdory tomu, co o něm člověk uslyší. Během rozhovorů se pořád ujišťuje, zda ho má člověk pořád stejně rád. Ptá se na otázky dospívání, na zcela základní věci typu, jak si má holit fousy. Jak si má hledat kamarády. Jak se má naučit být upřímný. Ptá se, proč ho Bůh stvořil a jestli je vůbec za něj rád a na něj pyšný. V současné době je dospělý a během několikaleté spolupráce sám uvádí, že právě upřímný vztah k němu, kde se necítil jako klient nebo pacient nebo nějaký problém pro rodinu, ho posunul v životě citelně dál a byl schopen navázat kamarádské vztahy se svými vrstevníky, naučil se mnohem více důvěřovat, rapidně omezil sledování pornografie s homosexuálním obsahem, začal se rozvíjet a objevuje své zájmy a snaží se pomáhat a být zde pro druhé. Ovšem pořád přetrvává stav, kde se ujišťuje o tom, zda ho má někdo rád a velmi potřebuje vztah, kde může být sám sebou a vypovídat se otevřeně o tom, co ho v životě trápí a kde byla omezena jeho touha žít. V současné době právě jeho touha žít je velká, ale je potřeba ho pořád povzbuzovat a ujišťovat, protože jeho otec o něj nejeví zájem, i když jeho okolí vidí, že za několik let jeho dospívání udělal rapidní pokrok ve svém životě a jeho utrpení ho přestalo limitovat a dává prostor své touze žít a taky se snaží najít si nenásilnou cestu k Bohu, který ho přijímá, má rád a neodsuzuje, podobně jako ve vztahu, kde tyto skutečnosti potřebuje cítit na lidské rovině.

3.1.5 Martin

Martin pochází z katolické rodiny, která navenek působí velice vyrovnaně a snaží se působit v rámci možností v místní farnosti dle jejích potřeb. Jeho otec je ovšem v domácím prostředí navzdory svému vysokoškolskému vzdělání člověkem, který je zaměřený na sebe, často vyvíjí nátlak na svou manželku a své děti a bývá agresivní. Martinův otec se taky pořád řídí pokyny své matky, která značnou mírou přispívá k problémům v jeho rodině. Martinův otec je dobrý známý s několika kněžími a rovněž jeho matka a dá se říct, že požívají u nich velkou přízeň. Martin se během dětství snažil pomáhat v kostele jako ministrant, kostelník a být nápomocen ve všech činnostech, kde bylo potřeba, ale když jejich známé kněze poprosil o pomoc, tak nenašel otevřené srdce. Postupem času, během jeho dospívání zjistil, že jeho otec potají mlátí jeho matku a to tak, aby to nebylo vidět a v době, kdy nebyl doma. Jeho žena byla vedena v tradičním katolickém duchu a vůbec si nepřipouštěla možnost rozvodu a odchodu od něj. Kněží, i když to věděli, tak tuto situaci neřešili. Dle výpovědi jednoho z nich, neměl sílu se do toho pouštět, protože je to rodina, kterou ve farnosti potřebuje a jeho úkolem není řešit manželskou krizi. U Martina ovšem tyto skutečnosti čím dál víc způsobovaly zklamání. Jak sám říkal, chyběl mu táta, který by byl klidný, který by si s ním hrál a toužil po tom, aby se doma nekřičelo. Rovněž hledal dlouhá léta pomoc u kněží, ale ani zde se mu nedostalo pomoci, jenom někdy ho vzali na výlet, ale pak ho stejně čekala ta samá rodinná situace. Začíná nedůvěřovat lidem, zejména mužům a nabývá pocit, že o jeho trápení nemá nikdo zájem. I když chtěl chodit za kamarády ven, na výlety, tak od doby, co věděl, že jeho otec mlátí jeho matku, se snažil být co nejvíc doma v domnění, že tomu takhle zabrání. Začíná se uzavírat a být úzkostný, protože nemůže žít a rozvíjet se tak, jak by si ve svém dospívání přál. Jeho víra zažívá velký otřes, protože je zklamán z přístupu k němu. Je od něj vyžadováno a přijímáno jeho služba ve farnosti, ale nikdo víc nechtěl řešit, což ho hodně zklamalo. A krátce po jeho 18 roku života se objevuje v jeho životě jeden kněz, který svým osobním zájmem se mu snaží pomoci a jde také do konfrontace s otcem a řeší také týrání jeho matky navzdory tomu, že ztratí „určité výhody“ celé jejich rodiny pro farnost. Dle sdělení Martina, najednou měl pocit, že má pro někoho význam a někomu na jeho trápení a trápení jeho matky záleží. Oceňoval také to, že tento člověk – kněz šel do této záležitosti navzdory riziku, které z toho vyplývalo. Ve farnosti to způsobilo nemalé pozdvižení a také pomluvu kněze, protože Martinův táta a jeho matka nechtěli připustit, aby z toho něco vyšlo najevo. Ovšem díky podpoře jiných lidí

a pevného postoje tohoto kněze v Martinově životě, došlo k rozvodu jeho rodičů a přestěhování do města, kde mohl on a také jeho matka nalézt pokoj. Martin doposud oceňuje a váží si tohoto kněze a jeho přístup a vnímá ho jako svého druhého tátu, který i teď u něj stojí a pomáhá mu, aby mohla jeho touha žít být naplněná. Jak říká vztah, opravdový vztah je něco, co mu pomohlo překonat zlomově těžké období života a získal také do svého života poznatek, na čem skutečně záleží. Byly období jeho života, kdy nechtěl žít a přál si, aby s jeho mámou umřeli. Ale teď, navzdory utrpení ze své rodiny, se cítí být šťastný a jednou by chtěl být dobrým otcem.

3.1.6 Matěj

Matěj se narodil do rodiny jako nečekané dítě. Jeho otec ho nikdy nepřijímal jako svého vlastního syna, i když je. Doposud často říká, že je to omyl, který zplodil. Jeho matka se mu během dětství snažila vynahradit spoustu věcí a skutečností, které potřeboval, ale jak on sám uvádí, ve svém nitru silně potřeboval jako dítě a také jako dospívající muž, uznání od otce, že je, že je jeho syn a že ho přijímá. I když je již v současné době dospělý muž, tak k tomuto uznání nedošlo a jeho otec ho jenom toleruje v domácnosti, protože matka Matěje za ním silně stojí. Během dospívání se u Matěje projeví problémy s chováním, problémy s kůží a značné problémy se zažíváním. U různých mužů Matěj hledal oporu, rovněž u vrstevníků, ale také u mladších kamarádů. Často ovšem u něj docházelo ke zklamání, protože měl od nich větší očekávání, než mu mohli a byli schopni poskytnout. Prospěchem je Matěj doposud vynikající student, umí hrát na několik hudebních nástrojů, je aktivní jako křesťan, ale Bohu vyčítá, proč ho stvořil a často nechce žít, nebo má myšlenky, že nechce žít a přeje si pro sebe těžkou nemoc, díky které zemře. S matkou navštívil několik gastroenterologických vyšetření s negativním výsledkem, rovněž navštívil několik psychologických vyšetření, kde se posuzovalo jeho impulzivní až agresivní chování, které ve vrcholném projevu propukne v pláč. Jeho otec odmítnul jakoukoliv spolupráci v rámci psychoterapie se sdělením, že je jeho syn muž a musí se na nohy postavit sám, že nedovolí, aby z něj byla holka, kterou něco zlomí. Následkem nespolupráce jeho otce se různým odborníkům nedaří Matěji účinně pomoci. To samé se stalo, když vyhledal pomoc u několika kněží, kteří mu pouze zdůrazňovali, že se nechová dobře k rodičům, zejména k otci. Matěj se cítí hodně nepochopen a odmítnut. Má také jedno tajemství, se kterým se ve svém nitru pere a to je, že chvíli cítí náklonnost k ženám a pak zase mužům. Když vidí někde nějaký harmonický

vztah mezi otcem a synem, tak začne nekontrolovatelně utíkat anebo je delší časovou dobu pozoruje a jak sám říká, tak jim značně závidí. Po určité době on sám chce vyhledat pomoc a během setkání se rozhodne, že se se vším svěří. Toto setkání je velice emotivní, které dvě hodiny doprovází epizodicky silný pláč. Žádá o objetí a prosí o to, zda by mohl cítit, že je o něj zájem a že ho má někdo rád jako otec a muž. Matěj v následujících dvou letech prodělal značný pokrok. Citelně se zklidnil, není skoro vůbec agresivní, těší se novým věcem, má chuť žít a žaludeční a kožní problémy téměř ustoupily. Pořád ovšem vyžaduje ujištění, že ho má někdo rád a že má pro někoho význam. Taky se změnil postoj k Bohu, který je více kladný a chtěl by se stát učitelem. Postoj jeho otce spočívá v tom, že tvrdí, že Matěj zbytečně obtěžuje okolí a konstatuje, že je neschopný, když si neumí poradit sám a má to samé přesvědčení, je toto jeho dítě je omyl, což momentálně Matěj již nebere v potaz. Také v této kazuistice je možné vidět hluboký význam vztahu, který má zásadní podíl na jeho proměně, že je mu líp. A také je zde vidět, že odborníci nepostřehli zásadní skutečnost, kterou Matěj potřeboval a to ani kněží, kteří přistupovali pouze moralisticky, což se pak projevovalo v Matějově negativním vnímání Boha.

3.1.7 Shrnutí

Na základě těchto kazuistik je určitě nesporná důležitost odborníků, ale je zde často vidět, že ani prostor církve docela často nenabízí autenticitu, ale spíše záleží a závisí na jednotlivcích, kteří jsou ochotni jít za hranice běžné poskytované pomoci a jsou ochotni na určitou dobu poskytnout své srdce a ruce, které jsou znamením vztahu, který může mít zásadní vliv na proměnu mladého člověka, který často skrytě volá o pomoc. V tomto vztahu často hledá podporu, pochopení jeho stavu, neodsouzení, chce hledat světlo do své tmy, touží být pro někoho důležitý, potřebuje objevovat vědomí své vlastní identity a hodnoty. Potřebuje mít vedle sebe silného člověka, který je schopen s ním vstoupit do strachu a nejistoty. Rovněž potřebuje pomoc a podporu v boji proti úzkosti, bolesti a utrpení, které mu často nedovolují naplňovat touhu žít. Zejména mladí muži potřebují objevit a uzdravit svou hodnotu a naučit se své nenaplnění řešit jinak, než nějakou formou kompenzace v sexualitě. Mladí jsou často závislí na okolí, protože potřebují sebezpotvrzení a pocit, že jsou právě oni důležití a ne jenom nějaký případ, nebo obtíž pro rodiče, společnost. Potřebují obnovit a podporovat důvěru, a současně bojovat proti nicotě a prázdnotě jejich nitra. Mladý člověk by měl být pro současnou církev a společnost v centru pozornosti a jeho bolest a utrpení výzvou jak mu pomoci nejenom profesně, ale

především lidsky, protože vztah je něco, kde se dá často razantně pomoci, ale lidí, kteří by byli ochotní se „zašpinit“ nad rámec nutného, není mnoho. Proto touha žít by měla být u mladého člověka objevována a podporována, protože pořád platí, že pro církvev a společnost je mladý člověk naděje lidstva. Co se mladý člověk naučí, „zažije“ lidsky, tak to bude schopen předávat dál.

ZÁVĚR

Navzdory všemu bádání bolest a utrpení zůstávají tajemstvím pro mladého člověka, kterého se přímo dotýkají, ale také pro pomáhající, kteří se snaží mu pomoci. Ani Bůh sám ani v osobě Ježíše Krista nedává odpověď na smysl a důvod existence utrpení. Každý člověk, včetně mladého je individuální bytost, která se musí svým vlastním způsobem vyrovnat s bolestí a utrpením ve svém životě a nenechat si vzít touhu žít. V rámci pomoci mladému člověku se jeví jako důležité tuto pomoc zasadit do různých rámců tak, aby byla komplexní. V psychologickém zaměření se kladl důraz na ty části psychologie, které je možné vhodným způsobem využít a propojit s křesťanským chápáním. Mladý člověk není jenom duchovní bytí, ale také má své emocionální prožívání, které ho může zásadním způsobem ovlivňovat a to je pro pomáhajícího důležité reflektovat. Není možné bolest a utrpení vyčlenit jako samostatné celky, které mají své přesné ohraničení a nemají souvislost a přesah do ostatních dějů, které se odehrávají v bytí mladého člověka. Proto bylo nutné v psychologické části popsat a rozebrat související skutečnosti a přiblížit je v kontextu hlavního tématu, který se snaží věnovat skutečnostem, které ovlivňují touhu žít.

Na základě zaměření této práce do oblasti praktické teologie se v psychologické části využívá pohled na pozitivní psychologii s důrazem na fenomén naděje a radosti. Tyto fenomény poskytují možnost jejich účinného využití při poskytování pomoci mladému člověku, který se dostává do stavu strachu a úzkosti, protože ho zasahuje něco, co ho limituje a brání mu žít. Na cestě hledání pomoci člověku, který je ve stavu utrpení se jeví jako správné začlenit do tématu této práce také hledání smyslu života, utrpení a bolesti, protože člověk je bytost, která se ptá a hledá odpovědi. V některých ohledech tato práce využívá myšlenky logoterapie, která má určitý přesah do prostoru víry. Zdůrazňuje se význam potřeby hodnot v životě člověka, protože když se dostane do stavu utrpení, tak následně takovým způsobem zaujímá k němu postoj.

Z teologického pohledu se toto pojednání jeví jako prospěšné, protože umožňuje pohled na utrpení mladého člověka v horizontech, které nejsou předmětem teologického zkoumání. Současně je také pro teologii bolest a utrpení téma, které v průběhu dějin neustále vybízí k hlubšímu zkoumání. Rovněž pro církve jsou tyto skutečnosti impulzy k tomu, aby reflektovala stav bolesti a utrpení ve světě. Má možnost čerpat z velkého pokladu, který má od svých začátků až do dnešní doby. Právě utrpení a bolest, které musel

podstoupit Boží syn Ježíš Kristus, dává církvi možnost neustálé kontempace a pokud bude chtít, tak jí nabízí prostor ke specifickému působení. Samotné knihy Bible předkládají mnohé výzvy a způsoby nahlížení na bolest a utrpení. V rámci toho tato práce částečně bolest a utrpení rozebírá z pohledu biblistiky. Zajímavostí je, že Katechismus katolické církve nijak zvlášť nevěnuje obšírnou pozornost této problematice a tuto funkci spíše plní apoštolský list *Salvifici Doloris*. Tento list se snaží komplexně analyzovat problém bolesti a utrpení, který rovněž mladého člověka limituje.

Trpící člověk v náboženství a prostřednictvím víry, může právě v osobě Ježíše Krista objevovat vyšší smysl svého trápení – kříže. Pro objektivitu bylo snahou této práce v rámci teologie podívat se na člověka v utrpení z různých stran a v rámci celistvosti zpracovává různé skutečnosti, které ovlivňují vztah člověk – utrpení – Bůh. Pro tento vztah je důležitá víra, která se v životě člověka projevuje určitým dynamismem. V tomto pohledu intenzita utrpení může vést ke stavu, který zpochybňuje jeho existenci. Následně poukazuje na význam temných nocí a pochybností, které často můžou člověku pomoci zbavit se falešných iluzí a zvát ho na autentickou cestu víry. Samotná psychologie neumí objevit vyšší hodnotu naděje a radosti, právě proto ve víře naděje a radost mohou přinášet mnohem víc než jenom optimismus. Dále se tato práce snaží poukázat na význam modlitby, která pokud je prožívána v otevřeném prostředí vhodné spirituality, může mladému člověku přinést pravou útěchu, ale zde se nezbytně vyžaduje prostor lásky a osobního vztahu. Modlitba může ukazovat, že přijetí života s utrpením je cesta, na které mladý člověk nemůže zůstat sám, bez pomoci. Je zde potřebná osobní zaangażovanost, která může být odkazem na to, že Bůh je osobně zaangażovaný v tom, co brání jeho touze žít. A tak jako modlitba vytváří vztah, tak je rovněž důležitý vztah mezi pomáhajícím a mladým člověkem, který potřebuje pomoc.

Stav mladého člověka v bolesti a utrpení vyžaduje, aby mu byla poskytnutá pomoc na přiměřené úrovni. Právě v prostoru církve se vyžaduje ne jenom vzdělanost člověka, který poskytuje pomoc, ale rovněž schopnost „zašpinit se“ tím, co mladému člověku ničí jeho touhu žít a ukázat mu, že má pro nás význam a důležitost a jsme ochotni vstoupit s ním do interakce, kde nebude pro nás nějaký případ nebo obtíž, ale někdo, kdo potřebuje cítit přijetí a kde má prostor jak znovu hledat sílu a touhu žít, protože to je základní součást mládí, kterou různé formy bolesti a utrpení limitují. Tedy rovina osobního vztahu může mít zásadní přínos v tom, aby tato touha žít byla podporována a objevována, protože rovněž náš Bůh, ve kterého věříme, přistupuje k člověku osobně a vytváří důvěrný vztah.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. AUGUSTYN, J. *Otcovstvo*. Trnava: Dobrá kniha, 2002. ISBN 80-7141-382-8.
2. AUGUSTYN, J.; SLUP, L. *Umět přijmout vlastní život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-8192-349-4.
3. BAKALÁŘ, E. *Průvodce otcovství*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0.
4. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006. ISBN 80-7162-594-9.
5. BENEDIKT XVI. *Spe Salvi*. Praha: Paulínky, 2008. ISBN 978-80-86949-41-3.
6. Biskupská synoda. *Instrumentum laboris* [online]. 2018 [cit. 2018-09-24]. Dostupné na WWW:
https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28118_28118/instrumentum-laboris.pdf.
7. Biskupská synoda: *Mladí lidé, víra a rozlišování povolání* [online]. 2018 [cit. 2018-01-19]. Dostupné na WWW:
https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/28563_28563/zaverecny-dokument-synody-final.pdf
8. BOHUŠ, O a kol. *Anesteziológia, resuscitológia a intenzívna starostlivosť*. Martin: Osveta, 1992. ISBN 80-217-0436-5.
9. BRANTSCHEN, J. *Prečo nás dobrý Boh necháva trpieť?* Trnava: Dobrá kniha, 2006. ISBN 80-7141-542-1.
10. *Coming out* [online]. 2018 [cit. 2018-08-03]. Dostupné na WWW:
<https://www.nakluky.cz/magazin/tag/185-coming-out/>
11. CONGAR, Y. *Za církev sloužící a chudou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-7192-006-1.
12. CORNEAU, G. *Chybějící otec, chybující syn*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0075-8.
13. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.
14. *Dokumenty mezinárodní teologické komise věnované christologii a soteriologii do roku 1995*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-512-2.
15. DOLEŽEL, J.; POMPEY, H. *Mezinárodní konference Deus caritas est*. Olomouc: Heinrich Pompey, Jakub Doležel, 2008. ISBN 978-80-254-1350-0.
16. DUFNER, M.; GRÜN, A. *Zdraví jako duchovní úkol*. Svitavy: Trinitas, 1994. ISBN 80-901-457-1-X.
17. ĎAČOK, J. *Človek, utrpenie, nemocnica*. Trnava: Dobrá kniha, 2000. ISBN 80-7141-300-3.
18. FIORES, S. D.; GOFFI, T. *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-338-9.
19. FOŠUM, J. L., *Zdraví*. In Mezinárodní katolické revue: *Communio*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2/2014, 68.

20. FRANKL, V. *Hľadanie zmyslu života*. Bratislava: Eastone Books, 2011. ISBN 978-80-8109-159-9.
21. FRANKL, V. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 2006. ISBN 80-7295-085-1.
22. FRANKL, V. *Neuvedomený Boh*. Bratislava: Lúč., 2005. ISBN 80-7114-469-X.
23. FRANKL, V. *Trpiaci človek*. Bratislava: Lúč, 2007. ISBN 978-80-7114-638-4.
24. FRANKL, V. *Vôľa k zmyslu*. Bratislava: Lúč, 2010. ISBN 978-80-7114-799-2.
25. FRANKL, V.; Lapide, P. *Bůh a člověk hledající smysl*. Brno: Cesta, 2011. ISBN 978-80-7295-137-6.
26. František: *Církev potřebuje váš rozlet, vaše intuice, vaši víru* [online]. 2018 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=28074>
27. František: *Ježíšův pláč je lékem na lhostejnost* [online]. 2016 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=23724>
28. František: *Lépe je být donem Quijotem než Sancho Panzou* [online]. 2018 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=28207>
29. František: *Neberme druhým naději, staňme se jejími nositeli* [online]. 2013 [cit. 2018-09-22]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=18610>
30. František: *Raději církev, která utrpěla nehodu, než církev uzavřenou do sebe* [online]. 2013 [cit. 2018-09-22]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=18305>
31. František: *Súcit je samotnou dušou medicíny* [online]. 2016 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: http://sk.radiovaticana.va/storico/2016/06/09/p%C3%A1pe%C5%BE_franti%C5%A1ek_lek%C3%A1rom_s%C3%BAcit_je_samotnou_du%C5%A1ou_medic%C3%ADny/sk-1235973
32. František: *Těžší je nechat se milovat než milovat* [online]. 2015 [cit. 2018-09-21]. Dostupné na WWW: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=21354>
33. GRÜN, A. *Kříž*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-233-1.
34. GRÜN, A. *Uzdravení skrze podobenství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-604-4.
35. GILBERT, G. *Čas žít*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1170-9.
36. GILBERT, G. *Tváří tvář v utrpení*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0606-4.
37. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
38. HVOZDÍK, S. *Rámce a roviny pastorálnej psychológie*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2003. ISBN 80-89138-08-X.
39. CHIODI, M. *L' Enigma della sofferenza e la testimonianza della cura*. Milano: Edizioni Glossa, 2003. ISBN 88-7105-162-9.
40. JANÁČKOVÁ, L. *Bolest a její zvládnání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-210-2.
41. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
42. JAN PAVEL II. *Salvifici Doloris*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-151-2.

43. KAŠPARŮ, M. *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*. Brno: Cesta, 2002. ISBN 80-7295-031-2.
44. *Katechismus Katolické církvi*. 2. vyd. Trnava: SSV, 1999. ISBN 80-7162-259-1.
45. KRAPKA, E. a spol. *Verbum fidei V*. Bratislava: Trnavská univerzita, 1995. ISBN neuvedené.
46. KŘIVOHLAVÝ, J. *Křesťanská péče o nemocné*. Praha: Advent, 1991. ISBN neuvedené.
47. KŘIVOHLAVÝ, J. *Mít pro co žít*. 2.vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-404-0.
48. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9.
49. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-726-8.
50. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologická rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Avicenum, 1985. ISBN neuvedené.
51. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0179-0.
52. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1370-5.
53. KULICHOVÁ, M. Bolest – definícia, patofyziológia, terminológia. In *Paliatívna medicína a liečba bolesti* [online]. 2008, č. 3 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=3774>.
54. LIESENFELD, S. *Pochybnosti*. Bratislava: Lúč, 2010. ISBN 978-80-7114-749-7.
55. LUKASOVÁ, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 2006. ISBN 80-85319-79-9.
56. LUKASOVÁ, E. *Základy logoterapie*. Lúč: Bratislava, 2009. ISBN 978-80-7114-704-6.
57. MARTINEK, M. a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6.
58. MARTÍNEZ, P. *Modlitba*. Bratislava: Porta Libri, 2005. ISBN 80-89067-30-1.
59. MARTINI, C. M. *La forza della debolezza*. Milano: Edizioni Piemme, 2012. ISBN 978-88-566-2566-0.
60. MELZACK, R. *Záhada bolesti*. Praha: Avicenum, 1978. ISBN neuvedené.
61. MESSINA, R. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-859-3.
62. *Mezinárodní katolická revue: Communio*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2/2014. ISSN 1211-7668.
63. MLČÁK, Z. *Psychologie zdraví a nemoci*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2004. ISBN 80-7368-035-1.
64. MOORE, T. *Temné noci duše*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-547-9.
65. MRÁZ, M. *Problém utrpenia a jeho riešenia v medicínskej etike*. Trnava: Dobrá kniha, 1999. ISBN 80-7141-301-1.
66. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0763-6.

67. *Nárůst pokusů o sebevraždu* [online]. 2017 [cit. 2018-09-06]. Dostupné na WWW: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/493111/cesi-vedou-v-poctu-sebevrazd-na-zivot-si-sahaji-dokonce-i-deti-proc.html>
68. *Nárůst pokusů o sebevraždu* [online]. 2017 [cit. 2018-09-06]. Dostupné na WWW: <https://www.novinky.cz/domaci/448744-sebevrazednost-v-cr-je-nad-prumerem-zemrou-ctyri-cesi-denne.html>
69. NOUWEN, H. *Náš největší dar*. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-214-4.
70. NOUWEN, H. *Proměň můj nářek v tanec*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7266-300-2.
71. NOUWEN, H. *Zraněný ranhojič*. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-171-2.
72. OPATRNÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.
73. PERA, H.; WEINBERT, B. *Nemocným nablízku*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-152-0.
74. POSPÍŠIL, C. V. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-748-1.
75. POWELL, J. *Kto prvý hodí kameňom?* Trnava: Dobrá kniha, 2007. ISBN 978-80-7141-556-5.
76. *Psychické obtíže* [online]. 2018 [cit. 2018-09-05]. Dostupné na WWW: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/zdravi/deprese-mladi-lide-studium-smrt_1802260626_pj.
77. *Roztroušená skleróza* [online]. 2012 [cit. 2018-08-10]. Dostupné na WWW: http://www.csnn.eu/ceska-slovenska-neurologie-clanek/epidemie-roztrousene-sklerozy-ve-svete-38950?confirm_rules=1
78. SATOR, S.; MORSCHITZKY, H. *Když duše mluví řečí těla: Stručný přehled psychosomatiky*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0972-0.
79. *Sborník Katolické teologické fakulty*. Svazek VI. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0757-3.
80. SCHÖNBORN, CH. *Rozhodni se pro život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-478-4.
81. SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3507-8.
82. SVATOŠOVÁ, M. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4107-9.
83. Světová lékařská asociace: *Helsinská deklarace* [online]. 1964 [cit. 2018-12-23]. Dostupné na WWW: <https://www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Helsinska-deklarace-WMA-preklad-2013.pdf>
84. *Svetová zdravotnícka organizácia* [online]. 2012 [cit. 2013-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.who.sk>>.
85. ŠPIDLÍK, T. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, Velehrad-Roma, s. r. o., 1995. ISBN 80-901957-2-5.

86. ŠTICA, P. Podobenství o milosrdném Samařanovi (Lk 10,25-37) jako inspirativní text pro étos sociální a charitativní práce – Biblické podněty pro praxi pomáhání. In *Theologos*. Prešov, 2010, ISSN 1335-5570.
87. TIŇO, J. *Biblický pohľad na utrpenie*. [online]. 2007 [cit. 2013-03-06]. Dostupné na WWW: <http://www.uski.sk/frm_2009/ran/2007/ran-2007-2-01.pdf>.
88. VÁCHA M.; KÖNIGOVÁ, R.; MAUER, M. *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-780-0.
89. VANIER, J. *Krása lidskosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7195-885-7.
90. VYBÍRAL, Z.; ROUBAL, J. *Současná psychoterapie*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-682-7.
91. VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-740-X.
92. *Vzestup psychických nemocí* [online]. 2010 [cit. 2018-08-10]. Dostupné na WWW: <https://www.psychiatrie.cz/images/stories/sborniky/2010-sjezd-cps-sbornik-prispevku.pdf>
93. *Užívání drog* [online]. 2016 [cit. 2018-09-05]. Dostupné na WWW: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32732/786/VZ_2016_drogova_situace_v_CR.pdf
94. *World Health Organization* [online]. [cit. 2018-02-17]. <http://www.who.int/suggestions/faq/en/>. (anglicky)
95. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-432-5.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Č. – číslo

KKC – Katechismus Katolické církve

Např. – například

Srov. – srovnej

Sv. – svatý

Prof. – profesor

Tj. – to jest

Tzv. – takzvaně

ABSTRAKT

PRÍVARA, M. *Touha žít*. České Budějovice 2019. Rigorózní práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie.

Klíčová slova: bolest, utrpení, mladý člověk, smysl utrpení, přijetí, modlitba, naděje, radost, víra, společenství lásky, psychologie, služba, pomoc, komunikace, vztah.

Práce se věnuje problému bolesti a utrpení mladého člověka, které mu brání rozvíjet se nebo limitují touhu žít. S důrazem na mladého člověka vychází z psychologického uvedení do problematiky. Všímá si doprovodné skutečnosti v podobě strachu a úzkosti, ale také protipólů ve formě naděje a radosti. Současně se snaží hledat smysl těchto negativních skutečností a předkládá několik poznatků z logoterapie. Dále rozvíjí křesťanské perspektivy, které se týkají problému bolesti a utrpení mladého člověka zejména na podkladu Bible, apoštolského listu *Salvifici Doloris*. Nabízí pohled víry na naději a radost, ale neopomíjí možnost vzniku pochybností a vznik temných nocí. Dále popisuje význam modlitby a snaží se hledat cesty, aby mladý člověk mohl přijmout svůj život také s utrpením. Ukazuje církev jako společenství lásky zejména podle vzoru milosrdného Samaritána. Poukazuje na význam komunikace – dialogu s mladým člověkem a autentický význam pocitu přijetí a velice důležitou a často opomíjenou funkci vztahu, kde mladý člověk cítí svou hodnotu a důležitost. Rovněž rozvíjí kvalitativní funkci vztahu v rámci poskytování pomoci nad rámec profese, kde se spíše ukazuje důležitost osobní povahy, kde tento mladý člověk může zpátky objevovat svou touhu žít navzdory limitujícím faktorům ve formě bolesti a utrpení. V závěru je popsáno několik kazuistik z praxe, kde je význam osobního vztahu popsán a hodnocen jako prospěšný, který může přinést potřebnou změnu a objevit hodnotu lidského života mladého člověka.

ABSTRACT

The desire to live

Key words: pain, suffering, young person, the meaning of suffering, acceptance, prayer, hope, joy, faith, community of love, psychology, utility, help, communication, relationship.

The work deals with the problem of the pain and suffering of a young person that prevents him from developing his desire to live. The work is focused on the young person and it is based on the psychological introduction to the issue. It notices accompanying facts of suffer as fear and anxiety, but also its counterparts in the form of hope and joy. The work also seeks to search for the meaning of these negative facts and presents several knowledge from logo therapy. It further develops Christian perspectives that relate to the problem of the pain and suffering of a young person, especially on the basis of the Bible, the apostolic letter *Salvifici Doloris*. It offers a view of faith, hope and joy, but does not negate the possibility of doubt and dark nights. It further describes the value of prayer and seeks to find ways for the young man to accept his life also with suffering. It shows the Church as a community of love, especially according to the example of the merciful Samaritan. It points to the importance of communication - dialogue with a young person and authenticity of human acceptance that is a very important function of the relationship when the young person feels his value and importance. It also develops the qualitative function of the relationship based on providing help beyond the profession, thanks to which fact a young person can once again discover his desire to live despite the limiting factors in the form of pain and suffering. In the end, there are described several case studies in the work focused on the importance of personal relationships that can bring the necessary changes for young man and to discover the value of human life.